

การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

กนิษฐา สวยสด

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ในโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมแลกเปลี่ยน สพฐ. ปีงบประมาณ 2561

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมแลกเปลี่ยน สพลฐ. ปีงบประมาณ 2561 ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่กรุณาช่วยพิจารณาและให้คำแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาของรูปแบบการนิเทศ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการเขียนรายงานผลการวิจัย

ขอขอบคุณผู้บริหารการศึกษา บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการ ครูผู้สอนปฐมวัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ ร่วมมือในการทำวิจัย สุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเช่นเดียวกันนี้ต่อไป

กนิษฐา สวยสด

งานวิจัย	การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ
ผู้ทำวิจัย	กนิษฐา สายสด

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ และศึกษาผลการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ได้แก่ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย ประชากร จำนวน 105 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน และกลุ่มเป้าหมายการนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ ได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูผู้สอนปฐมวัยจำนวน 1 คน นักเรียนจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ประกอบด้วย เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย และแบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ สรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1) ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่องการสอนแบบโครงการ คะแนนระหว่างอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 83.25 คะแนนหลังอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.13 มีประสิทธิภาพเท่ากับ $83.25 / 81.13$ มีค่าสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ $80 / 80$ 2) การทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรมของผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ย คะแนนเท่ากับ 11.50 คะแนน และ 16.23 คะแนน ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังอบรม พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของผู้อบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) การนิเทศแบบร่วมมือ ประกอบด้วยการดำเนินงาน 2 ระดับ คือ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การวางแผน ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ ชั้นที่ 3 การควบคุมปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ ชั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล ชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล และระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การวางแผน ชั้นที่ 2 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก ชั้นที่ 3 ปฏิบัติการสอน ชั้นที่ 4 ประเมินผล และชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล 4) คะแนนผลประเมินความสามารถในการสอนแบบโครงการของครูมีคะแนนอยู่ในระดับ มาก 5) นักเรียนชั้นอนุบาล 2 จำนวนทั้งหมด 8 คน ผ่านการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และนักเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวนทั้งหมด 4 คน ผ่านการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	72
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	88
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก	105
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	
แผนการนิเทศ	

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ (n=40)	88
2	ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมของผู้เข้าอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ	89
3	ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ	91
4	ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ผลการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียนชั้นอนุบาล 2	93
5	ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ผลการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียนชั้นอนุบาล 3	94

สารบัญแผนภาพ

ภาพ		หน้า
1	แผนภาพ 1 กรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบกรอบแนวคิดเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ	8
2	แผนภาพ 2 กรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ	9

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่รวมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ประกอบกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับเด็ก 3 – 6 ปี ในลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย เต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป จึงกำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับเด็กเมื่อจบการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้ 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี 2) สุขภาพจิตดี มีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม 3) มีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวินัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 4) มีทักษะการคิด การใช้ภาษาสื่อสาร และการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 26)

ตามที่กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ข้อ 3 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและ ประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ก) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาพิเศษ โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย จำนวน 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ข) สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน (2561) จึงได้จัดทำแนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ ตามกรอบของ กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้ มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาพิเศษ สำหรับให้สถานศึกษาเป็นแนวทางดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และเตรียมการสำหรับ การประเมินคุณภาพภายนอกต่อไป

การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ โดยคนถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด การที่องค์กรจะบรรลุวัตถุประสงค์ และเจริญเติบโตจำเป็นต้องอาศัยพนักงานที่มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง (อนันต์ชัย คงจันทร์, 2557 : 156) ดังนั้นบุคลากรทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52-57 กำหนด ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา สรุปได้ว่า ให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพ ชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้มีความพร้อม ความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556 : 116) ประกาศ คณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สารະความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดมาตรฐานความรู้ สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการ เรียนการสอน มีดังนี้) หลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ แนวคิดในการจัดทำหลักสูตร การนำ หลักสูตรไปใช้และการพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติในการวิจัย และการใช้ และผลิตงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และปฏิบัติการวัด และการประเมินผล (คณะกรรมการคุรุสภา, 2556)

การพัฒนาครูในสถานศึกษาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการนิเทศโดย การอบรมสามารถใช้กับการพัฒนาครูกลุ่มใหญ่หรือมีจำนวนมาก จะเป็นการทำงานที่เน้นมาตรฐาน ของงานโดยภาพรวม กล่าวคือมีการกำหนดมาตรฐานไว้ แล้วดำเนินการพัฒนาให้เกิดผลไปสู่ มาตรฐานนั้น ส่วนการพัฒนาครูกลุ่มคนจำนวนน้อยอย่างเข้มข้น มีการติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิด เช่น สังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน กิจกรรมบทบาทการเป็นพี่เลี้ยง และการชี้แนะ เป็นการทำงานที่

เน้นความสามารถตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยให้ครูนำความรู้ความเข้าใจและความสามารถที่มีอยู่หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผล การอบรมเป็นวิธีการให้ความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน โดยมีหลักสูตรและวิธีการในการดำเนินการเฉพาะ ให้ได้มาตรฐานตามเป้าหมายที่วางไว้ เมื่ออบรมพัฒนาแล้ว ควรนิเทศ ติดตาม โดยผู้มีประสบการณ์ในการใช้วิธีการ และมีกระบวนการต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก กำกับ ดูแลเพื่อให้ครูสามารถพัฒนาความสามารถ ทักษะความรู้ได้ตามเป้าหมายขององค์การ (สญาญู ชีระวิชิตระกุล, 2556 : 102) นอกจากนี้การนิเทศภายในก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูที่ได้รับการพัฒนาหรือฝึกอบรมได้นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการนิเทศภายในมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ มุ่งพัฒนาครูอาจารย์ในสถานศึกษา ให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อให้การศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหวังของสถานศึกษา ซึ่งความสำเร็จของการนิเทศภายในส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนและการเห็นความสำคัญของการนิเทศของผู้บริหาร การนิเทศจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารสถานศึกษาใน การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546 : 66 – 67) จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การจัดอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูผู้สอนสามารถพัฒนาครูได้กลุ่มใหญ่ จำนวนมาก แต่ถ้าจะให้ได้ผลควรพัฒนาครูกลุ่มเล็กอย่างเข้ม และนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด ทัวถึง จึงจะทำให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และเป้าหมายที่กำหนด

ผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนปฐมวัย ชั้นอนุบาล 2 - 3 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 1,560 คน จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีผลการประเมินดังนี้ ด้านร่างกายนักเรียนมีผลการประเมินระดับดีขึ้นไปร้อยละ 97.24 ด้านอารมณ์จิตใจนักเรียนมีผลการประเมินระดับดีขึ้นไปร้อยละ 97.24 ด้านสังคมนักเรียนมีผลการประเมินระดับดีขึ้นไปร้อยละ 97.88 และด้านสติปัญญานักเรียนมีผลการประเมินระดับดีขึ้นไปร้อยละ 93.72 จากผลการประเมิน พบว่า พัฒนาการด้านสติปัญญาของนักเรียนในระดับดีขึ้นไปด้านสติปัญญามีค่าร้อยละต่ำที่สุด คือ 93.72 ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนิเทศ ติดตาม พัฒนาครูให้สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็กเป็นอันดับแรก

การสอนแบบโครงการเป็นรูปแบบการสอนที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ โดยสาระหลักของรูปแบบ คือ กระบวนการแก้ปัญหาที่ครูใช้กระตุ้นให้เด็กใช้ตลอดกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่ต้องการให้เด็กคิดหาวิธีการแก้ปัญหา โดยครูมีหน้าที่กระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดในการที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาตามวิธีการของเด็ก มีขั้นตอนดังนี้ 1. กำหนดประเด็นปัญหา จากการที่เด็กสังเกต ศึกษาข้อมูล รับรู้และทำความเข้าใจปัญหา จนสามารถสรุปและกำหนดประเด็นปัญหาขึ้นได้ 2. เด็กวิเคราะห์โดยการอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อแยกแยะประเด็นปัญหา สภาพ สาเหตุและลำดับความสำคัญของปัญหา

3. เด็กสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาด้วยการตั้งสมมุติฐาน 4. เด็กตรวจสอบสมมุติฐานด้วยการลงมือปฏิบัติ และ 5. สรุปผล สังเคราะห์ความรู้ด้วยตัวเอง วัฒนา มัคคสมัน (2544 : 26) การสอนแบบโครงการจึงเป็นรูปแบบการสอนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาและส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กได้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จึงจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่องการสอนแบบโครงการ เพื่อให้ครูปฐมวัยสามารถนำความรู้ไปจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กตามวัย

การนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ดำเนินการนิเทศภายนอกโดยศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโรงเรียนในพื้นที่ และคณะกรรมการนิเทศที่แต่งตั้งโดยเขตพื้นที่การศึกษาตามภาระงาน และนิเทศภายในสถานศึกษาโดยผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ได้มีความร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศภายนอกและผู้นิเทศภายในแต่อย่างใด จากการศึกษาสภาพปัญหาการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ปัญหาที่พบคือ ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศภายในโรงเรียน และผู้นิเทศจากภายนอก ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนไม่ได้วางแผนการนิเทศร่วมกัน ส่งผลให้การนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูผู้สอนขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูจัดให้แก่เด็ก ได้แก่ การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหา พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กมีผลการประเมินต่ำกว่าด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ และสังคม ตลอดจนปัญหาในการนิเทศการจัดประสบการณ์ของครูที่ยังขาดการประสานความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศภายในและภายนอกสถานศึกษาทำให้ไม่สามารถส่งเสริมให้ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ
2. เพื่อศึกษาผลการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การสอนแบบโครงการระดับการศึกษาปฐมวัย มี 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ

- 1.1 เลือกหัวข้อเรื่อง เรียนรู้อะไร โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ
- 1.2 จัดกิจกรรมทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่องที่เลือก เช่น วาด ปั้น
- 1.3 บันทึกข้อสงสัยที่เด็กๆมีเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กๆจะเรียนรู้

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินโครงการ

2.1 เด็กเลือกปัญหาที่จะศึกษาจากคำถามที่อยากรู้ คาคคเนคำตอบ ครูและเด็กๆ ร่วมกันวางแผนการเรียนรู้

- 2.2 เรียนรู้ตามแผน
- 2.3 ให้เด็กๆ ได้สนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนรู้ร่วมกัน
- 2.4 ครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้
- 2.5 ให้เด็กๆ บันทึกสิ่งที่ค้นพบในการทำกิจกรรมต่างๆเป็นระยะ เช่น วาดภาพ ปั้น

ถ่ายภาพ เขียนคำและป้ายต่างๆ สร้างกราฟและหรือแผนภูมิ

- 2.6 ครูและเด็กร่วมกันสรุปประเด็นการเรียนรู้
- 2.7 ครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กเกิดคำถามที่อยากรู้ในเรื่องนั้นต่อ (ถ้ามี)

ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ

3.1 เด็กๆ นำเสนอ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักฐานที่ได้ค้นพบว่าตอบคำถามสิ่งที่อยากรู้ได้หรือไม่

- 3.2 เปรียบเทียบความรู้เดิม และ สิ่งที่คาคคเนไว้
- 3.3 นำเสนอการจัดแสดงผลงาน เช่น วิธีการเรียนรู้ กิจกรรม ผลงาน และสิ่งที่เด็กๆ ค้นพบเรียนรู้

3.4 ครูใช้คำถามให้เด็กอยากเรียนรู้ในโครงการต่อไป

2. การนิเทศแบบร่วมมือ

การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย การดำเนินงาน 2 ระดับ คือ

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ

1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่

1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

ขั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ

2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน

2.3 นิเทศตามแผน

ขั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน

3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)

4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)

4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)

4.4 รายงานผล

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ

1.2 วางแผนการนิเทศ

1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน

2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

3.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ

3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 ประเมินผล

4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน

4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ขอบเขตของการวิจัย การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้ การนิเทศแบบร่วมมือ กำหนดเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลำปาง เขต 3 จำนวน 105 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จำนวน 40 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนา ครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ
2. ผลสัมฤทธิ์ก่อนอบรมและหลังอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิง ปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ระยะเวลาในการทดลอง เดือนกันยายน 2561

สมมุติฐานของการวิจัย

1. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอน แบบโครงการ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. คะแนนหลังการอบรม โดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนา ครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรม

การวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบ ร่วมมือ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูผู้สอนปฐมวัย จำนวน 1 คน นักเรียนจำนวน 12 คน โรงเรียนบ้านสันมะเกลือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบ
ร่วมมือ

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ผลการนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ
2. ระดับความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู
3. ระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน

ระยะเวลาในการทดลอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561

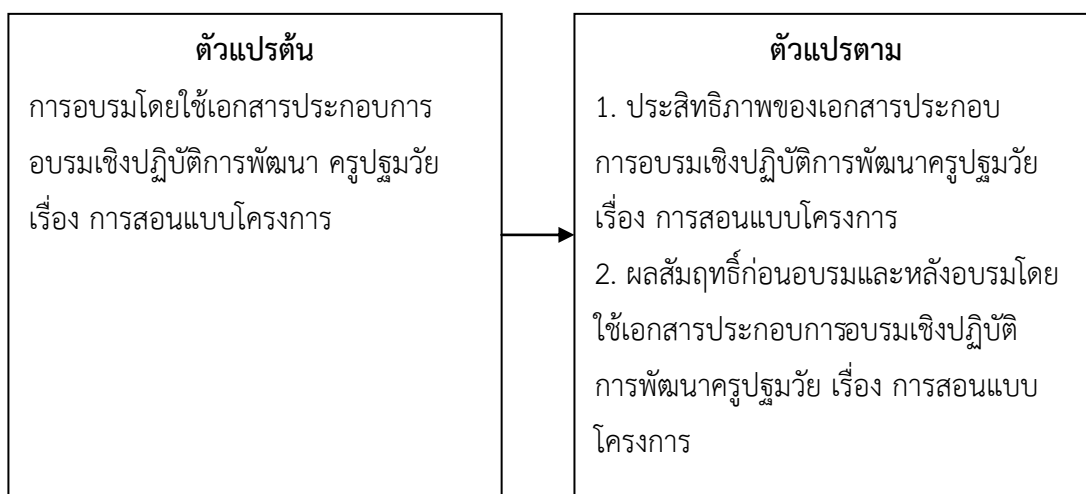
สมมุติฐานของการวิจัย

1. ครูมีความสามารถในการสอนแบบโครงการอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป
2. นักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

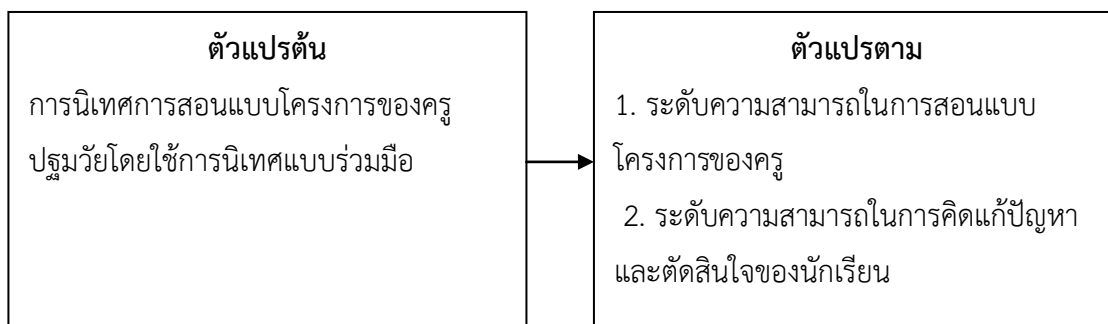
การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบ
ร่วมมือ กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนา
ครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

แผนภาพ 1 กรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรม
เชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

แผนภาพ 2 กรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ได้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

1.5.2 การนิเทศแบบร่วมมือช่วยพัฒนาครูปฐมวัยให้สามารถจัดการสอนแบบโครงการได้

1.5.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

1. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ หมายถึง เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ประกอบด้วย

- 1) ใบความรู้ เรื่อง การสอนแบบโครงการ
- 2) ใบกิจกรรมที่ 1 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ
- 3) ใบกิจกรรมที่ 2 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 2 ระยะดำเนินโครงการ
- 4) ใบกิจกรรมที่ 3 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ
- 5) ใบกิจกรรมที่ 4 การวิเคราะห์และเรียนรู้ประสบการณ์สำคัญ

- 6) แบบฟอร์มหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 7) แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม
2. ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรม หมายถึง
3. ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง หมายถึง คะแนนจากการทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ
4. การสอนแบบโครงการ หมายถึง การสอนของครูที่ได้รับการอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยในโรงเรียน
5. การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย หมายถึง การร่วมมือในการนิเทศของผู้นิเทศจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ครูวิชาการ และศึกษานิเทศก์ ในการนิเทศการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ตามขั้นตอน ดังนี้

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ
- 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่
- 1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

- 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน
- 2.3 นิเทศตามแผน

ชั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

- 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ชั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

- 4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)
- 4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)
- 4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)
- 4.4 รายงานผล

ชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 1.2 วางแผนการนิเทศ
- 1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

ชั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

- 2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน
- 2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ชั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

- 3.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ชั้นที่ 4 ประเมินผล

- 4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน
- 4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

6. ระดับความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู หมายถึง ความสามารถของครู ในการสอนแบบโครงการ ได้แก่ การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับมาก ปานกลาง และน้อย

7. ระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียนหมายถึง ความสามารถ ของนักเรียนในการระบุปัญหา บอกวิธีแก้ปัญหา และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดี พอใช้ และควรพัฒนา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษา
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
3. การพัฒนาครูผู้สอน เรื่อง การสอนแบบโครงการ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 การนิเทศ หมายถึง ชี้แจง แสดง แลซ้ำแนก (ราชบัณฑิตยสถาน : 634) ศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฟังฟัง และอบรม (ราชบัณฑิตยสถาน : 1146) ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงเป็นการชี้แนะเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 223) กล่าวว่า การนิเทศศึกษามีลักษณะเป็นระบบย่อยหนึ่งของระบบการศึกษา เป็นกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนที่เอื้อให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครู รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ความต้องการความสำเร็จของการศึกษาคือคุณภาพของผู้เรียน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงหมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพิ่มคุณภาพของบทเรียน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ในการนิเทศการศึกษา เรามักจะนึกถึงศึกษานิเทศก์จากกรม ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกสถานศึกษา ทำการนิเทศครูอาจารย์ในโรงเรียน ส่วนการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการนิเทศที่มีการริเริ่มและดำเนินการโดยบุคลากรภายในสถานศึกษา และในหลายโอกาสก็เชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรร่วมโครงการ การนิเทศภายในสถานศึกษาจึงมีลักษณะสำคัญคือ บุคลากรภายในสถานศึกษาเป็นผู้จัดดำเนินการและเป็นเจ้าของโครงการ จัดตามความต้องการและจำเป็นของสถานศึกษานั้น การดำเนินงาน กระบวนการ กิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ดังนั้นการนิเทศถือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะกระบวนการนิเทศที่จัดว่าเป็นศาสตร์ ก็เพราะกระบวนการ

นั้นเป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริง ความรู้ และคุณค่าในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ส่วนที่ว่าเป็นศิลปะก็เพราะต้องอาศัยเทคนิค วิธีการและมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อประสานงาน การจูงใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา นอกจากนี้การนิเทศมีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษา ก็เพราะเป็นรูปแบบของการบริหารการศึกษาที่ต้องการการมีส่วนร่วมของบุคคล เป็นลักษณะของการบริหารแบบประชาธิปไตย การนิเทศใช้รูปแบบต่างๆ ของประชาธิปไตยมาดำเนินการ ได้แก่การเคารพซึ่งกันและกัน การประชุมปรึกษาหารือ การให้ความร่วมมือและประสานงาน การร่วมมือแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2542 : 2) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เต็มศักยภาพ

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550 : 143, 148) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา การนิเทศถือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะกระบวนการนี้เป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริงความรู้และคุณค่าในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา และจำเป็นต้องใช้เทคนิค วิธีการและมนุษยสัมพันธ์เป็นศิลป์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การนิเทศมีความสำคัญกับการบริหารการศึกษา ก็เพราะเป็นรูปแบบของการบริหารการศึกษาที่ต้องการการมีส่วนร่วมของบุคคล เป็นลักษณะของการบริหารตามรูปแบบประชาธิปไตย การนิเทศใช้ลักษณะต่างๆ ของประชาธิปไตยมาดำเนินการ ได้แก่ การเคารพซึ่งกันและกัน การประชุมปรึกษาหารือกัน การให้ความร่วมมือและประสานงานกัน การร่วมมือกันแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน สรุปว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในการช่วยเหลือปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือเป็นกระบวนการทำงานที่มุ่งสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนของครู ซึ่งจะยังผลสู่เป้าหมายสุดท้ายคือผู้เรียนมีคุณภาพดังจุดมุ่งหมายของการศึกษา และในขณะเดียวกัน การนิเทศการศึกษาต้องพิจารณากลุ่มคนผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูมีความรู้ความสามารถ นำความรู้ความสามารถของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานสามารถทำงานด้วยความมั่นใจ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน กระบวนการทำงานเป็นไปในลักษณะที่ก่อประสานสัมพันธ์อันดีปราศจากความขัดแย้ง

วชิรา เครือคำอ้าย(2558 : 3) สรุปความหมายขอสารนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยกระบวนการดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะ แนวทางเพื่อพัฒนาการสอน

ของครูอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์ และช่วยให้ครูเกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ ในที่สุดจะส่งผลต่อเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ปัญญา และร่างกายอย่างสมดุล

เยาวยา เดชะคุปต์ (2452 : 85) สรุปว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำ และให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยแบ่ง “กระบวนการ” ในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนโดยผ่านตัวกลาง คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

ชาอุทัย อาจिनสมาจาร (มปป. : 5) สรุปว่า การนิเทศการศึกษาคือ

1. กระบวนการบริหารวิชาการที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์และไม่หยุดนิ่ง
2. การให้ลักษณะความเป็นผู้นำพร้อมด้วยความรู้และทักษะเป็นอย่างดี
3. การส่งเสริมให้เกิดภาวะการณ์ร่วมมือทางการศึกษาในบรรยากาศของความเป็นกันเอง
4. การให้ความร่วมมือ การชี้แนะและการแนะแนวต่อกิจกรรมของครู
5. การกระตุ้นความเจริญเติบโตที่สม่ำเสมอของครูและพัฒนาการของนักเรียน
6. การปรับปรุงการสอนและสถานการณ์ และกระบวนการเรียนการสอน
7. การช่วยเหลือให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในเป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่เหมาะสม

เมื่อเรารวมข้อสรุปดังกล่าวนี้ เราก็จะได้คำจำกัดความของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ และการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูและนักเรียนเพื่อปรับปรุงตัวของเขา (ครูและนักเรียน) ตลอดจนสภาพการเรียนการสอนเพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ของการนิเทศในการดำเนินการ

1.2 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

ความสำคัญจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศศึกษานั้น ถ้าพิจารณาจากสภาพที่่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าได้มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ตัวอย่าง เช่น ในอดีตอยู่ร่วมกันในครอบครัวมักเป็นครอบครัวใหญ่ จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีขนาดเล็กและครอบครัวมักเป็นครอบครัวเดี่ยว ด้านเทคโนโลยีในอดีต การติดต่อสื่อสารมักใช้จดหมาย โทรเลข แต่ในปัจจุบันหันมาใช้อินเทอร์เน็ต อีเมล ไลน์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น เช่นเดียวกันกับการศึกษาที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยเริ่มตั้งแต่นโยบายการจัดการศึกษา หลักสูตร ตำราเรียน เทคนิคการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น จากการเปลี่ยนของสภาพความเป็นอยู่ สังคม เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร และการศึกษาที่ไม่หยุดนิ่ง การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับครู นักเรียนสถานศึกษา 3 ประการ คือ 1) การพัฒนาวิชาชีพสำหรับค้สอน 2) การพัฒนาวิชาชีพสำหรับเพื่อนครูหรือบุคลากรผู้ร่วมวิชาชีพ และ 3) การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ ทักษะ รวมถึงพัฒนาผู้เรียน

ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นในการนิเทศการศึกษา ผู้นิเทศจึงต้องดำเนินการนิเทศเพื่อช่วยเหลือครูผู้รับการนิเทศให้สามารถปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองรวมทั้งให้โอกาสครูได้พัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ฯลฯ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ (วีชิรา เครือคำอายุ 2558 : 3 - 8)

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาการเรียนการสอนของครู และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

1.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550:144 - 145) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารและงานวิชาการของโรงเรียน
2. เพื่อบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัยและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
4. เพื่อพัฒนาหลักการ และสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของสถานศึกษาและครูอาจารย์
5. เพื่อพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษา ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2542 : 5) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษานั้น เป้าหมายหลักอยู่ที่การพัฒนาครูให้มีความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพ มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ให้ได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเพิ่มขึ้นเพื่อการปรับปรุงการสอนของตนเอง รวมทั้งเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปก็คือมุ่งทั้งการพัฒนาคนและการพัฒนางานนั่นเอง

เป้าหมายของการนิเทศทางการศึกษามีดังต่อไปนี้ (ชาญชัย อาจिनสมาจาร, มปป. : 11 - 17)

1. ก่อให้เกิดภาวะผู้นำ เป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของการนิเทศการศึกษาก็คือ การก่อให้เกิดภาวะผู้นำและให้หมู่คณะรักษาภาวะผู้นำไว้อย่างมั่นคง โดยผ่านทาง การส่งเสริมในความรู้สึกรักและการทำงานเป็นหมู่คณะ
2. การรวบรวมนโยบาย การศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาความเจริญงอกงามของแต่ละคน เพื่อให้สนองต่อสังคมในการพัฒนาสังคมตามระบบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงต้องรวบรวมนโยบายที่แน่นอน ตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตลอดจนการวางแผนที่เหมาะสมขึ้น เพื่อให้บรรลุนโยบายและเป้าหมายดังกล่าว
3. ศึกษาถึงสภาพการเรียนการสอน สิ่งแรกของการนิเทศการศึกษาที่จะต้องกระทำก็คือ การสำรวจในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงตัวนักเรียน ครู ห้องเรียน หลักสูตร และอุปกรณ์

การสอน ตลอดจนองค์ประกอบในการบริหาร เช่น การเงิน ตารางสอน การประเมินผลการเรียน รายงานและบันทึกความก้าวหน้าของนักเรียน เป็นต้น

4. ปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน หลังจากที่ได้ศึกษาโดยการปฏิบัติงานแล้ว การนิเทศ การศึกษาก็จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนต่อการปรับปรุงต่างๆ ขั้นตอนเหล่านี้จะต้องได้รับการวางแผนและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย

5. การปรับปรุงบุคลากร ทิศทางที่พึงประสงค์ของการปรับปรุงบุคลากรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการส่งเสริมการสอน ที่ประกอบด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และควมมีประสิทธิผล ศึกษานิเทศก์ และครูจะร่วมมือค้นหาและศึกษาในพฤติกรรมของนักเรียน สำรวจความต้องการของเขาตลอดจนหาหนทางและแนวทางเพื่อสนองความต้องการเหล่านี้ และในที่สุดก็ประเมินผลดูว่ามาตรการที่ใช้ชั้น ได้ผลแค่ไหน

6. ปรับปรุงมนุษยสัมพันธ์ หน้าที่อันสำคัญของการนิเทศการศึกษา ก็คือการพัฒนา และการรักษามนุษยสัมพันธ์อันดีไว้ระหว่างบุคลากรทางการศึกษาทุกคน

7. การปรับปรุงปฏิสัมพันธ์ของหมู่คณะ การศึกษาเป็นเรื่องของความร่วมมือของหมู่คณะ มั่นเป็นหน้าที่ของการนิเทศการศึกษาที่จะก่อให้เกิดการรักษาไว้ซึ่งความร่วมมือ ซึ่งจะทำให้ ผู้ปฏิบัติงานทุกคนสามารถทำคุณประโยชน์ให้กับการทำงานของหมู่คณะได้มากที่สุดเพื่อบรรลุ เป้าหมายที่พึงประสงค์

8. ปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษา กระบวนการนิเทศการศึกษาก่อให้เกิดพัฒนาการในทุก ด้านของพลัง สมรรถวิสัยและความสำเร็จของแต่ละบุคคลต่อความต้องการในสังคม การจัดการ การจัดการบริหาร และการจัดการนิเทศการศึกษาล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ความมุ่งหมาย ต่างๆ เหล่านั้นบรรลุผลโดยผ่านการสอน การประเมินค่าว่าความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้นั้นประสบความสำเร็จแค่ไหน นำมาตรการการสอนซ่อมเสริมมาใช้ถ้าหากมีความจำเป็น การศึกษาต้องยกระดับ ผลผลิตทางการศึกษาเสมอ

การนิเทศการศึกษสมัยใหม่จึงเน้นในความร่วมมงานของครูและศึกษานิเทศก์ต่อการประเมินตนเอง (Self – Evaluation) การนำตนเอง (Self – Direction) การแนะนำตนเอง (Self – Guidance) และการนิเทศตนเอง (Self – Supervision)

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาครูให้สามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการนิเทศไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์

1.4 หลักการนิเทศการศึกษา

หลักการนิเทศเป็นวิถีทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมและแก้ปัญหาการเรียนการสอนรวมถึง พัฒนาการศึกษาย่างเป็นระบบ หลักการนิเทศการศึกษาที่ดีย่อมมุ่งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรที่ เกี่ยวข้องเกิดความเจริญงอกงามด้านอาชีพ อยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ มีความเป็นประชาธิปไตย

เป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์ ตลอดจนช่วยส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่ครู ช่วยปรับปรุงการเรียน การสอนของครูและก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างงานนิเทศกับงานอื่นๆ ซึ่งเมื่อครูและผู้เกี่ยวข้องได้นำแนวทางของการนิเทศการศึกษาไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ก็จะช่วย พัฒนาระบบการศึกษา โดยก่อให้เกิดคุณภาพการสอนของครูและส่งผลถึงประสิทธิภาพของผู้เรียนให้ ดียิ่งขึ้น (วชิรา เครือคำอ้าย(2558 : 28, 59)

ชาญชัย อาจินสมาจาร (มปป. : 22 - 26) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาที่ดี จึงควรมี ดังต่อไปนี้

1. นิเทศการศึกษาจะต้องมีความสัมพันธ์กับการบริหาร การบริหารนอกจากจะให้บริการใน สิ่งต่างๆแล้วยังจัดให้มีอาคารและเครื่องมือต่างๆเหล่านี้คือส่วนหนึ่งของสภาพการเรียนการสอน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจะเป็นจะเป็นที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายการบริหาร แต่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของ การบริหาร การบริหารและการนิเทศการศึกษาถือว่าแยกออกจากกันไม่ได้ ทั้งสองสิ่งต้องประสาน สัมพันธ์กัน และรวมถึงในการทำหน้าที่ต่อระบบการศึกษา
2. การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา หมายความว่า นโยบาย แผน ค่านิยม และความหมายของการนิเทศการศึกษาควรถูกกำหนดโดยแนวทางของปรัชญาชีวิตในสังคม ซึ่งเราจะให้การศึกษาแก่บุคคลในสังคมนั้น จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย นโยบาย และแผนจะถูกตรวจสอบ โดยวิธีการทางปรัชญา โดยให้สอดคล้องการชีวิตในชุมชน บนขอบข่ายของค่านิยม และวัฒนธรรมของ สังคม ทรัพยากรและความพึงพอใจของสังคม ปัญหา และสภาพภูมิอากาศของชุมชน ตลอดจนวิธีการ ทางการประเมินผลที่ได้จากการศึกษา
3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิทยาศาสตร์ กิจกรรม แผน วิธีการและเทคนิคต่างๆ ควร ตั้งอยู่บนเจตคติและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การนิเทศการศึกษาควรเน้นเรื่องการทดลอง การสังเกต การวินิจฉัย และความเชื่อถือได้ ควรใช้ค้นพบทางการวิจัย ข้อทดสอบมาตรฐานและการวิเคราะห์สถิติ ควรจะมีการตรวจสอบถึงความเที่ยงตรงของข้อมูล
4. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย ควรเป็นเรื่องของความร่วมมือ ซึ่งทุกคนมีสิทธิ์ ในการร่วมมือในการเลือกอุปกรณ์และวิธีสอนเป็นสิทธิของครูทุกคน การนิเทศการศึกษาสมัยใหม่ เคารพในตัวของแต่ละบุคคลและบุคลิกภาพของนักเรียนตลอดจนครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาอื่นๆ
5. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการสร้างสรรค์ ควรส่งเสริมให้ทุกคนแสดงออกได้อย่างเสรี โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปรายเพื่อการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงการให้ คำแนะนำ สร้างวิธีการใหม่เพื่อการประดิษฐ์ และการผลิตสิ่งใหม่ๆ มีลักษณะยืดหยุ่น ดังนั้นจึง สามารถปรับหรือนิเทศการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของสถานการณ์หนึ่งได้
6. การนิเทศการศึกษาควรส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า ส่งเสริมความเจริญงอกงามของ นักเรียนและครู และให้เขาได้ปรับปรุงสังคมอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้ควรส่งเสริมภาวะผู้นำที่ก่อให้เกิด

การต่อเนื่องเกี่ยวกับแผน นโยบายและกระบวนการทางการศึกษา การนิเทศการศึกษาควรพัฒนา การเรียนการสอนโดยการก่อให้เกิดความเหมาะสมของบรรยากาศทางกายภาพ ทางสังคมและทาง จิตวิทยา ศักขานิเทศก์สามารถแนะนำวิธีการใหม่ๆ

7. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิชาชีพ ที่ถือเป็นการบริการอย่างหนึ่ง ก็เหมือนกับวิชาชีพ อื่นๆซึ่งจะต้องมีการประเมินผลตัวเองอยู่เสมอในด้านเป้าหมายและจุดมุ่งหมาย นอกจากนี้ยังควร ประเมินแผน วิธีการและบุคลากรเพื่อที่จะได้พัฒนามาตรฐาน และความรู้พิเศษ ทักษะ ตลอดจน เทคนิคต่างๆ การประเมินผลใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการพยากรณ์และการพัฒนาเท่านั้น ศักขานิเทศก์ นอกจากจะมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพแล้ว ยังต้องปรับปรุงตัวเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ

เยาวยา เดชะคุปต์ (2452 : 112) สรุปว่า หลักการนิเทศการศึกษาเน้นที่กระบวนการ ประชาธิปไตย เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่คณะ ขณะเดียวกันก็มุ่งส่งเสริมความคิด ริเริ่ม การช่วยเหลือ และส่งเสริมความคิดอย่างเสรี ให้แก่ครูในการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาของ ตนเอง ให้สามารถนำตนเองได้แทนที่จะคอยรับคำแนะนำช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ผู้นิเทศ การศึกษาไม่ว่าจะเป็นศักขานิเทศก์หรือใครก็ตาม ต้องถือว่าการนิเทศการศึกษาเป็นการใช้อิทธิพล (Influence) มากกว่าการใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) คำว่าอิทธิพล หมายถึงการส่งเสริมให้บุคคลมี การกระทำ เจตคติ ความสนใจ และนิสัย อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการโดยอาศัยการศึกษา การสื่อสาร การฝึกอบรม การประเมินผล และการกำหนดมาตรฐานเหล่านี้จัดว่าเป็นเครื่องมือของ การใช้อิทธิพล ส่วนการใช้อำนาจหน้าที่นั้น หมายถึงอำนาจในการสั่งการที่มีลักษณะเป็นการบังคับให้ กระทำตามความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามสายแห่งบังคับบัญชา การให้อำนาจหน้าที่ มีสภาพเป็นการบังคับให้บุคคลต้องยอมรับที่จะมีพฤติกรรมตามที่แนะนำโดยปราศจาก การไตร่ตรองและการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติเอง

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการบริหาร หลักการนิเทศการศึกษา จึงอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ มีความเป็นประชาธิปไตย เป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์ ส่งเสริม ความเจริญก้าวหน้า ความเจริญงอกงามของนักเรียนและครู สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครู และสร้าง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่คณะ

1.5 กระบวนการนิเทศ

Allen (อ้างถึงใน ซาลี มณีศรี, 2538 : 80 - 83) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารงานนิเทศไว้ 5 ประการ คือ POLCA กระบวนการเกี่ยวกับ

1. การวางแผน (Planning Processes)

1.1 การคิด (Thinking) การวางแผนนิเทศเกี่ยวข้องกับการคิดแผนงานที่จะทำในอนาคต ตามลำดับก่อนหลัง

1.2 จัดทำตารางงาน (Scheduling) เพื่อแผนงานในข้อ 1.1 มีผลในเชิงปฏิบัติได้ง่ายต่อการปฏิบัติ จัดทำตารางรายการนิเทศ กำหนด เวลา สถานที่ให้แน่นอน

1.3 การทำโครงการ (Programming) โครงการเป็นที่ยอมรับของแผนงาน เป็นขั้นนำแผนงานไปปฏิบัติ เช่น โครงการปรับปรุงการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นต้น

1.4 ผลงานที่นำไปสู่การคาดคะเน (Forecasting) แผนงานเป็นเรื่องของการคิดที่จะทำอะไรสักอย่างในอนาคต การกะประมาณการอย่างดีย่อมง่ายต่อการที่จะทำนายผลการทำงานได้

1.5 ปรับปรุงการทำงานแผนงานให้ดีขึ้น (Developing procedures) ตระหนักในปัญหาและอุปสรรคของแผนงานที่เกิดขึ้น หาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น งานการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ผูกพันซับซ้อน จะต้องแก้ไขให้เหมาะสมอยู่เสมอ

2. การจัดการ (Organization Processes)

2.1 จัดจำแนกหน้าที่ (Distributing functions) งานการนิเทศการศึกษา มีหลายประการ ทั้งการฝึกอบรมประจำการ การจัดหลักสูตร และจัดบุคลากร เป็นต้น เพื่อมีทีมงานสนับสนุนงานซ้อนงาน ควรจำแนกลักษณะงานให้เด่นชัด

2.2 การประสานงาน (Coordinating) ประโยชน์ของการประสานงานคือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ขจัดปัญหาการทำงานที่ซ้ำซ้อนกันเป็นต้น และ โดยหน้าที่ของผู้นิเทศ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับฝ่ายบริหารการศึกษาโดยตรง

2.3 จัดแหล่งข้อมูลวิชาการ (Resources allocating) การจัดวัสดุอุปกรณ์การสอน อำนวยความสะดวก จัดให้มีเครื่องมือใช้ในโรงเรียน ทั้งที่หาได้เองและการจัดขึ้น

2.4 จัดให้มีความสัมพันธ์มีความต่อเนื่อง (Establishing relationship) ความเป็นปึกแผ่นในหน่วยงานการนิเทศ เป็นผลสืบเนื่องจากข้อ 2.2 และมีผลกระทบต่อการนิเทศเป็นอย่างมาก

2.5 เป็นตัวแทน (Delegating) ตามลักษณะงานของการนิเทศ ทำงานที่เป็นตัวแทนทั้งในด้านการศึกษา มีบทบาทเป็นตัวแทนทั้งในด้านบริหาร ด้านวิชาการ ด้านวิทยากร และด้านประสานงาน

3. การนำ (Leading Processes)

3.1 นำในการตัดสินใจ (Decision-making) กระบวนการนิเทศไม่ได้มุ่งหมายในการใช้อำนาจเผด็จการ หากแต่การตัดสินใจนั้นจะต้องมาจากหมู่คณะเป็นสำคัญ

3.2 ข้อเสนอแนะ (Suggesting) ให้คำปรึกษาแนะนำ

3.3 แรงจูงใจ (Motivation) กำลังใจมีวันหมดไปได้ การรักษาแรงจูงใจให้คงทนถาวร ขึ้นอยู่กับการตอบสนองความต้องการ การเข้าใจกัน การเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิภาพ เป็นต้น

3.4 การสื่อความหมาย (Communicating) การบวณการนำในการนิเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การใช้ความสามารถในด้านการติดต่อสื่อความหมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาของผู้นิเทศเป็นสำคัญ

3.5 การคิดริเริ่ม (Initiating) บรรยากาศในการคิดริเริ่มอยู่ที่ภาวะของผู้นำ หากศึกษานิเทศก์เป็นผู้มีใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดของคนอื่น สนับสนุนให้เขาคิด มองข้ามความผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่ตั้งใจ ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้ครูอยากจะทำอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ ข้อที่หน้าคำนึงก็คือ ลักษณะของสังคมไทยบางประการที่ทำให้คนไม่อยากจะริเริ่มในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การตีเพื่อทำลาย การนินทา การว่ากล่าวผู้ที่คิดทำอะไรแล้วไม่สำเร็จ เป็นต้น

3.6 การสาธิต (Demonstrating) การนำในการสาธิต คือการนำเผยแพร่ทางวิชาการ ศึกษานิเทศก์สาธิตบทเรียน สาธิตการสอนวิธีต่าง ๆ แก่คณะครู สนับสนุนให้โรงเรียนมีการสาธิต วิชาการแก่ชุมชน เช่น จัดสัปดาห์เกษตร สัปดาห์วัฒนธรรม สาธิตเมื่อมีความเคลื่อนไหวทางวิชาการใหม่ ๆ ในข้อนี้นอกจากโรงเรียนจะได้ทำหน้าที่ในด้านการประชาสัมพันธ์กับภายนอกแล้ว ยังเป็นการนำให้ชุมชนมองเห็นความสำคัญของโรงเรียนเข้าใจโรงเรียน ให้ความสนับสนุนโรงเรียนในโอกาสต่อมา

4. การควบคุม (Controlling Processes)

4.1 ทำให้ถูกต้อง (Taking corrective action) การควบคุมในการนิเทศแตกต่างจากการควบคุมทางบริหาร เพราะการนิเทศใช้พระคุณมากกว่าพระเดช เมื่อศึกษานิเทศก์ทราบข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาดของครู ศึกษานิเทศก์จะใช้เทคนิคการนิเทศแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ซึ่งเป็นไปเพราะครูมีความเชื่อถือศรัทธาในหลักการ ความร่วมมือในด้านนี้มาจากน้ำใสใจจริง มิใช่จากการใช้อำนาจบังคับ

4.2 ความเจริญงอกงาม (Expediting) ในกรณีที่การกระทำถูกต้อง หรือการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษานิเทศก์ย่อมช่วยให้กิจการนั้นประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

4.3 การกล่าวขอโทษเป็นลายลักษณ์อักษร (Reprimanding) การทำงานร่วมกับบุคคลหลายประเภท เราย่อมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นพื้นฐาน บุคคลบางคนยอมง่ายต่อการแนะนำ บางคนจะต้องใช้หลักการเข้มงวดกวดขันจึงจะยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไข พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคนเป็น 4 ประเภท คือ อุกขติตัญญุบุคคล ย่อมง่ายต่อการแนะนำอบรม วิปจิตัญญุบุคคล คือ แนะนำอบรมได้ไม่ยาก เนยยะบุคคล คือ ต้องพร่ำสอนอยู่เสมอ ปทปรมบุคคล คือ ไม่อาจแนะนำได้ ศึกษานิเทศก์อาจใช้หลัก Reprimanding สำหรับวิปจิตัญญุบุคคล เพื่อให้เขาปรับปรุงตัวเอง

4.4 บทกำหนดโทษ (Applying sanctions) เมื่อแนะนำช่วยเหลือโดยประการต่าง ๆ แต่ไม่มีการปรับปรุงแก้ไข บทกำหนดโทษเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารทั่วไป

5. กระบวนการประเมินผล (Assessing Processes) การประเมินค่าของสิ่งใดเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของสิ่งนั้น

5.1 พิจารณาผลงาน (Judging performance) ประเมินค่าผลงานว่า ดี-เลว ประการใด

5.2 วัดผล (Measuring performance) วัดผลสัมฤทธิ์ผลการปฏิบัติงาน

สังกัด อุทรานันท์ (2530 : 10) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ 5 ชั้น ดังนี้คือ **ขั้นที่ 1** การวางแผนการนิเทศ (Planning) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ

1.1 บุคลากรในโรงเรียนต้องยอมรับสภาพปัญหาปัจจุบันที่จำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนา และควรเป็นความต้องการร่วมกัน จึงให้มีการประชุมแสดงความเห็นเพื่อให้ครูผู้รับการนิเทศ รับรู้ และยอมรับว่าเขาเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพื่อให้คุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนพัฒนาขึ้นกว่าเดิม

1.2 ผู้นิเทศหรือผู้ทำหน้าที่นิเทศจะเป็นผู้นำปฏิบัติในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา สำหรับประเด็นการนิเทศ

1.3 จัดสรรบุคลากรและมอบหมาย บุคลากรฝ่ายต่างๆรับผิดชอบ ผู้บริหารต้องรับรู้หน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่างๆ และให้สนับสนุนใส่ใจ และเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Information - I)

2.1 อาจดำเนินการโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้หรือมอบให้บุคลากรในโรงเรียนที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นผู้ให้ความรู้แทน หรือร่วมกันระหว่างบุคลากรจากภายนอกและภายในโรงเรียน

2.2 ผู้บริหารควรร่วมกันฟังวิทยากรใหม่ๆ จากวิทยากรพร้อมกับผู้ร่วมโครงการนิเทศด้วย

2.3 จัดทำข้อตกลงในการปฏิบัติงานหลังจากให้ความรู้แก่ผู้รับการนิเทศและผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว ซึ่งจะก่อให้เกิดความตั้งใจและจริงจังกับการปฏิบัติงานของบุคลากรต่อไป

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการณ์นิเทศ (Doing - D)

การดำเนินการปฏิบัติงานนิเทศ เมื่อผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับรู้มาแล้ว ผู้นิเทศจะคอยติดตามดูแลช่วยเหลือ แนะนำ ส่วนผู้บริหารคอยให้การสนับสนุนให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการปฏิบัติงานนิเทศมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ควรดำเนินการนิเทศตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้ร่วมกัน

3.2 ก่อนจะลงมือนิเทศควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้ใต้การนิเทศ

3.3 ควรทำการนิเทศตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีกรสังเกตการณ์สอนควรต้อง

พิจารณาการนิเทศพร้อมกันครูเข้าสอน และควรออกจากห้องพร้อมกับครู

3.4 ควรใช้เทคนิคและวิทยาการนิเทศหลายๆแบบ มีการเปลี่ยนบทบาทในการนิเทศบ้าง เช่น ผู้บอก ผู้ชี้แนะ ผู้ฟัง ผู้ส่งเสริมสนับสนุน เป็นต้น

3.5 ขณะทำการสังเกตพฤติกรรมการสอน ถ้าพบว่าครูทำการสอนผิด ไม่ควรทักท้วงทันที ควรปฏิบัติหลังการสอนย้อนไปแล้ว

3.6 การให้ข้อมูลย้อนกลับ ให้กับผู้รับการนิเทศ ควรเป็นข้อมูลที่เที่ยงตรงควรคงไว้ ส่วนบกพร่องควรเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

3.7 ควรเลือกใช้รูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมกับครู เช่น การนิเทศแบบคลินิก หรือแบบเพื่อนช่วยเพื่อนโดยยึดวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 4 การสร้างเสริมกำลังใจในการนิเทศ (Reinforcing - R)

4.1 ผู้นิเทศจะต้องพยายามสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศและผู้บริหาร ต้องเสริมสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานทั้งหมด ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศและบุคคลอื่นๆเพื่อการจูงใจให้มีส่วนร่วม

4.2 การสร้างเสริมกำลังใจ ทำได้โดยการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ การสร้างความคุ้นเคย เป็นกันเอง วางตัวในฐานะผู้ร่วมงานมากกว่าการวางตัวในฐานะผู้บังคับบัญชา หรือผู้เชี่ยวชาญเป็นพิเศษ

4.3 การสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหารโรงเรียนทำได้โดยการสนใจ เอาใจใส่ให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานเข้าร่วมกิจกรรมในการนิเทศ

4.4 หลีกเลี่ยงการทำลายขวัญ พึงระวังให้ความดีความชอบเป็นพิเศษ ไม่ควรมีผลงานการนิเทศเป็นหลักสำคัญ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating - E)

การประเมินผลการนิเทศควรดำเนินการและคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

5.1 ควรดำเนินการประเมินผลทั้งผลผลิต กระบวนการและปัจจัยป้อนเข้า

5.2 ในส่วนผลผลิต ให้ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับการนิเทศโดยตรง โดยประเมินจากสมรรถภาพในการปฏิบัติงานและพฤติกรรมการทำงาน

5.3 ผลที่ได้จากการประเมิน ควรนำมาเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจในการปฏิบัติงานนิเทศต่อไป

วัชรา เล่าเรียนดี (2556 : 114) ได้เสนอถึงกระบวนการนิเทศภายใน ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันกำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา
2. ระบุปัญหา เลือกวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการนิเทศ
3. วางแผนแก้ปัญหา วางแผนการนิเทศ เลือกเครื่องมือสังเกตการสอน
4. ประชุมก่อนสังเกตการสอนและนิเทศ

5. สังเกตการสอนตามแผนที่กำหนด
6. ประชุมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและให้ข้อมูลย้อนกลับ

การนิเทศแบบร่วมพัฒนา (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2557 : 181 – 183)

การนิเทศแบบร่วมพัฒนา คือ ปฏิสัมพันธ์ทางการนิเทศระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู ในกระบวนการนิเทศการศึกษาที่มุ่งแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยใช้เทคนิคการนิเทศการสอนเป็นปัจจัยหลัก บนพื้นฐานของสัมพันธภาพแห่งการร่วมคิดร่วมทำ ฟังพา ช่วยเหลือ ยอมรับซึ่งกันและกัน ให้เกียรติและจริงใจต่อกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้สอน และคู่สัญญา เพื่อร่วมกันพัฒนาทักษะวิชาชีพ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จุดมุ่งหมายทั่วไป การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเป็นการนิเทศที่มุ่งแก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนของนักเรียน โดยการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพบนพื้นฐานของกระบวนการที่เกิดจากความต้องการของครู ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ

จุดมุ่งหมายเฉพาะ

1. เพื่อพัฒนาทักษะการสอนและทักษะการนิเทศแก่ครูอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการนิเทศตนเอง นิเทศโดยเพื่อนคู่สัญญา นิเทศโดยนิเทศภายในโรงเรียนและนิเทศโดยศึกษานิเทศก์
2. เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพทางวิชาชีพระหว่างครูและศึกษานิเทศก์ให้กระชับมั่นคงยิ่งขึ้น
3. เพื่อสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อการนิเทศการสอนให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ให้เกิดความมั่นใจว่าการนิเทศการสอนสามารถช่วยครูแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนได้
4. เพื่อกระตุ้นให้ครูเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนิเทศ พัฒนาตนเองเป็นผู้นำการนิเทศภายในโรงเรียน สามารถนิเทศตนเองและนิเทศเพื่อนครูด้วยกันอย่างมีหลักวิชาและมีรูปแบบที่ชัดเจน
5. เพื่อให้ครูเกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และมุ่งมั่นพัฒนาตนเองเป็นครูมืออาชีพอย่างมาตรฐาน และรักษาระดับคุณภาพไว้อย่างต่อเนื่อง
6. เพื่อให้ศึกษานิเทศก์ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาสื่อการนิเทศ พัฒนาเทคนิควิธีการนิเทศ และนำไปสู่การพัฒนาครูอย่างมีประสิทธิภาพ
7. เพื่อพัฒนาศาสตร์ทางการนิเทศการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ตลอดจนกระแสสังคมและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โดยเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มากที่สุด

ลักษณะสำคัญของการนิเทศแบบร่วมพัฒนา

1. เป็นการนิเทศที่พัฒนามาจากการผสมผสานกันระหว่างการนิเทศจากบุคลากรภายนอก และการนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่เป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน

2. ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางการนิเทศแบบร่วมพัฒนา จะมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้และโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน เช่น หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีหน้าที่เป็นผู้นิเทศหรือคู่สัญญา (ถ้าผู้รับนิเทศต้องการ) เพื่อนครูที่สนิทสนมไว้วางใจกันและพร้อมที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ มีบทบาทหน้าที่เป็นคู่สัญญา และครูที่มีความสนใจต้องการมีส่วนร่วมแต่ยังขาดความพร้อม สามารถมีส่วนร่วมได้ในบทบาทของเพื่อนร่วมอุดมการณ์ และมีเครือข่ายที่เป็นบุคลากรจากภายนอก เช่น ศึกษานิเทศก์ หรือครูผู้ร่วมนิเทศ ซึ่งก็จะมีบทบาทเป็นผู้นิเทศหรือที่ปรึกษา

3. เป็นรูปแบบการนิเทศที่ให้ความสำคัญทั้งกระบวนการนิเทศทั่วไป และกระบวนการนิเทศการสอน โดยทั้งสองกระบวนการจะเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน และส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น และสำหรับการนิเทศการสอนในรูปแบบของการนิเทศแบบร่วมพัฒนานี้ได้พัฒนามาจากแนวคิดในการนิเทศการสอนแบบคลินิกและการนิเทศเชิงเน้นวัตถุประสงค์

4. เป็นการรวมกลุ่มกัน เพื่อพัฒนาวิชาชีพของครูที่มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพสูงและมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ โดยกำหนดเป็นโครงการนิเทศ มีระยะเวลาในการดำเนินงาน สามารถติดตามผลการปฏิบัติงานได้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและผู้นิเทศจะต้องรับรู้มีส่วนร่วมในการติดตามผล ให้ความสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

5. เน้นหลักประชาธิปไตยในการนิเทศ โดยครูจะมีเสรีภาพในการนิเทศ เลือกผู้นิเทศ เลือกคู่สัญญา เลือกเวลาในการปฏิบัติการณ์นิเทศ เลือกบทเรียนที่จะสอน เลือกเครื่องมือสังเกตการสอน ในการนิเทศการสอน ครูสามารถเลือกวิธีการนิเทศตนเอง คือ สังเกตพฤติกรรมการสอนของตนเอง แทนที่จะให้ผู้นิเทศหรือคู่สัญญาหรือศึกษานิเทศก์เข้าไปสังเกตการสอนหรือถ้าหากครูมีความพร้อมใจ ต้องการให้ผู้นิเทศหรือคู่สัญญาเข้าไปสังเกตการสอน ครูก็สามารถเลือกหรือรับรู้ทำความเข้าใจกับเครื่องมือสังเกตการสอน จนเป็นที่พอใจและไม่มีความวิตกกังวลต่อผลของการใช้เครื่องมือสังเกตการสอนนั้นๆ

6. การสังเกตการสอนในกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนา ผู้นิเทศต้องไม่สร้างภาพพจน์ในการวัดผลหรือประเมินผลการสอน แต่จะเป็นการบันทึกและอธิบายภาพที่เกิดขึ้นในห้องเรียนว่าผู้สอนมีพฤติกรรมอย่างไร มากน้อยเท่าใด ไม่ใช่ตีหรือไม่ตีอย่างไรเพราะไม่ต้องการให้ครูเกิดความรู้หัวกัวการประเมินและวิตกกังวลต่อปฏิสัมพันธ์ทางการนิเทศ

7. การสังเกตการสอนในกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาจะเน้นที่การสังเกตตนเองเชิงเน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก โดยมีเครื่องมือสังเกตการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการนิเทศซึ่งขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ส่วนการสังเกตการสอนโดยคู่สัญญาหรือผู้นิเทศอื่น ๆ เช่น หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือศึกษานิเทศก์ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเป็นความต้องการของครูผู้นั้น

8. การวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของครู จะต้องขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอน ไม่ใช่จากความคิดเห็นส่วนตัว ค่านิยม หรือประสบการณ์ของผู้นิเทศเอง

9. การใช้ข้อมูลป้อนกลับหลังจากการสังเกตการสอน และการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอน ผู้นิเทศจะใช้เทคนิคนิเทศทางอ้อม เพื่อพัฒนาให้ครูสามารถวางแผนการสอนได้เอง วิเคราะห์การสอนของตนเองได้ ประเมินผลการสอนของตนเองได้ และสามารถนิเทศตนเองได้ในที่สุด

10. การปฏิบัติการณ์นิเทศ ยึดหลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วม คือ ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ จะทำงานร่วมกันทั้งกระบวนการ ตั้งแต่การหาความต้องการจำเป็นในการนิเทศ การกำหนดวัตถุประสงค์ในการนิเทศ การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ ด้วยความเสมอภาคกัน ยอมรับ ยกย่อง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในฐานะผู้ร่วมวิชาชีพ

11. ในกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนา ได้ให้ความสำคัญต่อการเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติการในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้ครูเกิดความภาคภูมิใจและเกิดความสุขในวิชาชีพ มีพลังที่จะแก้ไข ปรับปรุงการปฏิบัติงาน และมีความพึงพอใจที่จะนำข้อนิเทศไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง

12. การนิเทศแบบร่วมพัฒนา เป็นการนิเทศที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน เป็นการทำงานอย่างเป็นระบบ แต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

13. เป็นการนิเทศที่ยึดหลักการเชิงมนุษยนิยม เป็นการทำงานร่วมกันด้วยความจริงใจ เชื่อมั่น เข้าใจซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือร่วมมือและสนับสนุนต่อกันในการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

14. ผู้นิเทศและครูมีโอกาสวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์นิเทศและปฏิสัมพันธ์ทางการนิเทศร่วมกัน เพื่อจะได้แก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยกันวางแผนในการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางการนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพและสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

15. มีรูปแบบในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายแนวร่วมในการขยายผลตามลำดับขั้นของการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ดำเนินงาน และผู้ที่มีความสนใจจะอาสาเข้าร่วมดำเนินงาน ใช้เทคนิควิธีการขยายผลโดยการ "ขายตรง" และ "การมีส่วนร่วม" โดยค่อยๆ ขยายความคิดและเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมทีละน้อย ในฐานะ "เพื่อนร่วมอุดมการณ์" จนกว่าจะเกิดความพร้อมที่จะอาสา

เข้าร่วมดำเนินการด้วยอย่างเต็มตัว และเมื่อเข้าร่วมดำเนินการแล้ว มีผลการดำเนินงานดีเด่น มีประสิทธิภาพ มีเครือข่ายแนวร่วมเป็นจำนวนมาก ก็จะได้รับเสริมแรงในลักษณะต่างๆ ซึ่งเทคนิคนี้เรียกว่าเทคนิค "การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์" เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่องและไม่หยุดยั้ง

กระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนา

ขั้นที่ 1 การวางแผนการดำเนินงาน (Planning - P) เป็นขั้นตอนที่ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกฝ่ายจะประชุมหารือกันถึงปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วน ควรแก้ไขก่อน และหรือนโยบายในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยจะระดมสมองหาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในเรื่องที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งร่วมกันวางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานนิเทศ ซึ่งอาจจะดำเนินการในลักษณะของงานหรือโครงการนิเทศเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2 การเสริมสร้างความรู้ในการปฏิบัติงาน (Informing - I) เป็นขั้นตอนของการทำความเข้าใจกระบวนการนิเทศทั้งระบบ และวิธีการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของการนิเทศ เพื่อให้ผู้ดำเนินงานมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และมีเทคนิคในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพขั้นตอนนี้ นอกจากจะเป็นการช่วยให้ผู้ดำเนินงานสามารถทำงานได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในการทำงานให้แก่ผู้ดำเนินงานอีกด้วย

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงานตามแผน (Doing - D) เมื่อผู้ดำเนินงานได้ผ่านขั้นตอนการวางแผน และขั้นตอนการเสริมสร้างความรู้ในการปฏิบัติงานไปแล้ว การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ในแต่ละขั้นตอนอย่างเป็นระบบทั้งในส่วนของผู้ให้การนิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศก็จะดำเนินไปตามปฏิทินปฏิบัติงานที่ได้ตกลงร่วมกันและกำหนดไว้ในแผน โดยจะได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือจากผู้นิเทศภายนอก เช่น ศึกษานิเทศก์ ครูผู้ร่วมนิเทศ ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน และเครือข่ายจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผู้นิเทศภายในโรงเรียนเช่น หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูสัญญา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการและผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation - E) การประเมินผลการปฏิบัติงานหรือโครงการนิเทศ ควรดำเนินการประเมินทั้งระบบ เพื่อให้ทราบประสิทธิภาพของโครงการจึงควรประเมินสิ่งต่างๆ ตามลำดับของความสำคัญ ดังนี้

4.1 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output) คือ สัมฤทธิ์ผลการเรียนของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศตามเป้าหมายของการนิเทศนั้น ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ (ระดับความสามารถในการทำงานของผู้รับการนิเทศ การเพิ่มจำนวนของบุคลากรที่มีคุณภาพภายในหน่วยงาน ความตั้งใจในการทำงานของบุคลากร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน) และผลที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการนิเทศ(เจตคติของผู้รับการนิเทศที่มีต่องานและต่อ

ผู้ร่วมงาน ระดับความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันของผู้รับการนิเทศที่มีต่อเป้าหมายในการทำงาน ระดับของจุดมุ่งหมายที่จัดตั้งขึ้น ระดับความร่วมมือร่วมใจที่มีต่อกลุ่มทำงาน ความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในตนเอง เพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และความรู้สึกของผู้รับการนิเทศที่มีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน)

4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process) คือ ความเหมาะสมของขั้นตอนในการทำงาน ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ริเริ่มกับผู้รับการนิเทศและบรรยากาศในการทำงาน

4.3 ปัจจัยป้อนเข้า (Input) คือ การลงทุนในด้านทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการนิเทศ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ งบประมาณการเงิน รวมทั้งระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน ตามโครงการ

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล (Diffusing - D) ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ส่วนการขยายเครือข่ายการดำเนินงานนิเทศ โดยใช้เทคนิคการขยายความคิด ให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา แล้วจึงใช้เทคนิคการเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมที่ละน้อย ในฐานะเพื่อร่วมอาชีพหรืออุดมการณ์ จนเกิดความพร้อมที่จะเข้าร่วมดำเนินการด้วยอย่างเต็มตัว ในฐานะ "ครูปฏิบัติการณ์" หรือ ในฐานะ "คู่สัญญา" และเมื่อดำเนินการงานได้ผลดี มีเครือข่ายแนวร่วมเพิ่มมากขึ้น ครูปฏิบัติการณ์ก็ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทขึ้นเป็นผู้นิเทศเครือข่ายผู้ปฏิบัติการณ์รุ่นต่อไป ซึ่งนับว่าเป็นการให้แรงเสริมแก่ผู้ปฏิบัติงาน หรือเรียกว่าใช้เทคนิค "การสร้างแรงจูงใจไฟลัมฤทธิ์" นับว่า เป็นกลวิธีการเผยแพร่และขยายผลที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นความพร้อมหรือความสมัครใจของครูเป็นหลัก ขั้นเสริม การร่วมใจและการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (Cooperating - C Reinforcing - R) นับว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ผลการดำเนินงานได้ทั้งคน งานและจิตใจที่ผูกพันอยู่กับงาน

การนิเทศแบบมีส่วนร่วม (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2557 : 181 – 183)

การนิเทศแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การนิเทศการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่มีผู้มีส่วนร่วมระหว่างผู้ริเริ่มและผู้รับการนิเทศ ในการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหาและเจรจาตกลงใจที่จะดำเนินการร่วมกัน ถึงการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการดำเนินการร่วมกัน ตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยใช้เสียงของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นหลัก และเรียกว่าเป็นการนิเทศแบบพึ่งพา และควรใช้พฤติกรรมดังกล่าว ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเหตุการณ์ คือ

1. ใช้เมื่อครูและผู้ริเริ่ม มีระดับความเชี่ยวชาญในประเด็นปัญหานั้น ๆ ใกล้เคียงกัน
2. ใช้เมื่อครูและผู้ริเริ่ม ต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน และนำมาแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

3. ใช้เมื่อครูและผู้นิเทศต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในประเด็นปัญหานั้น ๆ

4. ใช้เมื่อครูและผู้นิเทศต้องการให้มีการพิจารณาปัญหาาร่วมกันอย่างถี่ถ้วน และรอบคอบ หรือครูต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเป็นขั้นเริ่มต้นที่จะได้ข้อมูลและกำหนดทางเลือกผู้นิเทศจำเป็นต้องทำการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง สิ่งแรกที่จะต้องทำคือ สํารวจสภาพปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อมูลทั้งภายในและภายนอก จำแนกข้อมูลปัจจัยเบื้องต้นทางด้านกายภาพ เช่น อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ จำนวนครู จำนวนนักเรียน ศักยภาพของครู กระบวนการเรียนการสอน การะบวนการบริหาร กระบวนการนิเทศ คุณภาพผู้เรียน การสำรวจความคิดเห็น ความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาด้านใดบ้าง ควรจะปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างไรต้องการให้โรงเรียนพัฒนาด้านใดเป็นการเร่งด่วน โดยลำดับความสำคัญ 1, 2, 3

2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก การวางแผนเป็นการเริ่มต้นของการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย หลักการทำงาน กำหนดเกณฑ์มาตรฐานงานจากข้อมูลที่ได้กำหนดจะพัฒนาตามความสำคัญลำดับ 1, 2, 3 คณะครูทุกท่านระดมความคิดสร้างทางเลือก และเลือกทางเลือกที่สามารถทำได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์กิจกรรม ช่วงเวลาดำเนินการ แหล่งทรัพยากรที่ใช้สนับสนุน

3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ หลังจากผู้นิเทศและครูได้ร่วมกันวางแผนกำหนดทางเลือกในการนิเทศแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ผู้นิเทศและครูต้องร่วมกันสร้างสื่อเครื่องมือ เพื่อใช้ในการดำเนินการนิเทศ สื่อและเครื่องมือที่สร้างขึ้น ต้องได้รับการยอมรับและเห็นพ้องต้องกันก่อนจะใช้ปฏิบัติการนิเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศจะแตกต่างกันไป ตามกิจกรรมการนิเทศ เช่น เครื่องมือในการประชุม ปฏิบัติการ เครื่องมือเยี่ยมชั้นเรียน เครื่องมือสังเกตการสอน เครื่องมือประชุมปรึกษาหารือ

4. การปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศตกลงกันไว้ว่าจะปฏิบัติอย่างไร จะเป็นเพียงเยี่ยมชั้นเรียน หรือประเมินเอกสารหลักฐาน หรือการสังเกตการสอนในชั้นเรียน ควรเป็นแบบมีส่วนร่วม โดยผู้นิเทศมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่บางอย่างในชั้นเรียน เช่น ช่วยสอน ช่วงตอบคำถาม ช่วยหยิบอุปกรณ์ การทดลอง ร่วมสังเกตการสอน จดบันทึกอย่างย่อๆ ในขณะที่ทำการสังเกตการสอนตลอดตามที่สอน

5. การประเมินผลและรายงานผล การประเมินผลการนิเทศ เป็นกระบวนการที่ต้องรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทราบความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จในการปฏิบัติการนิเทศ โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่ผู้นิเทศและครูได้ร่วมกันสร้างขึ้น กำหนดดังนี้

1. การประเมินประสิทธิผลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ประเมินสภาพเมื่อเริ่มต้น เป็นการประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ก่อนจะปฏิบัติการนิเทศ เช่น ความพร้อมของครู ระบบการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หรือคุณภาพด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว

ระยะที่ 2 เป็นการประเมินสภาพระหว่างปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า

ระยะที่ 3 เป็นการประเมินเสร็จสิ้นการดำเนินงาน ตรวจสอบผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหรือไม่

2. เปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินการปฏิบัติการนิเทศ จะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตามเป้าหมาย แล้วพิจารณาตรวจสอบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. รายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้เกี่ยวข้อง ผลการประเมินที่ประมวลผลไว้นั้น ผู้นิเทศจะต้องรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ทราบ โดยเฉพาะครูผู้สอนจะต้องทราบอย่างชัดเจนว่ากระบวนการเรียนการสอนของตนเป็นอย่างไร ควรปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้ดีขึ้นตรงจุดไหน

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา มีกระบวนการ ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การวางแผน ขั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ ขั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ ขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล และขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล

1.6 รูปแบบการนิเทศ

ชาติ มณีศรี (อ้างในสุวรรณา โชติสุกานต์, 2547 : 12) จัดรูปแบบการนิเทศได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การนิเทศแบบตรวจตรา รูปแบบนี้เป็นการตรวจตราการปฏิบัติการสอนของครู เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานตามกฎระเบียบที่ได้กำหนดไว้ และตามที่ได้รับมอบหมาย เมื่อตรวจแล้วจะแจ้งผลเพื่อให้ครูแก้ไขข้อบกพร่องทั้งหมด

2. การนิเทศแบบเสรี การนิเทศในรูปแบบนี้ เป็นการนิเทศการศึกษาที่ใช้หลักการประเมินผลการปฏิบัติงานเหมือนการนิเทศแบบตรวจตรา แต่การนิเทศแบบเสรีนี้จะให้อิสระแก่ครูในการจัดการเรียนการสอนตามที่ครูเห็นสมควร โดยไม่มีการแนะนำแนวทางปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดีขึ้น

3. การนิเทศแบบบังคับ เป็นการนิเทศที่มีเป้าหมายชัดเจนในสิ่งที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะมีการตรวจสอบตลอดเวลาเพื่อให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับ ผู้บังคับบัญชาจะควบคุมรับผิดชอบการสอนของครูในขณะที่ครูผู้สอนจะต้องปฏิบัติตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว

4. การนิเทศแบบฝึกอบรม การนิเทศแบบนี้ผู้นิเทศจะเป็นผู้กำหนดวิธีสอนที่จะฝึกอบรมให้กับครู ครูเป็นผู้เข้ารับการอบรม และปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้โดยไม่ต้องคิดหาวิธีการสอนของตนเอง

5. การนิเทศแบบประชาธิปไตย การนิเทศในรูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ยึดถือมติข้อตกลงของกลุ่มเป็นหลักดำเนินการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนบนพื้นฐานของเหตุผล โดยรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ได้แบ่งรูปแบบการนิเทศออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ การนิเทศภายนอกกับการนิเทศภายใน การนิเทศภายนอก หมายถึง การนิเทศที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา เป็นการนิเทศการดำเนินงานของสถานศึกษา ในอันที่จะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น สำหรับผู้นิเทศที่มาจากหน่วยงานภายนอก เราจะเรียกว่าศึกษานิเทศก์ สำหรับการนิเทศภายในเป็นการจัดการนิเทศโดยบุคคลภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน การนิเทศการศึกษาทั้งภายนอกและภายใน เป็นรูปแบบการนิเทศที่ใช้ในระบบการจัดการศึกษาของประเทศไทย แม้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมาจะเน้นที่การนิเทศภายนอก แต่หลังจากการปฏิรูปการศึกษาในปี 2542 การนิเทศภายในจะได้รับความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาที่ทุกสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ การนิเทศการศึกษาทั้งภายนอกและภายในมีความมุ่งหมาย ขอบข่ายงาน และรูปแบบที่คล้ายคลึงกันที่สำคัญคือ มีความสำคัญต่อการสร้างเสริมคุณภาพการศึกษาทั้งสิ้น (สุวรรณา โชติสุกานต์, 2547 : 13)

เยาวพา เดชะคุปต์ (2452 : 114 - 116) กำหนดรูปแบบการนิเทศการศึกษาไว้ 2 ลักษณะ คือ แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และการแบ่งตามลักษณะของวัตถุประสงค์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังนี้

1. รูปแบบการนิเทศการศึกษาที่แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศที่กำหนดไว้ล่วงหน้าได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) การนิเทศแบบปล่อยปละละเลยเป็นการนิเทศที่ใช้มาตั้งแต่ดั้งเดิมที่มุ่งตรวจและจับผิด แต่ไม่มีการแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไข 2) การนิเทศแบบบังคับด้วยการนำแนววิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติไว้ตายตัวแล้วเกณฑ์ให้ครูนำไปใช้ 3) การนิเทศแบบฝึกหรือสาธิตตัวอย่างที่คิดเห็นว่าดีที่สุดแล้วให้ครูฝึกหรือกระทำตาม ถ้าครูทำได้ก็ถือว่าประสบความสำเร็จ 4) การนิเทศแบบแนะนำมุ่งแนะนำให้รู้จักช่วยตนเองในการพัฒนาการสอน ให้ครูมองเห็นปัญหาและวิธีแก้ไข แล้วแสดงความสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ 5) การนิเทศแบบประชาธิปไตย ผู้นิเทศวางตนเป็นผู้ร่วมงานกับครู เคารพสิทธิและหน้าที่แห่งความเป็นผู้ชำนาญในกระบวนการเรียนการสอน และร่วมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. รูปแบบการนิเทศการศึกษาที่แบ่งตามลักษณะของวัตถุประสงค์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย มี 3 ประเภท คือ 1) การนิเทศแบบตรวจตรา เป็นวิธีการนิเทศการศึกษาในอดีต การนิเทศแบบนี้ศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจดูแลการปฏิบัติงานของโรงเรียนแต่ละแห่งเป็นไปตามกฎระเบียบที่วางไว้และมอบหมายให้หรือไม่ 2) การนิเทศแบบบังคับ เป็นการนิเทศแบบที่ถือว่า ความถูกต้องทั้งหลายมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ตัวผู้ให้การนิเทศ ครูจะต้องเชื่อฟัง ยอมรับ และปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อโต้แย้งและข้อแนะนำ ไม่รับฟังความคิดเห็นของครูร่วมงานครูจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวคิดของผู้นิเทศเท่านั้น การนิเทศแบบนี้ผู้นิเทศจะมีมาตรการในการตรวจ เช็ค เพื่อหาความผิดพลาดบกพร่องและหาทางบังคับให้แก้ไขโดยมิได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของครู สภาพแวดล้อม และพื้นฐานการศึกษาของแต่ละคน 3) การนิเทศการศึกษาแบบเสรี เป็นการนิเทศที่ให้ความเป็นอิสระแก่ครูในการดำเนินงานทางวิชาการ โดยให้ครูมีความคิดเป็นของตนเองในทางที่สร้างสรรค์และถูกต้อง หากไม่เกิดความเสียหายก็ควรปล่อยให้ครูดำเนินการต่อไป หรือไม่ได้รับการร้องขอจากครู ก็ให้ครูมีเสรีภาพและอิสระภาพในการทำงานของครูเอง

สรุปได้ว่า รูปแบบการนิเทศการศึกษา ผู้นิเทศควรเลือกรูปแบบการนิเทศการศึกษาให้เหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศ ทั้งการนิเทศจากภายนอก และการนิเทศภายในสถานศึกษา

1.7 การนิเทศการศึกษาปฐมวัย (เยาเวพา เดชะคุปต์, 2542 : 120)

การนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญ ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย การวิเคราะห์ หรือการอภิปราย มักมีประโยชน์และให้ข้อคิดแก่ครู ซึ่งการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสามารถให้บริการได้

2. การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีแต่ก็จำเป็นต้องปรับปรุงและฝึกฝนอยู่เสมอในขณะที่ทำงาน

3. การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อการช่วยเหลือครูให้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสามารถ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้การดำเนินการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และเพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกาจัดประสบการณ์ กากจัดกิจกรรม และการบริหารการศึกษาปฐมวัย
2. เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้คู่มือครู แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล ประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ครูมีความรับผิดชอบและสามารถปรับปรุงพัฒนาการทางร่างกายและการเติบโต ด้านการเตรียมความพร้อมและองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับความพร้อมของเด็ก ตลอดจนการพัฒนาการ ด้านสังคม และกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

หลักการนิเทศการศึกษาปฐมวัยควรเป็นดังนี้

1. การบริหารจะมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกระบวนการและปัจจัยด้านการนิเทศ และติดตามผล การศึกษาควบคู่กันไป
2. ประสิทธิภาพของการนิเทศและติดตามผลขึ้นอยู่กับกิจกรรมการดำเนินงานตามขั้นตอน อย่างมีระบบ มีการทำงานร่วมกันและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องรู้ และเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ เป้าหมาย และภารกิจที่ต้องทำร่วมกัน
3. การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนหรืองานวิชาการ ซึ่งเป็นการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูและผู้นิเทศ

การนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่จะทำให้ครูผู้สอนมีสภาพหรือการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มิใช่การพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง และครูต้องมีความเชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถ พัฒนาได้
2. ครูรู้จุดที่จะพัฒนา รู้ว่าเด็กแต่ละคนทั้งชั้นยังอ่อนจุดใด ยังไม่พัฒนาด้านใด
3. ครูต้องมีความรู้ความสามารถการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการความพร้อมแก่เด็กทุกด้าน ได้อย่างเหมาะสม มีการวางแผนและเตรียมการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ครูแสดงพฤติกรรมการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กสามารถบรรลุตาม จุดประสงค์
5. ครูวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กตามจริง และบันทึกจุดที่ต้องพัฒนาไว้เพื่อหาแนว ทางแก้ไขพัฒนาต่อไป
6. เด็กเกิดความภูมิใจทำมากรทำให้เด็กพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ความสำเร็จนี้จะเป็น การเสริมแรงให้กับตัวครูเองโดยไม่ต้องอาศัยการเสริมแรงจากบุคคลภายนอก

รูปแบบการนิเทศการศึกษาปฐมวัยสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. พิจารณาแง่ผู้นิเทศ แบ่งได้เป็น

1.1 การนิเทศทางตรง มีวิธีการปฏิบัติการนิเทศ ดังนี้ 1) พบผู้บริหารโรงเรียน/หน่วยงานที่เป็นพื้นที่วัตถุประสงค์ ภารกิจและวิธีปฏิบัติงาน 2) ร่วมปรึกษาหารือกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาปัญหาร่วมกัน 3) ร่วมประชุมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนแนวความคิด วิธีการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาระบบการนิเทศการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน 4) บันทึกการนิเทศพร้อมทั้งสำเนาทุกครั้ง และจัดทำแฟ้มรวบรวมบันทึกการนิเทศเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหรือติดตามงานครั้งต่อไป

1.2 การนิเทศทางอ้อม คือการที่ผู้นิเทศดำเนินการนิเทศโดยผ่านสื่อการนิเทศต่างๆ เช่น การใช้วิทยุ การส่งเอกสารทางวิชาการ การใช้วิดีโอ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

2. พิจารณาแง่ผู้รับนิเทศ แบ่งได้เป็น

2.1 การนิเทศเป็นรายบุคคล ผู้นิเทศอยู่กับผู้รับการนิเทศทีละคน เช่น การสังเกตการสอนของครู การให้คำปรึกษาหารือ การให้เอกสารหรือสื่อทางวิชาการ

2.2 การนิเทศเป็นกลุ่ม ผู้นิเทศอยู่กับผู้รับการนิเทศทีละกลุ่ม เช่นการประชุมครู การปฐมนิเทศ การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

3. พิจารณาแง่ของหน่วยงาน แบ่งได้เป็น

3.1 การนิเทศภายใน หมายความว่าถึงการนิเทศจากบุคลากรภายในโรงเรียน เช่น ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ฝ่ายวิชาการ เป็นต้น

3.2 การนิเทศภายนอก หมายความว่าถึงการนิเทศภายนอกโรงเรียนหรือสถานศึกษา โดยผู้นิเทศจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น ศึกษานิเทศก์กลุ่มโรงเรียน เป็นต้น การนิเทศอาจจะทำในรูปการนิเทศทางตรงหรือการนิเทศทางอ้อม

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาปฐมวัย เป็นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยพิจารณาเลือกรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การนิเทศทางตรง การนิเทศทางอ้อม การนิเทศเป็นรายบุคคล การนิเทศเป็นกลุ่มการนิเทศภายใน หรือการนิเทศภายนอก เป็นต้น

1.8 เทคนิคและเครื่องมือการนิเทศ

วชิรา เครือคำอ้าย(2558 : 157, 193) สรุปเรื่องเทคนิคและเครื่องมือการนิเทศว่า การนิเทศการศึกษา เป็นศิลปะในการนำกิจกรรมการนิเทศในรูปแบบต่างๆ มาใช้ร่วมกันกับกระบวนการนิเทศ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นิเทศควรนำมาใช้เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้การนิเทศประสบความสำเร็จ โดยเทคนิคการนิเทศแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมสำหรับผู้นิเทศเป็นหลัก กิจกรรมสำหรับผู้รับการนิเทศเป็นหลัก และกิจกรรมที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศกระทำร่วมกัน สำหรับเทคนิค

การนิเทศจำแนกได้เป็น เทคนิคการนิเทศเป็นรายบุคคล กับเป็นกลุ่มใหญ่ที่เน้นผู้รับการนิเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้นิเทศว่าจะต้องการพัฒนาในลักษณะใด อย่างไรก็ตาม เทคนิคการนิเทศทั้ง 2 ประเภทต่างก็มุ่งพัฒนาและปรับปรุงการสอนของครูหรือผู้รับการนิเทศให้ดีขึ้น ตัวอย่างเทคนิคการนิเทศเป็นรายบุคคลได้แก่ การสังเกตการสอนในชั้นเรียน การทดลองสอน การปรึกษาหารือ การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน การประเมินผลตนเอง เป็นต้น ส่วนเทคนิคการนิเทศเป็นกลุ่ม ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ การใช้เอกสาร การจัดตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน การศึกษานอกสถานที่ การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ในโลกแห่งการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องศึกษากิจกรรม เทคนิคในรูปแบบต่างๆ ซึ่งผู้นิเทศควรพิจารณาเลือกใช้ร่วมกันกับกิจกรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะระดับประสบการณ์ที่ผู้รับการนิเทศจะได้รับจากการนิเทศ สำหรับเครื่องมือการนิเทศนั้นประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนสำหรับเตรียมการก่อนการนิเทศและเครื่องมือการสังเกตการสอน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำมาบันทึกข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อพัฒนาการสอนของครูหรือผู้รับการนิเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งช่วยให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศนำผลที่ได้จากการใช้เครื่องมือดังกล่าวมารวบรวม พิจารณา วิเคราะห์ สรุปผล และรายงานผลร่วมกัน อาจกล่าวได้ว่าการใช้เครื่องมือการนิเทศนั้นมีได้เป็นเรื่องง่ายที่ใครๆ ก็สามารถทำได้ แต่ต้องอาศัยความรู้ ทักษะและความชำนาญ ซึ่งผู้นิเทศเองต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จึงจะเกิดความชำนาญและสามารถใช้เครื่องมือดังกล่าวได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ก่อนใช้เครื่องมือการนิเทศ ผู้นิเทศจำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเรียนการสอนร่วมกับครูเป็นรายบุคคลก่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการสอนอย่างแท้จริง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยมีได้เกิดจากความต้องการของผู้นิเทศเป็นหลัก เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ผู้เรียนที่ชัดเจนแล้ว ครูผู้รับการนิเทศจึงดำเนินการเขียนโครงการพัฒนาการเรียนการสอน ในขณะเดียวกันผู้นิเทศต้องเขียนโครงการนิเทศ ซึ่งจำเป็นต้องสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันกับโครงการพัฒนาการเรียนการสอนของครู จากนั้นผู้นิเทศจึงเขียนแผนการนิเทศในแต่ละครั้งก่อนที่จะดำเนินการนิเทศภาคสนาม ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูได้เขียนขึ้นว่าสนใจพัฒนาผู้เรียนในด้านใดและพัฒนาด้วยวิธีการใด แผนการนิเทศจึงมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้เครื่องมือการนิเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปฏิทินการนิเทศ ซึ่งปฏิทินดังกล่าวจะช่วยด้านการวางแผน โดยกำหนดวัน เวลา และเองที่จะนิเทศตลอดทั้งภาคเรียน อาจกล่าวได้ว่าเมื่อผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศวางแผนการนิเทศร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จะทำให้การทำงานเป็นระบบ นำไปสู่เป้าหมายของความสำเร็จที่แท้จริง

ในการนิเทศการสอน เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือสำหรับการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้สอน ผู้นิเทศต้องอาศัยเทคนิคและเครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูลที่หลากหลายในขณะที่สังเกตการสอน เทคนิคและเครื่องมือการบันทึกข้อมูลแต่ละชนิดจะมีลักษณะเฉพาะของตนเอง บางชนิดอาจจะเข้าใจได้ง่ายใช้เวลาในการเรียนรู้เพียงเล็กน้อยก็สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บางชนิดเหมาะสำหรับใช้ในการสังเกตการณ์สอนที่จัดให้กับนักเรียนทั้งชั้น หรือกลุ่มผู้เรียนเพียงกลุ่มหนึ่ง หรือ

นักเรียนที่เรียนเป็นรายบุคคล ผู้นิเทศและครูจะเลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูลได้อย่างเหมาะสมและได้ผลตามที่ต้องการนั้น จะต้องรู้และเข้าใจลักษณะเฉพาะของเทคนิคและเครื่องมือแต่ละชนิดอย่างชัดเจนเสียก่อน ตัวอย่างแบบบันทึกข้อมูล เช่น เทคนิคการนิเทศที่เรียกว่า การบันทึกคำพูดที่ได้รับการคัดสรร เป็นการบันทึกแบบคัดสรรไม่ได้บันทึกบทสนทนาทุกตอน โดยบันทึกคำต่อคำ ถ้ามีการบันทึกเสียงหรือถ่ายวีดิทัศน์ในขณะที่สอนสามารถบันทึกคำพูดแบบเลือกสรรนี้จากแถบบันทึกต่างๆ จากแถบเหล่านี้ได้ บันทึกคำพูดแบบเลือกสรรนี้ ในการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนในการเรียนการสอน ได้แก่ การตั้งคำถาม การให้ผลสะท้อนกลับ และการกล่าวถึงโครงสร้างของการสอนและการจัดการภายในห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการบันทึกเรื่องสั้น เทคนิคการบันทึกแถบบันทึกเสียงและแถบบันทึกภาพ เทคนิคการเขียนบันทึกประจำวัน การสำรวจการสังเกตของนักเรียนการสังเกตการณ์ใช้การถาม – ตอบในการสอน การตรวจสอบการสอนแบบบรรยายและอธิบาย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแฟลนเดอร์ การบันทึกข้อมูลการสอนตามระยะเวลาการบันทึกข้อมูลด้วยระบบการสังเกตแบบสตอลลิงส์ การบันทึกข้อมูลด้วยแบบมาตราส่วนประมาณค่า จะเห็นว่าเทคนิคและเครื่องมือทั้งหลายที่นำมาใช้ในการสังเกตการสอนในห้องเรียนมีหลายชนิด แต่ละชนิดมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างไปตามลักษณะและวัตถุประสงค์ของการใช้เทคนิคและเครื่องมือเหล่านี้ อย่างไรก็ตามเทคนิคและเครื่องมือทั้งหลายนี้สามารถนำมาจัดเป็นกลุ่มใหญ่ได้ – กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นการบันทึกคำพูดในการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งจะเน้นที่การสื่อสารในรูปของการถาม ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกการใช้ความคิดให้มากขึ้น รวมทั้งการให้ผลสะท้อนกลับแก่ผู้เรียน เช่น คำชม และคำวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ แก่นักเรียน เป็นต้น กลุ่มที่สองเป็นการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการสอนในภาพรวมอันประกอบไปด้วยการเขียนเรื่องสั้นเกี่ยวกับสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน การเขียนบันทึกประจำวันและการบันทึกด้วยแถบบันทึกเสียงและแถบบันทึกภาพ เทคนิคและเครื่องมือบันทึกข้อมูลในกลุ่มที่สองนั้นจะเป็นการบันทึกข้อมูลทั้งหมดของการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นตอนการสอน การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน บรรยากาศ สภาพการณ์ในห้องเรียน ในขณะที่สอน กลุ่มที่สามเป็นการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องมือที่มีโครงสร้าง นั่นก็คือ เครื่องมือที่ได้รับการออกแบบมาโดยเฉพาะ ได้แก่ แบบสำรวจการสังเกตของนักเรียน แบบการตรวจสอบการใช้การถาม – ตอบในการสอน แบบการตรวจสอบการสอนแบบบรรยายและอธิบาย แบบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแฟลนเดอร์ แบบการบันทึกข้อมูลการสอนตามระยะเวลา แบบการบันทึกข้อมูลด้วยระบบการสังเกตแบบสตอลลิงส์ แบบการบันทึกข้อมูลด้วยแบบมาตราส่วนประมาณค่า เทคนิคและเครื่องมือที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้นิเทศและครูผู้สอนที่เรียนรู้และเข้าใจลักษณะเฉพาะ จุดอ่อนจุดแข็งของเครื่องมือทั้งหลายนี้ ก็จะเป็นประโยชน์ในการที่จะเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ (สุวรรณ โชติสุกานต์, 2547 : 161 – 200)

เครื่องมือสังเกตการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ผู้นิเทศการสอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างและการใช้อย่างถูกต้องแม่นยำ จึงจะทำให้การสังเกตการณ์สอนกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์และมีคุณค่าต่อครูผู้รับการนิเทศ ถ้าผู้นิเทศขาดเครื่องมือสังเกตการณ์สอนที่ดี หรือถ้ามีแต่ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้อย่างถูกต้องแม่นยำ ก็จะทำให้กระบวนการของการสังเกตการสอนเกิดความล้มเหลวทันที

เทคนิคการนิเทศการศึกษา (ชาญชัย อาจินสมาจาร, มปป. : 22 - 26)

การนิเทศการศึกษาจะก่อให้เกิดความร่วมมือจากครูในด้านการวางแผนที่เป็นระบบ และการใช้เทคนิคที่เหมาะสม เทคนิคมีแบบต่างๆ กัน ศึกษานิเทศก์อาจใช้เทคนิคใดเทคนิคหนึ่งหรือหลายๆเทคนิคในการนิเทศการศึกษาทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้นๆ เป็นสำคัญ ได้แก่

การสังเกตการสอนหรือการเยี่ยมเยียนชั้นเรียน เป็นเทคนิคที่ได้ผลเป็นอย่างมากในการนิเทศการศึกษา และเป็นที่ยอมรับใช้กันบ่อยๆ การเยี่ยมชั้นเรียนเป็นการติดตามผลการวางแผนการสอน จุดที่จะได้รับความสนใจก็คือ พัฒนาการของบทเรียน หาใช่ตัวครูหรือจุดอ่อนของครูไม่ เพราะมันเป็นผลต่อความเจริญงอกงาม และการปรับปรุงตัวครู การเยี่ยมชั้นเรียนจะต้องสนองต่อวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ก่อให้เกิดภาวะผู้นำในการสอน 2) แก้ปัญหาของครู 3) ศึกษาและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน 4) ส่งเสริมการวิจัย โดยมีวิธีการดังนี้ 1) การวางแผนการเยี่ยมชั้นเรียน 2) การดำเนินงานสังเกตการสอน ประกอบด้วย การเข้าชั้นเรียน พฤติกรรมของศึกษานิเทศก์ในขณะที่อยู่ในชั้นเรียนการออกจากชั้นเรียน และความสัมพันธ์ โดยศึกษานิเทศก์ ครูใหญ่และครูร่วมกัน และมีบทบาทต่อการนิเทศการศึกษา 3) กิจกรรมการติดตาม โดยการประชุมพบปะระหว่างครูกับศึกษานิเทศก์หลังจากการสังเกตการสอนแล้ว

การสาธิตการสอน การสาธิตการสอนเป็นเทคนิคที่ดีในการนิเทศการศึกษา มันเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจูงใจต่อความเจริญงอกงามทางวิชาชีพของครู และก่อให้เกิดความมั่นใจแก่ครู เทคนิคดังกล่าว ศึกษานิเทศก์จะถือโอกาสสอนบทเรียนหนึ่งหรือสองบท หรือเตรียมบทเรียนจำนวนหนึ่ง โดยให้ครูที่ประสบการณ์ในด้านการสอนสาธิตให้ครูคนอื่น ๆ ดู เป็นการให้บริการที่ดีเพื่อปรับปรุงตัวครูและงานของเขา ดังวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางวิชาชีพแก่ครู 2) แก้ปัญหาครู 3) ผสมผสานทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางการศึกษาเข้าด้วยกัน 4) การอบรมครู โดยมีหลักการและกระบวนการสาธิตการสอนตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) จะวางแผนการสาธิตการสอนไว้เป็นอย่างดี 2) การสาธิตการสอนควรเป็นไปตามธรรมชาติ 3) การสาธิตการสอนควรสัมพันธ์กับเทคนิคการนิเทศการศึกษาอื่นๆ 4) การสาธิตการสอนควรเน้นในรายละเอียดต่างๆ 5) ควรคัดเลือกผู้สาธิตการสอนเป็นอย่างดี 6) จะต้องประเมินผลการสาธิตการสอน

การเยี่ยมเยียนเพื่อสังเกตการสอน มี 2 ประเภท คือ 1) การเยี่ยมเยียนเพื่อสังเกตการสอนในโรงเรียนเดียวกัน 2) การเยี่ยมเยียนการสอนระหว่างโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสังเกตการสอนแบบสร้างสรรค์ต่างๆ 2) เพื่อขยายโลกทัศน์ของครูให้กว้างขวางยิ่งขึ้น 3) เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะอย่าง โดยมีหลักการและกระบวนการดังนี้ 1) การเยี่ยมเยียนจะต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดี

2) การเยี่ยมเยียนจะต้องได้รับการชี้แนะ 3) กลุ่มคนที่ไปเยี่ยมเยียนจะต้องมีจำนวนคนน้อย 4) การไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งไม่ควรทำบ่อยครั้ง 5) บทเรียนสำหรับผู้มาสังเกตการสอน และสภาพการเรียนการสอนควรเป็นไปตามธรรมชาติ 6) กิจกรรมการติดตามผล

การศึกษาเป็นหมู่คณะหรือการประชุมปฏิบัติการ การศึกษาเป็นหมู่คณะเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ มีประสิทธิผลเป็นอย่างมาก การมีส่วนร่วมในการทำงานของทุกคนช่วยก่อให้เกิดการปรับปรุงความร่วมมือในการทำงาน ขวัญของแต่ละบุคคล และขวัญของหมู่คณะอีกด้วย กิจกรรมของหมู่คณะอาจมีหลายรูปแบบ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ การประชุมปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) แก้ปัญหาทางวิชาชีพโดยผ่านทางกระบวนการกลุ่ม 2) สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ 3) การตั้งใจเพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ 4) การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า 5) โอกาสในการติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญ 6) การพัฒนาทางวิชาชีพแก่ครูและนักบริหาร โดยมีหลักการ คือ ผู้เข้าร่วมจะต้องมีความรู้สึกในความต้องการ และเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่จากการประชุมปฏิบัติการจึงควรจัดการประชุมปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ โดยตั้งอยู่บนหลักการที่แน่นอนดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนประชุมปฏิบัติการ 2) การกำหนดปัญหา ดังนี้ 2.1 ปัญหาต้องตั้งอยู่ภายในขอบเขตอำนาจของศึกษานิเทศก์และครู 2.2 ปัญหาควรมีลักษณะที่สามารถแก้ปัญหาได้โดยทางวิชาชีพ 2.3 ปัญหาจะต้องทำให้ผู้เข้าร่วมสร้างปรัชญาการศึกษาขึ้นได้ 2.4 ปัญหาจะต้องมีลักษณะ Practical คำตอบของคำถามจะต้องสามารถนำไปใช้ได้ทันที 2.5 คำตอบของการแก้ปัญหาสามารถ 3) การวิเคราะห์ปัญหา แต่ละปัญหาจะประกอบไปด้วยหน่วยเล็กๆ ปัญหาเหล่านี้จะต้องถูกกำหนดแนวทางในการแก้ แผนต่างๆ จะต้องถูกกำหนดโดยสมาชิกในหมู่คณะ 4) การให้งาน คือ การให้คณะกรรมการหรือกรรมการกลุ่มย่อยนำปัญหาย่อยไปศึกษา อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ วัตถุประสงค์เบื้องต้นก็คือ ต้องการให้ผู้ร่วมงานทุกคนได้มีโอกาสทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยให้ได้ร่วมทำงานกับวิทยากร เมื่อได้งานแล้ว กลุ่มย่อยต่างๆ ควรเริ่มทำงานในปัญหาของตนเอง เวลาที่กำหนดในการทำงานอาจมีการยืดหยุ่นบ้างเล็กน้อย 5) การนำปัญหาออกปฏิบัติ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ประสานงาน เป็นวิทยากรเพื่อตั้งใจและแนะนำบุคคลนั้น 6) ประเมินผล ควรประเมินผลร่วมกันโดยผู้เข้าร่วมงาน 7) การรายงาน ความก้าวหน้าของงานของกลุ่มจะต้องเผยแพร่ให้สมาชิกทุกคนได้ทราบ

การประชุม เป็นเทคนิคคืออย่างของการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ อาจจะเป็นการประชุมระหว่างศึกษานิเทศก์กับครู หรือระหว่างสมาชิกกลุ่มหนึ่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอน การประชุมจะมีลักษณะเป็นทางการ เพราะเป็นการวางแผนล่วงหน้า และเป็นลักษณะไม่เป็นทางการและมีลักษณะไม่เป็นทางการ เพราะบรรยากาศระหว่างสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมจะมีลักษณะของความเป็นมิตร การประชุมจะมีประโยชน์ ถ้าหากสมาชิกในหมู่คณะจะมีความสัมพันธ์อันดี ให้ความร่วมมือและร่วมกันปฏิบัติงาน หลักของการประชุมต้องคำนึงถึง 1) การตระหนักถึงปัญหา 2) การยอมรับในคุณค่าของการทำประโยชน์ของผู้เข้าร่วมแต่ละคน 3) บรรยากาศของการประชุม 4) ประเมินผลโดยสม่ำเสมอ

กิจกรรมการนิเทศ (Activities for Supervision) คือ กิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการนิเทศ การศึกษาและการนิเทศการสอนเป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการสอนและการปฏิบัติงานของครูซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการนิเทศบรรลุเป้าหมาย กิจกรรมนิเทศมีมากมายหลายแบบซึ่งจะต้องเลือกใช้กิจกรรมแต่ละชนิดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ครูและนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 35 – 36) ได้เสนอแนวทางการเลือกใช้กิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้รับการนิเทศ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการนิเทศภายใน โรงเรียน 16 กิจกรรม ดังนี้

1. การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน เป็นการนิเทศเชิงป้องกัน ผู้รับการนิเทศปฏิบัติตามได้ตามแผนที่กำหนด
2. การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นการนิเทศเชิงป้องกัน ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และแนวทางในการปฏิบัติงาน
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นการนิเทศเชิงเน้นวัตถุประสงค์ ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน
4. การอบรม เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน
5. การประชุมปฏิบัติการ เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการปฏิบัติงาน
6. การสัมมนา เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
7. การระดมความคิด เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
8. การสาธิตการสอน เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และประสบการณ์ การสอนเพิ่มขึ้น
9. การให้ออกสารทางวิชาการ การอบรม เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน
10. การสนทนาทางวิชาการ เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
11. การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน เป็นการนิเทศเชิงเน้นวัตถุประสงค์ ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการทำงานจากผู้นิเทศ

12. การศึกษาดูงาน เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่จากการศึกษาดูงาน
13. การสังเกตการสอน เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศจะมีทักษะและเจตคติที่ดีในการสอน
14. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน เป็นการนิเทศเชิงเน้นวัตถุประสงค์ ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน
15. การเขียนเอกสาร / บทความทางวิชาการ เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และพัฒนางานที่รับผิดชอบ
16. การจัดนิทรรศการ เป็นการนิเทศเชิงพัฒนา ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ใหม่ๆ

Harris, 1985 : 71-86 (อ้างถึงใน วิชา เล่าเรียนดี, 2556 : 16 – 18) ได้เสนอกิจกรรมการนิเทศ 23 กิจกรรม ดังนี้ คือ

1. การบรรยาย (Lecturing) เป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจของผู้นิเทศไปสู่ผู้รับการนิเทศ ใช้เพียงการพูดการฟังเท่านั้น
2. การบรรยายโดยใช้สื่อประกอบ (Visualized lecturing) เป็นการบรรยายที่ใช้สื่อเข้ามาช่วย เช่น สไลด์ แผนภูมิ ฯลฯ ซึ่งใจช่วยให้ผู้ฟังมีความสนใจมากขึ้น
3. การบรรยายเป็นกลุ่ม (Panel lecturing) เป็นกิจกรรมการให้ความรู้เป็นกลุ่มที่มีจุดเน้นที่การให้ข้อมูลตามแนวคิดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
4. การให้ดูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Viewing film or television) เป็นการใช้เครื่องมือที่เป็นสื่อทางสายตา ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดีโอเทป เพื่อทำให้ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และเกิดความสนใจมากขึ้น
5. การฟังการบรรยายจากเทปวิทยุและเครื่องบันทึกเสียง (Listening to tape, radio recording) กิจกรรมนี้เป็นการใช้เครื่องบันทึกเพื่อนำเสนอแนวความคิดของบุคคลหนึ่งไปสู่ผู้ฟังคนหนึ่ง
6. การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่างๆ (Exhibiting materials and equipments) เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการฝึกอบรมหรือเป็นกิจกรรมสำหรับงานพัฒนาสื่อต่างๆ
7. การสังเกตชั้นเรียน (Observing in classroom) เป็นกิจกรรมที่เป็นการสังเกตการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงของบุคลากร เพื่อวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรซึ่งจะช่วยให้ทราบจุดดีหรือจุดบกพร่องของบุคลากร เพื่อใช้ในการประเมินผลปฏิบัติงานและใช้ในการพัฒนาบุคลากร

8. การสาธิต (Demonstrating) เป็นกิจกรรมการให้ความรู้ที่มุ่งให้ผู้อื่นเห็นกระบวนการและวิธีการดำเนินการ
9. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interviewing) เป็นกิจกรรมสัมภาษณ์ที่กำหนดจุดประสงค์ชัดเจนเพื่อให้ได้จุดประสงค์ต่างๆตามต้องการ
10. การสัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง (Focused interviewing) เป็นกิจกรรมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยจะทำการสัมภาษณ์เฉพาะโรงเรียนที่ผู้ตอบมีความสามารถจะตอบได้เท่านั้น
11. การสัมภาษณ์แบบไม่ชี้นำ (Non-directive interview) เป็นการพูดคุยหรืออภิปรายหรือการแสดงแนวความคิดของบุคคลที่สนทนาด้วย ลักษณะของการสัมภาษณ์จะสนใจกับปัญหาและความสนใจของผู้รับการสัมภาษณ์
12. การอภิปราย (Discussing) เป็นกิจกรรมที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มขนาดเล็ก มักใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่น
13. การอ่าน (Reading) เป็นกิจกรรมที่ใช้มากกิจกรรมหนึ่ง สามารถใช้ได้กับคนจำนวนมาก เช่น การอ่านข้อความจากวารสาร มักใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่น
14. การวิเคราะห์ข้อมูลและการคิดคำนวณ (Analyzing and calculating) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการติดตามประเมินผล การวิจัยเชิงปฏิบัติการและการควบคุมประสิทธิภาพการสอน
15. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนวความคิดวิธีการใช้แก้ปัญหาหรือใช้ข้อแนะนำต่างๆโดยให้สมาชิกแต่ละคนแสดงความคิดโดยเสรีไม่มีการวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์แต่อย่างใด
16. การบันทึกวิดีโอและการถ่ายภาพ (Videotaping and photographing) วิดีโอเทปเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นรายละเอียดทั้งภาพและเสียง ส่วนการถ่ายภาพมีประโยชน์มากในการจัดนิทรรศการกิจกรรมนี้มีประโยชน์ในการประเมินผลงานและการประชาสัมพันธ์
17. การจัดทำเครื่องมือและข้อทดสอบ (Instrumenting and testing) กิจกรรมนี้เกี่ยวข้องกับการใช้แบบทดสอบและแบบประเมินต่างๆ
18. การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz session) เป็นกิจกรรมการประชุมกลุ่มเพื่ออภิปรายในหัวข้อเรื่องที่เฉพาะเจาะจง มุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมากที่สุด
19. การจัดทัศนศึกษา (Field trip) กิจกรรมนี้เป็นการเดินทางไปสถานที่แห่งอื่นเพื่อศึกษาและดูงานที่สัมพันธ์กับงานที่ตนปฏิบัติ
20. การเยี่ยมเยียน (intervisiting) เป็นกิจกรรมที่บุคคลหนึ่งไปเยี่ยมและสังเกตการทำงานของอีกบุคคลหนึ่ง

21. การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคล กำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้วให้ผู้ทำกิจกรรมตอบสนองหรือปฏิบัติตนเองไปตามธรรมชาติที่ควรจะเป็น

22. การเขียน (Writing) เป็นกิจกรรมที่ใช้เป็นสื่อกลางในการนิเทศเกือบทุกชนิด เช่น การเขียนโครงการนิเทศ การบันทึกข้อมูล การเขียนรายงาน การเขียนบันทึก ฯลฯ

23. การปฏิบัติตามคำแนะนำ (Guided practice) เป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติในขณะที่ปฏิบัติมีการคอยดูแลช่วยเหลือ มักใช้กับรายบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็ก

จากกิจกรรมการนิเทศที่ได้เสนอไว้ ผู้นิเทศควรเลือกใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ ระยะเวลาในการนิเทศ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ ผู้รับการนิเทศสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

เทคนิคการนิเทศเป็นวิธีการที่ต้องนำไปสู่สภาพความสำเร็จของการนิเทศที่จะทำให้ครูแสดงพฤติกรรมสำคัญอย่างแท้จริง เทคนิคเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการสอนงาน การชี้แนะ การเป็นตัวอย่าง การกระตุ้น ช่วยเหลือให้กำลังใจในรูปแบบต่างๆที่จะทำให้ครูแสดงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในขั้นต่างๆระบบนิเทศจึงกำหนดสภาพความสำเร็จตลอดแนวและตัวชี้บ่ง ซึ่งจะเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าเกิดสภาพเหล่านี้จริง ซึ่งสอดคล้องกับระบบการสอนดังนี้

สภาพความสำเร็จของการนิเทศที่โรงเรียน	ตัวชี้บ่ง
ผู้บริหารและครูเน้นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน	ผู้บริหารและครูชี้บ่งผลอันเกิดจากการพัฒนาไม่รอบด้าน
ผู้บริหารและครูร่วมกันวิเคราะห์ตรวจสอบพัฒนาการของนักเรียนเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา	รายการความต้องการในการพัฒนาของเด็กที่ได้จากการร่วมกันทำ
ครูและผู้บริหารร่วมกันกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและครู	แผนการจัดกิจกรรม และสภาพแวดล้อมที่ได้จากการทำร่วมกัน
ครูแสดงพฤติกรรมสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กรอบด้าน	รายการพฤติกรรมที่สำคัญของครูในชั้นเรียนเทียบกับระดับที่ควรจะเป็น
ครูตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนจัดทำรายงาน กระตุ้นช่วยเหลือให้นักเรียนพัฒนารอบด้าน	รายการพัฒนาการด้านต่างๆของนักเรียนเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเกณฑ์ปกติ
ครูภูมิใจในการพัฒนาของนักเรียนและยินดีเผยแพร่ผลงานช่วยเหลือครูคนอื่น	เอกสารพร้อมเผยแพร่เกี่ยวกับผลงานของครูและความก้าวหน้าของนักเรียน

ความสำเร็จของการนิเทศ (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2542 : 88 - 91) สามารถตรวจสอบได้จากพฤติกรรมของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศที่สอดคล้องกับระบบการเรียนรู้การสอน ความสำเร็จของระบบการนิเทศจึงต้องตรวจสอบและบันทึกไว้เสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าจะเกิดผลการเรียนได้จริง การตรวจสอบจัดทำได้โดยการบันทึกสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ทั้งของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ พฤติกรรมสำคัญของระบบนิเทศภายในระหว่างผู้บริหารและครูมีดังนี้

สภาพความสำเร็จของการนิเทศ	พฤติกรรมสำคัญ
1. ผู้บริหารและครูเน้นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน	<p>ผู้บริหาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ถามความต้องการของครู 2. เยี่ยมชม 3. จัดอุปกรณ์ 4. เลือกครูที่เก่งที่สุด 5. ชี้แจงผู้ปกครอง <p>ครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คำนึงถึงผลต่อเด็ก 2. อยากรช่วยเด็ก 3. ถามหาความต้องการของเด็ก 4. ตอบสนองนักเรียน 5. พยายามปรับปรุงเสมอ
2. ผู้บริหารและครูร่วมกันวิเคราะห์ตรวจสอบพัฒนาการของนักเรียนเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา	<p>ผู้บริหาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ถามถึงความพัฒนาของเด็กด้านใดไม่พัฒนา 2. จำนวนเท่าใดที่ยังไม่พัฒนา 3. เสนอความช่วยเหลือ <p>ครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รายงานความก้าวหน้าของเด็กรายบุคคลแสดงสมรรถภาพทุกด้านเป็นปัจจุบัน
3. ครูและผู้บริหารร่วมกันกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและครู	<p>ผู้บริหาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. ถามหาวิธีการที่ครูใช้และคิดว่าได้ผล หรือไม่จึงได้ผล 3. ถามหาวิธีอื่นๆที่จะได้ผลดีกว่า 4. ถามแบบเคยใช้แบบนี้พอไหม? <p>ครู</p>

สภาพความสำเร็จของการนิเทศ	พฤติกรรมสำคัญ
	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงให้นักเรียนดู ให้นักเรียนเลียนแบบ 2. ถามให้ประเมินและคิด 3. ให้นักเรียนช่วยกันทำ 4. นักเรียนประเมินการกระทำ 5. ยั่วยุ ให้กำลังใจ
<p>4. ครูแสดงพฤติกรรมที่สำคัญในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กรอบด้าน</p>	<p>ผู้บริหาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ถามหาจำนวนครั้งที่ครูใช้พฤติกรรมต่างๆ 2. กระตุ้นให้ครูเพิ่มพฤติกรรมที่มีผล <p>ครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีแผนภูมิการแสดงผลพฤติกรรมต่างๆของตนเอง 2. วิเคราะห์พฤติกรรมใดทำให้เด็กพัฒนา 3. วางแผนเพิ่มพฤติกรรมที่มีผล <p>ผู้บริหาร</p>
<p>5. ครูตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน จัดทำ รายงาน กระตุ้นยั่วยุให้นักเรียนพัฒนารอบด้าน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทดสอบนักเรียน 2. ถามหาผลการสอน <p>ครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินเด็กเป็นประจำ 2. บันทึกความก้าวหน้า
<p>6. ครูภูมิใจในการพัฒนาของนักเรียนและยินดี เผยแพร่ผลงานช่วยเหลือครูคนอื่น</p>	<p>ผู้บริหาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เผยแพร่งานของครู 2. ให้เป็นห้องเรียนตัวอย่างในการเยี่ยมชม โรงเรียน 3. ให้รางวัลตามสมควร <p>ครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เสนอผลงานด้วยความภูมิใจ 2. คุยถึงความสำเร็จของนักเรียน

พฤติกรรมสำคัญดังกล่าวนี้ ครูอาจแสดงพฤติกรรมได้เองโดยไม่ต้องอาศัยการนิเทศเลยก็ได้ ในกรณีนี้การนิเทศก็จะทำหน้าที่ให้กำลังใจ ให้ครูได้พัฒนาต่อไป ผู้นิเทศจึงต้องตรวจสอบดูเช่นกันว่า ครูต้องการนิเทศในจุดใด แบบใด ขั้นตอนใด การใช้วิธีการนิเทศจะแตกต่างกันไปดังนี้

สิ่งที่พบจากการตรวจสอบ	การใช้วิธีการนิเทศ
1. ครูไม่เห็นความสำคัญ	1. กระตุ้น ย้ำๆ ทำทนาย
2. ครูไม่รู้จุดพัฒนา	2. การชี้แนะโดยให้ครูวิเคราะห์ผลการเรียน
3. ครูไม่รู้วิธีสอน	3. วิธีสอนงานหรือแสดงให้ดู
4. ครูไม่แสดงพฤติกรรม	4. การสั่งการ การย้ำๆ หรือการตรวจประเมินโดยตรง
5. ครูไม่ประเมินผลการเรียนของผู้เรียน	5. วิธีย้ำๆ กระตุ้นหรือสั่งการ
6. ครูไม่ภูมิใจในผลงาน	6. ให้กำลังใจ

การนิเทศแบบเป็นระบบนี้เป็นมาตรการที่นำไปสู่ผลการเรียนที่สูงขึ้น โดยผ่านครูเป็นเทคนิคการนิเทศที่ควรนำไปใช้ แล้วตรวจสอบผลที่ได้ว่าจะดีกว่าเดิมหรือไม่ ซึ่งจะพบว่าการทำงานการนิเทศจะมีผลงานมากขึ้น เป็นการทำงานโดยผ่านคนและทำงานอย่างพัฒนาคนด้วย

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา ยึดหลักการประชาธิปไตยในการร่วมมือกันวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบตามกระบวนการการนิเทศ โดยใช้เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือนิเทศที่เหมาะสมและหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทของการจัดการศึกษา

1.9 แนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Need Hierarchy Theory)

มาสโลว์ (Maslow) ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ไว้ดังนี้

1. คนทุกคนมีความต้องการและความต้องการที่จะมีตลอดเวลา และไม่มีวันสิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วก็จะมิใช่แรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมต่อไปอีก

กล่าวคือ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจะต้องเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะไม่มีความหมายสำหรับบุคคลนั้น และความต้องการลำดับต่อไปที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้น ที่จะมีอิทธิพลต่อบุคคลดังกล่าว

3. ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ ความต้องการต่างๆจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นตามความสำคัญ ในขณะที่ความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่สูงขึ้นขั้นต่อไปจะตามมา

ลำดับขั้นของความต้อการนี้ เรียกว่า “Hierarchy of Needs”

1. ความต้อการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้อการเบื้องต้น เช่น บำบัดความหิวกระหาย ต้อการที่อยู่ เงินตรา ผลประโยชน์ เป็นความต้อการทางด้านร่างกายที่จะทำให้ชีวิตดำรงอยู่
2. ความต้อการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or Safety Needs) เป็นความต้อการที่เกิดขึ้น เมื่อหลังจากที่ร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะเริ่มคิดถึงความปลอดภัยและความมั่นคง เช่น มีอาหารแล้ว มีที่อยู่อาศัยแล้ว ก็ต้อการกินอาหาร และอยู่บ้านด้วยความปลอดภัย เมื่อประกอบอาชีพก็อยากมีความมั่นคงในอาชีพไม่ยอมเปลี่ยนงานถ้างานใหม่ไม่มีความมั่นคง
3. ความต้อการทางสังคม (Social or Belongingness Needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้อการที่สูงขึ้น เป็นความต้อการที่จะให้คนอื่นยอมรับ ต้อการเป็นมิตรกับคนอื่น ต้อการเป็นสมาชิกของกลุ่ม
4. ความต้อการการยกย่องนับถือ (Esteem or Status Needs) เป็นความต้อการที่จะแสดงสมรรถภาพในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนอื่นทั้งทางส่วนตัวและในวิชาชีพ ต้อการความเชื่อมั่นในตัวเอง ต้อการให้คนอื่นยกย่องนับถือ
5. ความต้อการที่จะได้รับความสำเร็จสมหวังในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความต้อการระดับสูงสุดของบุคคล มนุษย์ต้อการที่จะทำงานจนสุดความสามารถ ต้อการความพึงพอใจสูงสุด ต้อการความสำเร็จในงานที่ทำ มีความสำเร็จในส่วนตัวและอาชีพ

ในการนำทฤษฎีลำดับขั้นความต้อการของมาสโลว์ไปใช้ในหน่วยงาน ผู้บริหารต้อการคำนึงถึงหลักของการสร้างแรงจูงใจ ความต้อการในระดับต่ำอาจได้รับการตอบสนองเพียงบางส่วน และในส่วนที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เกิดแรงจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป เช่น ในหน่วยงานที่จัดให้มีรายได้พอสมควรแล้ว และสภาพแวดล้อมของงานดีแล้ว การปรับปรุงสิ่งเหล่านี้ให้ดีขึ้นจะไม่เพิ่มแรงจูงใจเลย เนื่องจากบุคคลส่วนใหญ่ได้รับการตอบสนองความต้อการในระดับนี้เป็นอย่างดีแล้ว

การจูงใจเป็นการสร้างให้เกิดพลังซึ่งช่วยกระตุ้นให้บุคคลพยายามทำงานนั้นสำเร็จลงตามเป้าหมายด้วยความเต็มใจ การจูงใจผู้ปฏิบัติงานก็เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความมีศิลปะของหัวหน้างานในการใช้ความสามารถของการเป็นผู้นำทางการจูงใจ รวมทั้งส่งเสริมขวัญกำลังใจให้เกิดความพยายาม ทุ่มเหตุตั้งใจทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างดีที่สุด สำหรับโรงเรียนนั้นหัวใจสำคัญของความสำเร็จทางด้านวิชาการขึ้นอยู่กับความสามารถในการจูงใจครูให้ทำงานวิชาการอย่างเต็มความสามารถ (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2542 : 23 - 25)

ทฤษฎี 2 ปัจจัยของเฟรดริก เฮอร์ซเบิร์ก (Federick Herzberg) (กมลพร กัลยาณมิตร, 2559 : 179 - 182)

ทฤษฎี 2 ปัจจัยของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) ได้มีการพัฒนาโดยเฟรดริก เฮอร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ในปี ค.ศ. 1950-1959 และในช่วงแรกของปี ค.ศ. 1960 -1969 (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2550) ซึ่งเสนอแนะว่าความพึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดที่มีขอบเขตจากความพึงพอใจ (Satisfaction) ไปยังความไม่พึงพอใจ (No Satisfaction) และการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) และแนวคิดที่มีขอบเขตจากความไม่พึงพอใจ (Dissatisfaction) ไปยังการไม่มีความไม่พึงพอใจ (No Dissatisfaction) และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors) หรือกล่าวได้ว่า ทฤษฎี 2 ปัจจัย ประกอบด้วย (1) ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน และ (2) ปัจจัยสุขอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน (Motivation Factors or Motivators) เป็นปัจจัยภายในหรือความต้องการภายในของบุคลากรที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจ ในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่

1.1 ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) คือ การที่สามารถทำงานได้สำเร็จ ทันทตามเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการทำงานของหน่วยงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และเมื่องานสำเร็จก็เกิดความรู้สึกพอใจในความสำเร็จนั้น ได้แก่ การใช้ความรู้ทางวิชาการในการปฏิบัติตามเป้าหมายที่คาดไว้ การเปิดโอกาสให้ตัดสินใจในการทำงานของตนเองได้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

1.2 การได้รับการยอมรับ (Recognition) คือ การได้รับความยอมรับนับถือจากบุคคลรอบข้าง หรือได้รับการยกย่องชมเชยในความสามารถ รวมทั้งการให้กำลังใจหรือการแสดงออกอื่นใดที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ ได้แก่ การยกย่องชมเชยภายในองค์กร ความภาคภูมิใจในอาชีพ การได้รับการยอมรับจากองค์กร การได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และการมีเกียรติศักดิ์ศรีในอาชีพ เป็นต้น

1.3 ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Advancement) หรือโอกาสในการเจริญเติบโต (Possibility of Growth) คือ การมีโอกาสได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น การได้รับการเลื่อนขั้นเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือการได้รับการฝึกอบรม เป็นต้น

1.4 ลักษณะงานที่ทำ (Work Itself) คือ ความน่าสนใจของงาน ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสำคัญ มีคุณค่า เป็นงานที่ใช้ความคิด มีความท้าทายความสามารถในการทำงาน ความมีอิสระในการทำงาน เป็นงานที่ตรงกับความถนัดและความรู้ที่ได้ศึกษามา เป็นต้น

1.5 ความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ การได้มีโอกาสได้รับมอบหมายงานหรือ มีส่วนร่วมในงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ควบคุมมากเกินไปจนขาดอิสระในการทำงาน ได้แก่ ความเหมาะสมของปริมาณงาน การได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจในงานที่รับผิดชอบ และได้รับมอบหมายงานสำคัญ เป็นต้น

2. ปัจจัยอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน (Maintenance or Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นเพียงสิ่งที่สกัดกั้นไม่ให้เกิดการเกิดความไม่พอใจ แต่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยพื้นฐาน ที่จำเป็นที่ต้องได้รับการสนองตอบ เพราะถ้าไม่มีให้หรือให้ไม่เพียงพอ จะทำให้เกิดการเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ถ้าให้ปัจจัยเหล่านี้แล้ว จะทำให้เกิดการเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 10 ด้าน ได้แก่

2.1 นโยบายและการบริหารขององค์การ (Company Policy and Administration) คือ การจัดการและการบริหารงานขององค์การ การติดต่อสื่อสารภายในองค์การ ได้แก่ นโยบาย การควบคุม ดูแล ระบบขั้นตอนของหน่วยงาน ข้อบังคับ วิธีการทำงาน การจัดการ วิธีการบริหารงานขององค์การ มีการแบ่งงานไม่ซับซ้อน มีความเป็นธรรม มีการเขียนนโยบายที่ชัดเจน และมีการแจ้งนโยบายให้ทราบอย่างทั่วถึง

2.2 การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล (Supervision) คือ ลักษณะการบังคับบัญชาของหัวหน้างาน ความยุติธรรมในการแบ่งและกระจายงานของผู้บังคับบัญชา ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการบริหารงาน การให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การสั่งงาน การมอบหมายงาน มีความชัดเจน วิธีการดูแลควบคุมการปฏิบัติงาน การรับฟังข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา การสอนงาน และความยุติธรรมในการมอบหมายงาน เป็นต้น

2.3 ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน (Interpersonal Relations with Supervision) หมายถึง การติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดีต่อกัน เช่น ความสนิทสนม ความจริงใจ ความร่วมมือ และการได้รับความช่วยเหลือจากหัวหน้างาน

2.4 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relations with Peers) หมายถึง การติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น ความสนิทสนม ความจริงใจ ความร่วมมือ และการได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน

2.5 ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Interpersonal Relations with Subordinators) หมายถึง การติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น ความสนิทสนม ความจริงใจ ความร่วมมือและการได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใต้บังคับบัญชา

2.6 ตำแหน่งงาน (Status) คือ อาชีพนั้น ๆ ต้องเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม มีเกียรติและศักดิ์ศรี มีความสำคัญของงานต่อองค์การ เป็นต้น

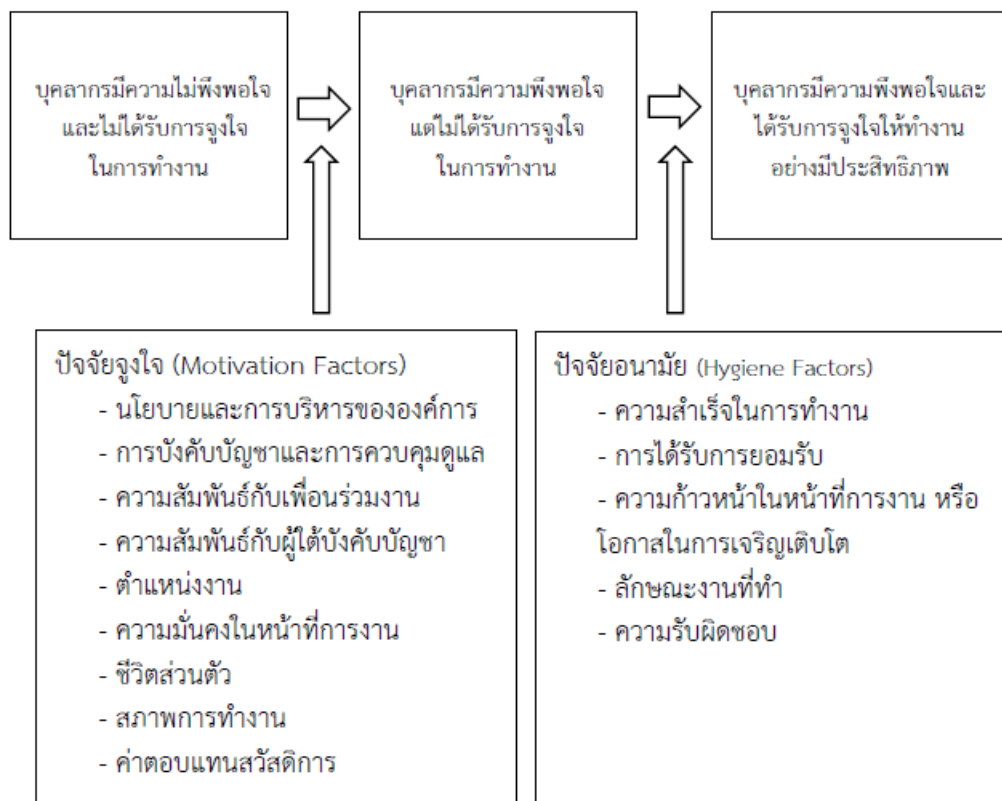
2.7 ความมั่นคงในการทำงาน (Job Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน ความยั่งยืนของหน้าที่การงาน ความมั่นคง ภาพพจน์ ชื่อเสียง หรือขนาดขององค์การที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน

2.8 ชีวิตส่วนตัว (Personal Life) คือ ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีอันเป็นผลที่ได้รับจากการทำงานหรือหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ความสะดวกในการเดินทางมาทำงาน

2.9 สภาพการทำงาน (Working Conditions) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ทำงาน เช่น ห้องทำงาน เสียง แสงสว่าง อุณหภูมิ การระบายอากาศ กลิ่น บรรยากาศในการทำงาน ชั่วโมงในการทำงาน รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อผู้ทำงานและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงาน

2.10 ค่าตอบแทน (Compensations) และสวัสดิการ (Welfares) คือ ผลตอบแทน ที่องค์การจ่ายให้แก่บุคลากรสำหรับการทำงานให้องค์การ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเงินเดือน ค่าจ้าง รวมทั้งการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานให้เหมาะสม การเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นไปอย่างเป็นธรรมเป็นที่พอใจของบุคลากร นอกจากนี้ ยังรวมถึงรางวัลที่ให้กับบุคลากรที่เป็นผลมาจากการทำงาน ในตำแหน่งต่าง ๆ ขององค์การ หรือเป็นผลตอบแทนชนิดใดชนิดหนึ่งซึ่งบุคลากรได้รับเพิ่มเติม นอกเหนือจากเงินเดือน ค่าจ้าง ได้แก่ สวัสดิการด้านสุขภาพและการประกันชีวิต วันหยุดพักผ่อนหรือพักร้อน เงินช่วยค่าครองชีพ เงินโบนัส เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของความพอใจที่เกิดจากแรงจูงใจตามองค์ประกอบของทฤษฎี 2 ปัจจัย ของเฮอริชเบิร์ก ตามรายละเอียดแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยตามทฤษฎี 2 ปัจจัยของเฟรดริก เฮอริชเบิร์ก (Frederick Herzberg's Two-Factor Theory)

ที่มา: Herzberg (1959)

แผนภาพข้างต้นนี้ แสดงถึงความสัมพันธ์กับปัจจัยจูงใจ ถ้าเมื่อใดปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) ลดลงต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็นอย่างมาก ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานก็จะลดต่ำไปด้วย แต่ในทางกลับกัน ถ้าปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors) ลดต่ำลงกว่าระดับที่ควรจะเป็นหรือขาดไป ก็จะทำให้บุคลากรเกิดความไม่พอใจในการปฏิบัติงาน รู้สึกเบื่อหน่าย ท้อถอย และหมดกำลังใจในการทำงาน จนอาจเป็นสาเหตุทำให้บุคลากรตัดสินใจลาออกจากการงานในที่สุด

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา จำเป็นต้องนำแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษามาใช้ในการนิเทศ เพื่อหนุนเสริมในการนิเทศประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 นำทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Need Hierarchy Theory) ทฤษฎี 2 ปัจจัยของเฟรดริก เฮอริชเบิร์ก (Frederick Herzberg) มาใช้ในการนิเทศ

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการนิเทศการศึกษา นำมาสังเคราะห์เป็นการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย การดำเนินงาน 2 ระดับ คือ

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ
- 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่
- 1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

- 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน
- 2.3 นิเทศตามแผน

ชั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

- 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ชั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

- 4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)
- 4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)
- 4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)
- 4.4 รายงานผล

ชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 1.2 วางแผนการนิเทศ
- 1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

ชั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

- 2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน
- 2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ชั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

- 3.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ชั้นที่ 4 ประเมินผล

4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน

4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยให้เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2561 มีรายละเอียดของหลักสูตรดังนี้

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง ๖ ปี บริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

วิสัยทัศน์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุข และเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาดตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน อย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพโดยมีหลักการดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นอย่างมีความหมายและมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัย และการพักผ่อนที่เพียงพอ

4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข

5. สร้างความรู้ ความเข้าใจและประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดการศึกษาระดับปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 4 -6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 -3 จึงนำเสนอหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี ดังนี้

จุดหมาย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย เต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป จึงกำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับเด็กเมื่อจบการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี
2. สุขภาพจิตดี มีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม
3. มีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวินัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
4. มีทักษะการคิด การใช้ภาษาสื่อสาร และการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นการกำหนดความคาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย หลังจากจบหลักสูตรแล้ว โรงเรียนจึงกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวน ๑๒ มาตรฐาน ประกอบด้วยมาตรฐานด้านต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย ประกอบด้วย ๒ มาตรฐาน คือ
 - มาตรฐานที่ ๑ ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
 - มาตรฐานที่ ๒ กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ประกอบด้วย ๓ มาตรฐานคือ
 - มาตรฐานที่ ๓ มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
 - มาตรฐานที่ ๔ ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว
 - มาตรฐานที่ ๕ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
๓. พัฒนาการด้านสังคม ประกอบด้วย ๓ มาตรฐาน คือ
 - มาตรฐานที่ ๖ มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มาตรฐานที่ ๗ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
 มาตรฐานที่ ๘ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของ
 สังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔. พัฒนาการด้านสติปัญญา ประกอบด้วย ๔ มาตรฐาน คือ

มาตรฐานที่ ๙ ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

มาตรฐานที่ ๑๐ มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ๑๑ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ ๑๒ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้
 ได้เหมาะสมกับวัย

สรุปได้ว่าหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็ก
 ตั้งแต่แรกเกิดถึง ๖ ปี บริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวม มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย
 อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง เด็กทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการอบรม
 เลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการอย่างมีคุณภาพโดยเน้นเด็กเป็นสำคัญ มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย
 เต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป มีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็น
 ตัวกำหนดความคาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยหลังจากจบหลักสูตรแล้ว จำนวน ๑๒ มาตรฐาน 4
 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 (2560 : 32 - 24) กำหนดมาตรฐาน
 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ ด้านสติปัญญา ดังนี้

มาตรฐานที่ ๙ ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์	
	อายุ ๔ - ๕ ปี	อายุ ๕ - ๖ ปี
๙.๑ สนทนาโต้ตอบ และเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ	๙.๑.๑ ฟังผู้อื่นพูดจนจบและสนทนา โต้ตอบสอดคล้องกับเรื่องที่ฟัง	๙.๑.๑ ฟังผู้อื่นพูดจนจบ และสนทนาโต้ตอบอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับเรื่องที่ฟัง
	๙.๑.๒ เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่าง ต่อเนื่อง	๙.๑.๒ เล่าเป็นเรื่องราวต่อเนื่องได้

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์	
	อายุ ๔ - ๕ ปี	อายุ ๕ - ๖ ปี
๙.๒ อ่าน เขียนภาพ และสัญลักษณ์ได้	๙.๒.๑ อ่านภาพ สัญลักษณ์ คำ ด้วยการชี้หรือกวาดตามองข้อความตามเส้นบรรทัด	๙.๒.๑ อ่านภาพ สัญลักษณ์ คำ ด้วยการชี้หรือกวาดตามองจุดเริ่มต้นและจุดจบของข้อความ
	๙.๒.๒ เขียนคล้ายตัวอักษร	๙.๒.๒ เขียนชื่อของตนเองตามแบบ เขียนข้อความด้วยวิธีที่คิดขึ้นเอง

มาตรฐานที่ ๑๐ มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์	
	อายุ ๔ - ๕ ปี	อายุ ๕ - ๖ ปี
๑๐.๑ มีความสามารถในการคิดรวบยอด	๑๐.๑.๑ บอกลักษณะ และส่วนประกอบของสิ่งต่างๆจากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส	๑๐.๑.๑ บอกลักษณะ ส่วนประกอบ การเปลี่ยนแปลงหรือความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆจากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส
	๑๐.๑.๒ จับคู่และเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความเหมือน ของสิ่งต่างๆ โดยใช้ลักษณะที่สังเกตพบเพียงลักษณะเดียว	๑๐.๑.๒ จับคู่และเปรียบเทียบความแตกต่าง และความเหมือนของสิ่งต่างๆ โดยใช้ลักษณะที่สังเกตพบ ๒ ลักษณะขึ้นไป
	๑๐.๑.๓ จำแนกและจัดกลุ่มสิ่งต่างๆโดยใช้อย่างน้อย ๑ ลักษณะเป็นเกณฑ์	๑๐.๑.๓ จำแนกและจัดกลุ่มสิ่งต่างๆ โดยใช้ตั้งแต่ ๒ ลักษณะขึ้นไปเป็นเกณฑ์
	๑๐.๑.๔ เรียงลำดับสิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างน้อย ๔ ลำดับ	๑๐.๑.๔ เรียงลำดับสิ่งของและเหตุการณ์อย่างน้อย ๕ ลำดับ

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์	
	อายุ ๔ - ๕ ปี	อายุ ๕ - ๖ ปี
๑๐.๒ มีความสามารถในการคิด เชิงเหตุผล	๑๐.๒.๑ ระบุสาเหตุหรือผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำเมื่อมีผู้ชี้แนะ	๑๐.๒.๑ อธิบายเชื่อมโยงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำด้วยตนเอง
	๑๐.๒.๒ คาดเดา หรือคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้น หรือมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูล	๑๐.๒.๒ คาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูลอย่างมีเหตุผล
๑๐.๓ มีความสามารถในการคิด แก้ปัญหา และตัดสินใจ	๑๐.๓.๑ ตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น	๑๐.๓.๑ ตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น
	๑๐.๓.๒ ระบุปัญหา แก้ปัญหา โดยลองผิดลองถูก	๑๐.๓.๒ ระบุปัญหาสร้างทางเลือกและเลือกวิธีแก้ปัญหา

มาตรฐานที่ ๑๑ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์	
	อายุ ๔ - ๕ ปี	อายุ ๕ - ๖ ปี
๑๑.๑ ทำงานศิลปะตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	๑๑.๑.๑ สร้างผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองโดยมีการดัดแปลง และแปลกใหม่จากเดิม หรือมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น	๑๑.๑.๑ สร้างผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองโดยมีการดัดแปลง และแปลกใหม่จากเดิม และมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น
๑๑.๒ แสดงท่าทาง / เคลื่อนไหวตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์	๑๑.๒.๑ เคลื่อนไหวท่าทางเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองอย่างหลากหลายหรือแปลกใหม่	๑๑.๒.๑ เคลื่อนไหวท่าทางเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองอย่างหลากหลาย และแปลกใหม่

มาตรฐานที่ ๑๒ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์	
	อายุ ๔ - ๕ ปี	อายุ ๕ - ๖ ปี
๑๒.๑ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้	๑๒.๑.๑ สนใจซักถามเกี่ยวกับสัญลักษณ์หรือตัวหนังสือที่พบเห็น	๑๒.๑.๑ สนใจหยิบหนังสือมาอ่านและเขียนสื่อความคิดด้วยตนเองเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง
	๑๒.๑.๒ กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม	๑๒.๑.๒ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ
๑๒.๒ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้	๑๒.๒.๑ ค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่างๆ ตามวิธีการของตนเอง	๑๒.๒.๑ ค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่างๆ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายด้วยตนเอง
	๑๒.๒.๒ ใช้ประโยคคำถามว่า “ที่ไหน” “ทำไม” ในการค้นหาคำตอบ	๑๒.๒.๒ ใช้ประโยคคำถามว่า “เมื่อไร” “อย่างไร” ในการค้นหาคำตอบ

สรุปว่า มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ ด้านสติปัญญา มี 4 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ ๙ ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มาตรฐานที่ ๑๐ มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ มาตรฐานที่ ๑๑ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และมาตรฐานที่ ๑๒ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับวัย

3. การพัฒนาครู เรื่อง การสอนแบบโครงการ

3.1 การพัฒนาครู

การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยคนถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด การที่องค์กรจะบรรลุวัตถุประสงค์ และเจริญเติบโตจำเป็นต้องอาศัยพนักงานที่มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง (อนันต์ชัย คงจันทร์, 2557 : 156) ดังนั้นบุคลากรทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52-57 กำหนดความสำคัญ

ของการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา สรุปได้ว่า ให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู
 คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง
 โดยการกำกับและประสานให้มีความพร้อม ความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนา
 บุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556 : 116) ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา
 เรื่อง สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา
 และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดมาตรฐานความรู้
 สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอน มีดังนี้ 1) หลักสูตร
 ประกอบด้วย หลักการ แนวคิดในการจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการพัฒนาหลักสูตร 2)
 การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การ
 จัดการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ ประกอบด้วยหลักการ
 แนวคิด แนวปฏิบัติในการวิจัย และการใช้และผลิตงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ 4) การวัดและ
 ประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการ
 เรียนรู้ของผู้เรียน และปฏิบัติการวัดและการประเมินผล (คณะกรรมการคุรุสภา, 2556)

การพัฒนาครูในสถานศึกษาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการนิเทศและ
 การอบรมสามารถใช้กับการพัฒนาครูกลุ่มใหญ่หรือมีจำนวนมาก จะเป็นการทำงานที่เน้นมาตรฐาน
 ของงานโดยภาพรวม กล่าวคือมีการกำหนดมาตรฐานไว้ แล้วดำเนินการพัฒนาให้เกิดผลไปสู่
 มาตรฐานนั้น ส่วนการพัฒนาครูกลุ่มคนจำนวนน้อยอย่างเข้มข้น มีการติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิด
 เช่น สังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน กิจกรรมบทบาทการเป็นพี่เลี้ยง และการชี้แนะ เป็นการทำงานที่
 เน้นความสามารถตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยให้ครูนำความรู้ความเข้าใจและความสามารถที่มี
 อยู่หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผล การอบรมเป็นวิธีการให้ความรู้ ความเข้าใจในการ
 ปฏิบัติงาน โดยมีหลักสูตรและวิธีการในการดำเนินการเฉพาะ ให้ได้มาตรฐานตามเป้าหมายที่วางไว้
 เมื่ออบรมพัฒนาแล้ว ควรนิเทศ ติดตาม โดยผู้มีประสบการณ์ในการใช้วิธีการ และมีกระบวนการ
 ต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก กำกับ ดูแลเพื่อให้ครูสามารถพัฒนาความสามารถ ทักษะ
 ความรู้ได้ตามเป้าหมายขององค์การ (สภายุ ธีระวนิชตระกูล, 2556 : 102) นอกจากนี้การนิเทศ
 ภายในก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูที่ได้รับการพัฒนาหรือฝึกอบรมได้นำความรู้ไปใช้ในการ
 พัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการนิเทศภายในมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ มุ่งพัฒนาครู
 อาจารย์ในสถานศึกษา ให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อให้การศึกษาเกิดผล
 สมบูรณ์ตามความคาดหวังของสถานศึกษา ซึ่งความสำเร็จของการนิเทศภายในส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับ
 การสนับสนุนและการเห็นความสำคัญของการนิเทศของผู้บริหาร การนิเทศจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของ
 ผู้บริหารสถานศึกษาใน การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546 :
 66 – 67) จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การจัดอบรมให้ความรู้ในการพัฒนา

การเรียนการสอนของครูผู้สอนสามารถพัฒนาครูได้กลุ่มใหญ่ จำนวนมาก แต่ถ้าจะให้ได้ผลควรพัฒนาครูกลุ่มเล็กอย่างเข้ม และนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด ทัวถึง จึงจะทำให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และเป้าหมายที่กำหนด

3.2 การสอนแบบโครงการ

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการสอนแบบโครงการ ดังนี้

วัฒนา มัคคสมัน (2544 : 24 - 48) เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

แบบโครงการว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตร มีอิสระเสรี ให้เกียรติให้ความสำคัญแก่เด็กในฐานะคนๆหนึ่งที่มีสิทธิเท่าเทียมกันทุกคน สร้างความรู้สึที่มั่นคง กล้าคิดกล้าแสดง กล้าลงมือทำ ครูเป็นผู้คอยให้การสนับสนุนคอยช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ ครูจะไม่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่จะเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในเรื่องราวที่เป็นความสนใจและท้าทายความสามารถของเด็ก ให้โอกาสเด็กได้ค้นพบและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับสิ่งของ เรื่องราว สถานที่ บุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ ภายในชุมชนของเด็ก ตามวิธีการของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้เด็กได้ประเมินผลการทำงานของตนเอง ได้เห็นพัฒนาการและความสำเร็จและล้มเหลวของตน ครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวก และคอยแนะนำช่วยเหลือให้เด็กได้ประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรม

หลักการและแนวคิดสำคัญของการสอนแบบโครงการ

1. เด็กศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกลงไปในเรื่องนั้น ด้วยกระบวนการคิดและแก้ปัญหาของเด็กเองจนพบคำตอบที่ต้องการ
2. เรื่องที่ศึกษากำหนดโดยเด็กเอง
3. ประเด็นที่ศึกษา เกิดจากข้อสงสัยหรือปัญหาของเด็กเอง
4. เด็กได้มีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษาโดยการสังเกตอย่างใกล้ชิดจากแหล่งความรู้เบื้องต้น
5. ระยะเวลาการสอนยาวนานอย่างเพียงพอตามความสนใจของเด็ก
6. เด็กได้ประสบทั้งความล้มเหลวและความสำเร็จในการศึกษาตามกระบวนการแก้ปัญหาของเด็ก
7. ความรู้ใหม่ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและการแก้ปัญหาของเด็กเป็นสิ่งที่เด็กใช้กำหนดประเด็นศึกษาขั้นใหม่ หรือใช้ปฏิบัติกิจกรรมที่เด็กต้องการ
8. เด็กได้นำเสนอกระบวนการศึกษา และผลงานต่อคนอื่น

9. ครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือกำหนดกิจกรรมให้เด็กทำ แต่เป็นผู้กระตุ้นให้เด็กใช้ภาษา หรือสัญลักษณ์อื่นๆ เพื่อจัดระบบความคิด และสนับสนุนให้เด็กใช้ความรู้ทักษะที่มีอยู่คิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน

1. พัฒนาทักษะการคิดของเด็ก
2. พัฒนาทักษะการลงมือปฏิบัติของเด็ก
3. พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็ก
4. เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัย

สาระสำคัญของการสอนแบบโครงการ

1. **สาระหลักของรูปแบบ** คือ กระบวนการแก้ปัญหา จะเป็นสาระหลักที่ครูใช้กระตุ้นให้เด็กใช้ตลอดกระบวนการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ต้องการให้เด็กคิด หาวิธีการแก้ปัญหา โดยครูมีหน้าที่กระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดในการที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาตามวิธีการของเด็ก มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดประเด็นปัญหา จากการศึกษาสังเกต ศึกษาข้อมูล รับรู้และทำความเข้าใจปัญหา จนสามารถสรุปและกำหนดประเด็นปัญหาขึ้นได้
2. เด็กวิเคราะห์โดยการอภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นเพื่อแยกแยะประเด็นปัญหา สภาพ สาเหตุ และลำดับความสำคัญของปัญหา
3. เด็กสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหด้วยการตั้งสมมุติฐาน
4. เด็กตรวจสอบสมมุติฐานด้วยการลงมือปฏิบัติ
5. สรุปผล สังเคราะห์ความรู้ด้วยตัวเอง

2. **สาระที่เป็นเนื้อหาตามหัวข้อโครงการ** เป็นเนื้อหาที่เกิดจากความสนใจ ความต้องการของเด็ก แล้วถูกกำหนดเป็นหัวข้อโครงการที่จะทำการศึกษา

กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนการสอน การจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการของการสอนแบบโครงการ ประกอบไปด้วยระยะของโครงการ ๓ ระยะใหญ่ๆ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ มี 2 กิจกรรม คือ

1. สังเกต/สร้างความสนใจของเด็ก
2. ร่วมกันกำหนดหัวข้อโครงการ

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ มี 4 กิจกรรม คือ

1. เด็กกำหนดปัญหาที่จะศึกษา
2. เด็กตั้งสมมุติฐานเบื้องต้น
3. เด็กทดสอบสมมุติฐานเบื้องต้น

4. ตรวจสอบผลการทดสอบสมมุติฐาน

ระยะที่ 3 รวบรวมสรุป มี 3 กิจกรรม คือ

1. เด็กสิ้นสุดความสนใจในหัวข้อโครงการ
2. นำเสนอผลงานโครงการ
3. สิ้นสุดโครงการเก่ากำหนดโครงการใหม่

การประเมินผลการเรียนการสอน

1. การประเมินพัฒนาการผู้เรียน เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนตามหลักสูตร กระบวนการประเมินผลจึงเป็นกระบวนการสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในการจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอน ใช้การบันทึกคำพูด และเก็บรวบรวมผลงานเด็ก มุ่งเน้นที่ความต้องการการช่วยเหลือและการประสบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคน ไม่ใช่การประเมินผลที่มุ่งให้คะแนนผลการทำงานและจัดลำดับที่เปรียบเทียบในกลุ่ม

2. การประเมินโครงการโดยใช้หลักการ 9 ประการเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงกิจกรรมในการทำโครงการกับเด็กๆ ครั้งต่อไป คำถามที่ใช้ประเมินโครงการเมื่อแล้วเสร็จคือ

- 2.1 เด็กศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึก ลงในรายละเอียดของเรื่องนั้น ด้วยกระบวนการคิดและแก้ปัญหาของเด็กเองจนพบคำตอบที่ต้องการหรือไม่
- 2.2 เรื่องที่ศึกษากำหนดโดยเด็กเองหรือไม่
- 2.3 ประเด็นที่ศึกษาปรี้อปัญหาเกิดจากความสงสัยหรือปัญหาของเด็กเองหรือไม่
- 2.4 เด็กมีโอกาสได้ประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษาโดยการสังเกตอย่างใกล้ชิดจากแหล่งความรู้เบื้องต้นหรือไม่
- 2.5 ระยะเวลาการสอนยาวนานอย่างเพียงพอตามความสนใจของเด็กหรือไม่
- 2.6 เด็กได้ประสบการณ์ทั้งความล้มเหลวและความสำเร็จในการศึกษาตามกระบวนการแก้ปัญหาของเด็กเองหรือไม่
- 2.7 ความรู้ใหม่ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและการแก้ปัญหาของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กใช้กำหนดประเด็นศึกษาใหม่ ปรี้อใช้ปฏิบัติกิจกรรมที่เด็กต้องการปรี้อไม่
- 2.8 เด็กได้นำเสนอกระบวนการ และผลงานต่อคนอื่นหรือไม่
- 2.9 ครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือกำหนดกิจกรรมให้เด็กทำ แต่เป็นผู้กระตุ้นให้เด็กใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์อื่นๆ เพื่อจัดกระบวนการความคิด และสนับสนุนให้เด็กใช้ความรู้ทักษะที่มีอยู่คิดแก้ปัญหาด้วยตัวเองใช่หรือไม่

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดการสอน 1 โครงการ เวลาที่ใช้ขึ้นอยู่กับ การได้ดำเนินการขั้นตอน ตามขั้นตอนการสอนของรูปแบบ คือ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ พัฒนาโครงการ และรวบรวมสรุป ดังนั้นเวลาในการสอน 1 โครงการจึงไม่สามารถกำหนดให้แน่นอนตายตัวได้ เพราะขึ้นอยู่กับความสนใจในการทำกิจกรรมของเด็ก ส่วนในการสอน 1 ครั้งใน 1 วันใช้เวลา

ประมาณ 50 - 70 นาที ตามช่วงเวลาของกิจกรรมอิสระ หรือเวลาที่โรงเรียนกำหนดขึ้นเอง ซึ่งก็สามารถยืดหยุ่นให้มากหรือน้อยกว่านี้ได้ ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม การสอนแบบโครงการมุ่งให้เด็กได้มีโอกาสมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ เพื่อที่เด็กจะได้สร้างองค์ความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านั้น ครูควรจัดเอกสาร หนังสือ หรือวัสดุอุปกรณ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อโครงการไว้ในห้องเรียน รวมทั้งจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการของเด็ก ด้วยการติดผลงานของเด็ก ภาพถ่าย ติดย้ายแสดงเรื่องราว(Documentary Board)การทำโครงการของเด็ก ครูสามารถขอความร่วมมือจากผู้ปกครองที่จะส่งเอกสาร หรือสิ่งของต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อโครงการมาจัดแสดงในห้องเรียน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์กับสิ่งเหล่านั้น

เงื่อนไขสำคัญ เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในรูปแบบการเรียนการสอนนี้ คือ ข้อตกลงเบื้องต้นในการนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ให้เกิดผลตามจุดหมายของรูปแบบการเรียนการสอนรายละเอียดเงื่อนไขสำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ร่วมกับระบบการสอนในหลักสูตรตามปกติ โดยโอกาสที่ครูจะใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้จะเกิดขึ้นภายใต้สภาพการเรียนการสอนตามปกติ เมื่อครูผู้สอนที่มีความสนใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นพิเศษ และต้องการจะศึกษาเรื่องนั้นต่อไป และครูพิจารณาว่าสามารถจัดกิจกรรมเพื่อศึกษาเรื่องนั้นได้และมีแหล่งทรัพยากรเพียงพอในการศึกษาเรื่องนั้น

2. การจัดการเรียนการสอนมุ่งที่ความสนใจของเด็กเป็นหลัก เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้ศึกษาเรื่องที่ตนสนใจ ในวิธีการของเด็กๆ เอง ดังนั้นจึงไม่มีการวางแผนการสอนอย่างชัดเจนไว้ล่วงหน้า ครูผู้สอนคอยจะสังเกตจนพบความความสนใจของเด็ก แล้วจึงจะสามารถร่วมกันวางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันกับเด็กขึ้น และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจของเด็ก

3. รูปแบบการเรียนการสอนนี้เหมาะสำหรับกลุ่มเด็กกลุ่มเล็กๆ โดยตามทฤษฎีจำนวนเด็กที่เหมาะสมมากที่สุด คือ จำนวน 7 - 9 คน เพราะจะเป็นขนาดกลุ่มที่เด็กจะสามารถปฏิบัติสัมพันธ์กันได้อย่างลึกซึ้ง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการศึกษาย่างลุ่มลึกขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติผู้เขียนและคุณครูคนอื่นๆ ที่เคยทำโครงการร่วมกับเด็กๆ สามารถจัดกลุ่มเด็กได้ 20 - 30 คน แต่ทั้งนี้ครูจะต้องสามารถจัดการกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามความสนใจของเด็กได้ โดยการแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มเล็ก แล้วทำโครงการไปกับครูทีละกลุ่ม

4. รูปแบบการเรียนการสอนนี้ต้องการครูที่มีคุณลักษณะสำคัญอย่างยิ่งคือต้องเป็นผู้ที่ยอมรับเด็กโดยแท้ เชื่อมั่นว่าเด็กสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยครูจะต้องแสดงบทบาทผู้ฟังที่ดีให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความต้องการความสนใจของเด็กและจัดกิจกรรมตามความสนใจของเด็กอย่างแท้จริง ต้องไม่แสดงบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก ไม่เป็นผู้กำหนดกิจกรรมให้เด็กทำตามความคิดของครู

5. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการของเด็กในแต่ละวันของการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ แม้จะใช้เวลาในการสอนวันละ 15 – 60 นาที แต่กำหนดเวลาดังกล่าวสามารถยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก รวมทั้งกำหนดเวลาในการเรียนการสอนตลอดโครงการก็จะขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็กเช่นเดียวกัน

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 94 – 106) เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการว่า หัวใจการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการอยู่ที่การแสวงหาคำตอบเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเด็กเอง ด้วยการเริ่มต้นจากเรื่องหรือปัญหาที่เด็กสนใจศึกษาแล้วสืบค้นหาคำตอบอาจทำคนเดียว เป็นกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ การทำกิจกรรมสืบค้นที่สำคัญมีดังนี้

- รวบรวมข้อมูลที่ต้องการศึกษาจากการสังเกต
- สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องที่ศึกษา
- ปฏิบัติการทดลอง
- รวบรวมเอกสารผลงาน เทรียมรายงาน
- จัดแสดงผลงานที่ได้จากการทำโครงการ

วิธีการสอนแบบโครงการ เป็นการศึกษาอย่างลุ่มลึกในเรื่องที่เด็กสนใจ การสืบค้นเป็นกระบวนการที่เด็กใช้ระหว่างการศึกษาเพื่อหาคำตอบระยะเวลาการทำโครงการขึ้นอยู่กับความลุ่มลึกของเนื้อหาอาจจะเพียงสัปดาห์เดียว บางโครงการอาจใช้เวลา 3 – 4 สัปดาห์ มีขั้นตอนและกระบวนการเรียนดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นขั้นการอธิบายเบื้องต้น ระบุว่าครูกับเด็กในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเรื่อง เวลาที่ใช้ในการทำโครงการ และรายละเอียดของโครงการ
 2. ขั้นการกำหนดวัตถุประสงค์โครงการ เป็นขั้นที่กลุ่มผู้เรียนกำหนดว่าสิ่งที่ต้องการเรียนรู้มีอะไรและจะศึกษาอย่างไร
 3. ขั้นฝึกทักษะที่จำเป็น ใช้กับโครงการที่ต้องการทักษะการดำเนินการที่ต้องฝึกทักษะเหล่านั้นก่อน เช่น การสัมภาษณ์
 4. ขั้นเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เป็นขั้นกลุ่มเด็กกำหนดแผนและจัดหาอุปกรณ์เพื่อใช้ในโครงการ
 5. ขั้นกิจกรรมกลุ่ม หมายถึงการทำงานกลุ่มในกิจกรรมโครงการ
 6. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการออกนอกสถานที่สืบค้นข้อมูล
 7. ขั้นสรุปผลการดำเนินการ เป็นการประมวลผลข้อมูลที่ได้เรียนรู้มาเรียงเป็นเรื่องราวนำเสนอผลการเรียนรู้
 8. ขั้นเสนอผลโครงการ ส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอด้วยการแสดงนิทรรศการ
- กิจกรรมหลักในการทำโครงการ** มี 4 กิจกรรม คือ
1. กิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน ใช้ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

2. กิจกรรมทัศนศึกษา เน้นให้เด็กได้สัมผัส รับรู้ สังเกต และมีปฏิสัมพันธ์จากสิ่งที่ปรากฏอยู่จริงด้วยตัวของตัวเอง ณ สถานที่จริง

3. กิจกรรมสืบค้น เป็นการค้นคว้าเพื่อหาข้อความรู้ที่ตนต้องการ

4. กิจกรรมนำเสนอผลงาน โดยการอธิบาย บรรยาย หรือจัดแสดง

วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการ เน้นความสนใจของเด็ก และการสืบค้นข้อความรู้ด้วยตนเอง กำหนดเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ งานสำคัญคือการเลือกหัวข้อเรื่องที่มาจากความสนใจของเด็ก โดยครูจะต้องพิจารณาคุณค่าของการเรียนรู้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ ครูอาจจะนำเสนอสิ่งของหรือสถานการณ์เร้าความสนใจ ทั้งนี้ครูอาจมีกรอบเรื่องอยู่ตามหลักสูตรหรือไม่ก็ได้

ระยะที่ 2 วางแผนโครงการ ครูและเด็กจะร่วมกันคิดและตัดสินใจร่วมกันด้วยการปฏิบัติดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์โครงการ

2. กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ต้องศึกษาว่ามีกี่เรื่อง

3. วางแผนกิจกรรม การทำโครงการอาจทำเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม หรือทั้งสองอย่างคละกันได้ใน การวางแผนเด็กต้องกำหนดเวลาลงมือปฏิบัติ แหล่งศึกษา และระยะเวลาอย่างชัดเจนว่าเมื่อใดและอย่างไร

ระยะที่ 3 ดำเนินโครงการ เป็นขั้นของการดำเนินการตามแผนที่กำหนด ทำงานตามความรับผิดชอบของตน ระยะนี้มีกิจกรรม 2 ลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมปฏิบัติการสืบค้นข้อมูล เป็นการศึกษาค้นคว้าจากประสบการณ์ตรงด้วยการเรียนรู้จากของจริง

2. กิจกรรมปฏิบัติการสรุปข้อมูล เป็นช่วงเวลาที่เด็กจะกลับมาทบทวน หัวข้อในรายละเอียด ด้วยกิจกรรมพูดคุยสนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิด และบอกหรือนำเสนอสิ่งที่ได้ไปศึกษามาประกอบเป็นเรื่องราวเพื่อตอบหัวข้อโครงการที่กลุ่มศึกษา

ระยะที่ 4 สรุปผลโครงการ เป็นขั้นตอนของการประเมินผลโครงการ ทบทวนการปฏิบัติ และวางแผนโครงการใหม่ถ้ามีโครงการต่อเนื่อง มีหลายวิธีปฏิบัติ คือ

วิธีที่ 1 ให้เด็กนำผลงานที่ได้รับมอบหมายมาแสดงต่อครูแล้วอภิปรายประเด็นปัญหาแนวทางการศึกษาที่ได้กระทำไป เด็กวิเคราะห์ผลงาน ครูแนะนำให้ความเห็น ตัดสินความก้าวหน้าแล้วสรุป

วิธีที่ 2 ให้เด็กนำผลงานที่ศึกษาในรูปของการจัดแสดง นำเสนอผลงาน แล้วร่วมกันตัดสินผลงาน อภิปรายผล อาจเชิญบุคคลภายนอก ผู้ปกครองเข้ามาร่วมชมได้

การประเมินผล ทำโดยให้เด็กประเมินตนเองจากการสรุปผลการเรียนรู้โดยการจัดแสดงผลงาน ส่วนการประเมินของครูจะเป็นการสังเกต บันทึกข้อมูลและการช่วยเหลือเด็กตลอดระยะเวลาการเรียน การประเมินผลจะดูจากความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรู้สึกรู้สึกของเด็กที่มีต่อวิธีการเรียนและการแสดงผลการเรียน

บทบาทครู การสอนแบบโครงการเป็นความสนใจ ความต้องการของเด็ก เด็กคิด กระทำ สืบค้น เรียนรู้และประเมินความสำเร็จของตนเอง ครูจึงมีบทบาทสำคัญ คือ เป็นผู้อำนวยการการเรียนรู้ เป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นฝักระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นฝัสังเกต ความก้าวหน้า เป็นผู้กระตุ้นความคิดริเริ่ม ดังนั้นครูต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นและสนุกกับการเรียน การเดินทางและการศึกษาค้นคว้า เพราะการเรียนรู้ของเด็กจะขยายตลอดเวลา การให้เด็กมีประสบการณ์ จะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์และเรียนรู้ได้มากตามความสนใจ

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การสอนแบบโครงการเน้นการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเด็กเองที่ ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้ปกครองในการให้คำแนะนำ หรือร่วมเป็นวิทยากร ร่วมมือกับครูในการพัฒนาเด็ก และกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามต้องการ

การนำไปใช้ กระบวนการเรียนรู้แบบโครงการจะช่วยช่วยให้เด็กสามารถพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ ภาษา สังคม ความรู้ด้านเหตุผล และทักษะการสังเกต

ข้อจำกัดหรือปัญหาของการสอนแบบโครงการ คือ 1. เนื้อหาอาจไม่ครอบคลุมถ้าผู้เรียนไม่สามารถสรุปโครงการได้ 2. กิจกรรมในแผนโครงการกำหนดไว้มากทำให้กระทบต่อกิจกรรมอื่น และ 3. เด็กจะได้ข้อจำกัดด้วยจำนวนโครงการ ดังนั้นครูต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะให้เด็ก ทำกิจกรรมใดบ้างจึงจะเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กมากที่สุด

การนำวิธีการสอนแบบโครงการที่เหมาะสม ควรเป็นการนำมาใช้ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะเนื้อหาการเรียนในโครงการนี้ไม่กำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับความสนใจ ของเด็กที่เด็กจะเลือกทำโครงการเอง แต่ด้วยกระบวนการศึกษาค้นคว้า การสืบค้นคำตอบ เนื้อหาวิชา จะบูรณาการลงในกิจกรรมของโครงการที่เด็กสนใจได้ทั้งด้านภา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ โดยเนื้อหากิจกรรมต้องสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เรียนรู้

บุพบา เรื่องรอง (2561 : ออนไลน์) กล่าวว่า การสอนแบบโครงการ หมายถึง การจัด การเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับเด็ก ส่งเสริมให้เด็กแสวงหาคำตอบจากการเรียน เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยที่เด็กหรือครูร่วมกันกำหนดเรื่องที่ ต้องการเรียนรู้ แล้วดำเนินการแสวงหาความรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา โดยครูเป็นผู้อำนวยการ ความสะดวกให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและจากแหล่งเรียนรู้

การสอนแบบโครงการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะสำคัญ ความคิดพื้นฐานเชื่อว่า การเรียนรู้ของเด็กมาจากการกระทำ เด็กเป็นผู้ที่ต้องพัฒนา มีความคิด มีความมุ่งหมาย ความ ต้องการที่จะเรียนรู้ทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นของตนเองต้องพึ่งตนเอง การสอนแบบโครงการ มุ่งพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็กไปพร้อมกัน

วิธีจัดการเรียนการสอนมี 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ เด็กจะร่วมกันคิดเรื่องที่สนใจ

ระยะที่ 2 ระยะวางแผนโครงการ เป็นช่วงเวลาที่กำหนดจุดประสงค์ว่าต้องการเรียนรู้อะไร กำหนดขอบเขตเนื้อหา ระยะเวลาและวิธีการศึกษา

ระยะที่ 3 ดำเนินโครงการตามที่กำหนดไว้ ที่เน้นระบวนการแก้ปัญหา จัดเป็นหัวใจของการสอนแบบโครงการ เพราะเด็กจะได้รับข้อมูลใหม่จากประสบการณ์ตรงหรือเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานเพราะเด็กได้สนทนา พูดคุยกับบุคคล และสืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ ขณะเดียวกันเด็กสามารถค้นความรู้จากแหล่งข้อมูลรอง (Secondary Sources) เช่น การดูวีดิทัศน์ การอ่านหนังสือ เป็นต้น

ระยะที่ 4 สรุปรูปโครงการ ครูและเด็กร่วมวางแผนสรุปรูปโครงการ เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการ ทบทวนการปฏิบัติ และวางแผนโครงการใหม่ วิธีการสรุปรูปโครงการอาจจะให้เด็กนำผลงานที่ได้รับมอบหมายมาแสดงต่อครูแล้วอภิปรายประเด็นปัญหา หรือให้เด็กนำเสนอผลงานในรูปแบบของการจัดแสดง จัดเป็นนิทรรศการ หรือสาธิตผลงาน

มีกิจกรรมหลักในโครงการ 4 กิจกรรมคือ กิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในชั้นเรียน กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมสืบค้น และกิจกรรมนำเสนอผลงาน

กิจกรรมสืบค้นมีหลากหลายได้แก่ การรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การปฏิบัติทดลอง การรวบรวมเอกสาร การรายงาน การจัดแสดงผลงานที่ได้จากโครงการ เป็นต้น เรื่องที่จะเรียนมาจากความสนใจของเด็กที่ต้องการเรียนอย่างลุ่มลึก เด็กจึงเป็นผู้วางแผนและร่วมคิด ร่วมมือสืบค้นกับผู้อื่น ครูเป็นผู้สนับสนุน สังเกตและอำนวยความสะดวก หากเรื่องนั้นมีความเป็นไปได้ มีแหล่งข้อมูลเพียงพอ พ่อแม่และชุมชนมีความพร้อมที่จะร่วมมือ

ทักษะการเรียนรู้หนังสือ จำนวน ใ้บูรณาการในหัวเรื่องโครงการ รวมทั้งวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษา ดังนั้น หัวเรื่องหนึ่ง que เด็กสนใจเรียนรู้นั้นต้องมีเวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ และควรสำรวจที่โรงเรียนเหมาะกว่าที่บ้าน

โรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก่ กรุงเทพฯ (2561 : ออนไลน์) กล่าวว่า Project Approach เป็นวิธีการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่เด็กเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 และ ศตวรรษต่อไป Project Approach ช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆรอบตัวเด็กอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง สอนให้เด็กรู้วิธีการเรียนรู้ (Learning to Learn) ทำให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองต่อไปได้ตลอดชีวิต และยังสอนวิธีการคิดรูปแบบต่างๆ (Learning to Think) ให้แก่เด็กอีกด้วย ทำให้เด็กสามารถพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล นำข้อมูลมาเปรียบเทียบวิเคราะห์ สังเคราะห์ พิจารณาถึงความถูกต้องและประโยชน์ได้ตามวัย การเรียนรู้แบบ Project Approach บูรณาการวิชาต่างๆให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายและเป็นที่น่าสนใจของเด็ก ไม่ว่าจะเป็น คณิตศาสตร์ ภาษา

วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา หรือประวัติศาสตร์ การเรียนรู้แบบ Project Approach เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในวงการการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลกว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain Based Learning) อย่างมาก

วิธีการเรียนรู้แบบ Project Approach เด็กวัยอนุบาลชอบที่จะสำรวจสืบค้น เด็กๆ สนุกสนานกับการได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว Project Approach ทำให้เด็กได้เป็นผู้ลงมือทำการศึกษาสิ่งต่างๆ ใกล้ตัวเด็กที่เด็กๆ สนใจ และมีคุณค่าที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งนั้น Projects เปรียบเสมือนเรื่องราวที่สนุกตื่นเต้น

Project Approach คือ การเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากการจัดการเรียนรู้แบบ Reggio Emilia ในประเทศอิตาลี ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบนี้ เด็กจะเรียนรู้ลุ่มลึกในเรื่องที่เด็กสนใจ อยากรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งนั้น เป็นการเรียนรู้ที่เด็กจะเป็นนักวิจัยตัวน้อย วิธีการเรียนรู้แบบ Project Approach จะช่วยให้ครูบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา หรือสุขศึกษา เข้าไปให้เด็กได้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่เด็กจะเรียนรู้ว่าจะสามารถหาคำตอบหรือข้อมูลของสิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างไร และแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ที่มีที่ใดบ้าง เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับทราบด้วยวิธีที่หลากหลาย การเรียนรู้แบบ Project Approach มี 3 ระยะ ดังนี้

Project Approach ระยะที่1 – เริ่มต้น

เด็กๆ เลือกว่าจะศึกษาเรื่องอะไร โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำเด็กๆ อภิปรายว่า มีความรู้เดิมอะไร เกี่ยวกับเรื่อง que เลือกแล้วบ้าง ครูช่วยให้เด็กๆ บันทึกความคิดของเด็กๆ ด้วยวิธีต่างๆ เช่น วาด ปั้น จำลอง ฯลฯ เด็กๆ บอกข้อสงสัยที่เด็กๆ มีเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กๆ จะเรียนรู้ และครูช่วยให้เด็กๆ สร้างตั้งคำถามที่เด็กๆ ต้องการ หาคำตอบในระหว่างการสำรวจสืบค้นครั้งนี้ และบันทึกคำถามเหล่านั้น เด็กๆ พุดคุยเกี่ยวกับว่าคำตอบที่เด็กๆ จะสำรวจสืบค้นได้นั้น น่าจะเป็นอะไร อย่างไร ครูช่วยเด็กๆ บันทึกความคาดคะเนของเด็กๆ ไว้ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลในภายหลัง

Project Approach ระยะที่2 – การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนรู้

ครูช่วยเด็กๆ วางแผนไปสถานที่ต่างๆ ที่เด็กๆ สามารถสำรวจ สืบค้นได้ รวมถึงการจัดหาวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เด็กๆ สนใจเรียนรู้ ที่จะสามารถตอบคำถามของเด็กๆ ได้ มาให้ความรู้กับเด็กๆ เด็กๆ ใช้หนังสือและคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูล โดยมีครูเป็นผู้ช่วยเหลือ ในระหว่างกิจกรรมในวงกลมที่เด็กๆ สามารถประชุมร่วมกัน และนำเสนอรายงานสิ่งที่เด็กๆ ค้นพบในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นระยะ ครูส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กๆ ถามคำถามและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กๆ แต่ละคนได้ค้นพบคำตอบหรือเรียนรู้ด้วยเด็กๆ วาดภาพ ถ่ายภาพ เขียนคำและป้ายต่างๆ สร้างกราฟและหรือแผนภูมิสิ่งที่เด็กๆ วาดและนับ แล้วเด็กๆ ก็สร้างจำลองสิ่งที่เด็กๆ สนใจเรียนรู้กัน เมื่อ

เด็กๆเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เด็กๆสามารถพิจารณาทบทวนและเพิ่มเติมหรือทำจำลองใหม่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมไปได้เรื่อยๆด้วย

Project Approach ระยะที่3 – การสรุป Project

เด็กๆอภิปรายกันถึงหลักฐานต่างๆที่เด็กๆได้สืบและค้นพบที่ช่วยให้เด็กๆตอบคำถามที่เด็กๆตั้งไว้ได้ และเด็กๆจะได้เปรียบเทียบสิ่งที่เด็กๆเรียนรู้กับความรู้เดิมของเด็กๆว่าตรงกันหรือไม่ รวมถึงเปรียบเทียบกับความคิดคะเนของเด็กๆที่ทำได้ตั้งแต่ระยะแรกด้วย เด็กๆช่วยกันวางแผนจัดแสดงให้ผู้ปกครองและเพื่อนๆ และบุคคลอื่นๆ ได้เห็น วิธีการเรียนรู้ กิจกรรม ผลงาน และสิ่งที่เด็กๆค้นพบเรียนรู้ เด็กๆ ลงมือจัดแสดงเพื่อแบ่งปันความรู้และเรื่องราวเกี่ยวกับ “Project Approach” ของเด็กๆ ครูจะได้ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้นักสืบรุ่นจิ๋วเหล่านี้วางแผน และดำเนินการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กๆทำ และค้นพบกันอย่างสนุกสนาน กระตือรือร้นและภาคภูมิใจ การเรียนรู้แบบ “Project Approach”

จากการศึกษาเรื่องการสอนแบบโครงการ นำมาสังเคราะห์เป็นวิธีการสอนโครงการได้ดังนี้
ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ

- 1.1 เลือกหัวข้อเรื่อง เรียนรู้อะไร โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ
- 1.2 จัดกิจกรรมทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่อง que เลือก เช่น วาด ปั้น
- 1.3 บันทึกข้อสงสัยที่เด็กๆมีเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กๆจะเรียนรู้

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินโครงการ

- 2.1 เด็กเลือกปัญหาที่จะศึกษาจากคำถามที่อยากรู้ คัดคะเนคำตอบ ครูและเด็กๆ ร่วมกันวางแผนการเรียนรู้
- 2.2 เรียนรู้ตามแผน
- 2.3 ให้เด็กๆ ได้สนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนรู้ร่วมกัน
- 2.4 ครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้
- 2.5 ให้เด็กๆ บันทึกสิ่งที่ค้นพบในการทำกิจกรรมต่างๆเป็นระยะ เช่น วาดภาพ ปั้น ถ่ายภาพ เขียนคำและป้ายต่างๆ สร้างกราฟและหรือแผนภูมิ
- 2.6 ครูและเด็กร่วมกันสรุปประเด็นการเรียนรู้
- 2.7 ครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กเกิดคำถามที่อยากรู้ในเรื่องนั้นต่อ (ถ้ามี)

ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ

- 3.1 เด็กๆ นำเสนอ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักฐานที่ได้ค้นพบว่าตอบคำถามสิ่งที่อยากรู้ได้หรือไม่
- 3.2 เปรียบเทียบกับความรู้เดิม และ สิ่งที่คาดคะเนไว้

3.3 นำเสนอการจัดแสดงผลงาน เช่น วิธีการเรียนรู้ กิจกรรม ผลงาน และสิ่งที่ได้ๆ
ค้นพบเรียนรู้

3.4 ครูใช้คำถามให้เด็กอยากเรียนรู้ในโครงการต่อไป

3.3 การพัฒนาครู เรื่อง การสอนแบบโครงการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ได้ดำเนินการการพัฒนาครู เรื่อง การสอนแบบโครงการ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ในวันที่ 15 – 16 กันยายน 2561 ณ ห้องประชุม ดำเนินการตามกำหนดการอบรม ดังนี้

วันที่ 15 กันยายน 2561

09.00 น. – 12.00 น.	ทดสอบก่อนการอบรม รู้และเข้าใจ การสอนแบบโครงการ
13.00 น. -16.30 น.	ปฏิบัติการ การสอนแบบโครงการ - ระยะเวลาที่ 1 ระยะเวลาเริ่มต้นโครงการโครงการ - ระยะเวลาที่ 2 ระยะเวลาดำเนินโครงการ

วันที่ 16 กันยายน 2561

09.00 น. – 12.00 น.	ปฏิบัติการ การสอนแบบ - ระยะเวลาที่ 3 ระยะเวลาสรุปโครงการ - นำเสนอผลงานกลุ่ม
13.00 น. -16.30 น.	ปฏิบัติการ การสอนแบบโครงการ - การบูรณาการการสอนแบบโครงการในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2562 - ทดสอบหลังการอบรม

การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง และหาคุณภาพเอกสารประกอบการอบรม ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการพัฒนาครูและการสอนแบบโครงการ
2. กำหนดกรอบแนวคิดของการสร้างเครื่องมือ
3. ดำเนินการสร้างเอกสารประกอบการอบรม ประกอบด้วย

- 1) ใบความรู้ เรื่อง การสอนแบบโครงการ
- 2) ใบกิจกรรมที่ 1 การสอนแบบโครงการ (Project Approach)

ระยะเวลาที่ 1 – ระยะเวลาเริ่มต้นโครงการ

- 3) ใบกิจกรรมที่ 2 การสอนแบบโครงการ (Project Approach)

ระยะเวลาที่ 2 – ระยะเวลาดำเนินโครงการ

- 4) ใบกิจกรรมที่ 3 การสอนแบบโครงการ (Project Approach)

ระยะที่ 3 – ระยะสรุปโครงการ

- 5) ใบกิจกรรมที่ 4 การวิเคราะห์และเรียนรู้ประสบการณ์สำคัญ
- 6) แบบฟอร์มหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 7) แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม
4. นำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00
5. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือตามผู้เชี่ยวชาญแนะนำ
6. จัดทำเอกสารประกอบการอบรมฉบับสมบูรณ์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ได้มีผู้วิจัยไว้แล้วดังต่อไปนี้

นันทนัฐ น้อยเหลือ (2549 : 34 -36) ได้วิจัยเรื่อง การติดตามการใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือประสานใจสำหรับครูระดับปฐมวัย ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ศึกษากระบวนการนิเทศแบบ PIDRE ของสังกัด อุทรานันท์ และรูปแบบกัลยาณมิตรของสมุล อมรวิวัฒน์ นำมาผสมประสานประยุกต์เพื่อนำมาบูรณาการเป็นรูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือประสานใจ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็น 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติการพัฒนา 4) การประเมินผลและปรับปรุง 5) การเผยแพร่ผลงาน

อดุลย์ วงศ์ก้อม (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า

1. องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) ดำเนินการนิเทศ 3) สื่อและเทคโนโลยี 4) ประเมินผล 5) การมีส่วนร่วม และ 6) ปรับปรุงและพัฒนา
2. องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบที่มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย

ชมพูชัช โยธี (2558 : 111 – 113) นำเสนอรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุตรดิตถ์ เขต 3 ประกอบด้วย ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านการพัฒนาหลักสูตรมีการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน ด้านการบริหารงานบุคลากร ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ด้านการศึกษาอบรมครูประจำการ การจัดปฐมนิเทศครูใหม่ ด้านการจัดบริการพิเศษ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการประเมินการสอน การประเมินรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ครอบคลุม และเป็นประโยชน์ของการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

อุดมสิน คັນธภูมิ (2558 : 111 – 113) ได้พัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้องค์ประกอบที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน ศิษย์เก่า พระสงฆ์เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ประชาชนชาวบ้าน หน่วยงานของรัฐ และองค์กรเอกชน องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างเครือข่ายมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างเครือข่าย 2) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) ขั้นสร้างพันธะสัญญาร่วมกัน 4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย 5) ขั้นพัฒนาและรักษาความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 ความร่วมมือประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) การร่วมตระหนักและรับรู้ปัญหา 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมปฏิบัติตามแผน 4) การร่วมประเมินผล องค์ประกอบที่ 4 องค์ประกอบสำคัญของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) สมาชิกของเครือข่าย 2) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน 3) ผู้ประสานงานเครือข่าย 4) กิจกรรม 5) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย 6) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 7) ระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย 8) ระบบบริหารจัดการเครือข่าย องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ปิยะนันท์ หิรัณชโลทร (บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับเด็กอายุ 3 - 4 ปี โดยดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินทักษะการคิดของเด็กปฐมวัยอายุ 3 - 4 ปี พบว่า ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะการคิดของเด็กอายุ 3 - 4 ปี มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

พิกุล เกิดปลั่ง (บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย พบว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยมีประสิทธิภาพ 81.99/83.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อรทัย เลาอลงกรณ์ (บทคัดย่อ) ดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย สำหรับผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดลำปาง มีจุดประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมเรื่อง การบริหารจัดการ ชั้นเรียน ระดับปฐมวัย 2) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการชั้นเรียน ระดับปฐมวัย ของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หลังได้รับการฝึกอบรม 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้ชุด ฝึกอบรม เรื่อง การบริหารจัดการในชั้นเรียนระดับปฐมวัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำ ปาง จำนวน 28 คน จาก 11 ศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ชุดฝึกอบรม เรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการชั้นเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้ชุดฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่า เฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดฝึกอบรมเรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.00/83.88 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2) ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังฝึกอบรมสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรม 3) ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรม เรื่อง การบริหารจัดการในชั้น เรียนระดับปฐมวัย มีคะแนนเฉลี่ยในระดับมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ มีขั้นตอนในการดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ตัวแปรที่ศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จำนวน 105 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จำนวน 40 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนา ครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ
2. ผลสัมฤทธิ์ก่อนอบรมและหลังอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.1 เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ประกอบด้วย

- 1) ใบความรู้ เรื่อง การสอนแบบโครงการ
- 2) ใบกิจกรรมที่ 1 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ
- 3) ใบกิจกรรมที่ 2 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 2 ระยะดำเนินโครงการ
- 4) ใบกิจกรรมที่ 3 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ
- 5) ใบกิจกรรมที่ 4 การวิเคราะห์และเรียนรู้ประสบการณ์สำคัญ
- 6) ใบกิจกรรมที่ 5 การวิเคราะห์ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรรู้เพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้
- 7) แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม จำนวน 20 ข้อ

4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

4.1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรม

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเอกสารประกอบการอบรม ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการพัฒนาครูและการสอนแบบโครงการ
2. กำหนดกรอบแนวคิดของการเอกสารประกอบการอบรม
3. ดำเนินการสร้างเอกสารประกอบการอบรม ประกอบด้วย
 - 1) ใบความรู้ เรื่อง การสอนแบบโครงการ
 - 2) ใบกิจกรรมที่ 1 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ
 - 3) ใบกิจกรรมที่ 2 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 2 ระยะดำเนินโครงการ
 - 4) ใบกิจกรรมที่ 3 การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ
 - 5) ใบกิจกรรมที่ 4 การวิเคราะห์และเรียนรู้ประสบการณ์สำคัญ

6) แบบฟอร์มหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

7) แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม

4. นำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ให้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับข้อคำถามและตัวเลือก โดยผู้เชี่ยวชาญประเมิน 3 ระดับ คือสอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจ (0) และไม่สอดคล้อง (-1) จากนั้นนำผลการประเมินมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00

5. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ

6. จัดทำเอกสารประกอบการอบรมฉบับสมบูรณ์

4.2 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

ในการดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาหลักการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

2. เลือกรูปแบบของแบบทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

3. กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยกำหนดเนื้อหา เรื่อง การสอนแบบโครงการ และกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการคิดวิเคราะห์

4. สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบตามพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาจำนวน 20 ข้อ ทั้งนี้ กำหนดให้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมเป็นข้อสอบชุดเดียวกัน

5. นำแบบสอบทั้ง 20 ข้อ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ให้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับข้อคำถามและตัวเลือก โดยผู้เชี่ยวชาญประเมิน 3 ระดับ คือสอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจ (0) และไม่สอดคล้อง (-1) จากนั้นนำผลการประเมินมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00

6. นำแบบทดสอบที่มีคุณภาพมาจัดเป็นชุดที่สมบูรณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการการดังนี้

กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ในวันที่ 15 – 16 กันยายน 2561 ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ดำเนินการตามกำหนดการอบรม ดังนี้

วันที่ 15 กันยายน 2561

09.00 น. – 12.00 น.	ทดสอบก่อนการอบรม รู้และเข้าใจ การสอนแบบโครงการ
13.00 น. -16.30 น.	ปฏิบัติการ การสอนแบบโครงการ - ระยะเวลาที่ 1 ระยะเวลาเริ่มต้นโครงการโครงการ - ระยะเวลาที่ 2 ระยะเวลาดำเนินโครงการ

วันที่ 16 กันยายน 2561

09.00 น. – 12.00 น.	ปฏิบัติการ การสอนแบบ - ระยะเวลาที่ 3 ระยะเวลาสรุปโครงการ - นำเสนอผลงานกลุ่ม
13.00 น. -16.30 น.	ปฏิบัติการ การสอนแบบโครงการ - การบูรณาการการสอนแบบโครงการในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2562 - ทดสอบหลังการอบรม

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

6.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

6.1.1 สถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโดยใช้สูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้
	R	แทน	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

6.1.2 การหาค่าประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครู ปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ใช้สูตรการคำนวณ E_1 / E_2 (กรมวิชาการ, 2545 ก : 63 - 64) ดังนี้

$$E_1 = \frac{\frac{\Sigma X}{N}}{A} \times 100 \quad \text{หรือ} \quad E_1 = \frac{\bar{X}}{A} \times 100$$

- E_1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ
 ΣX คือ ผลรวมของคะแนนผู้เข้าอบรมที่ได้จากการวัดระหว่าง
 การอบรม
 A คือ คะแนนเต็มของแบบวัด
 N คือ จำนวนผู้เข้าอบรม

$$E_2 = \frac{\frac{\Sigma Y}{N}}{B} \times 100 \quad \text{หรือ} \quad E_2 = \frac{\bar{X}}{B} \times 100$$

- E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ได้จากคะแนนเฉลี่ยของการทำ
 แบบทดสอบหลังเรียนของผู้เข้าอบรมทั้งหมด
 ΣY คือ คะแนนรวมของผลลัพธ์หลังเรียน
 B คือ คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน
 N คือ จำนวนผู้เข้าอบรม

กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพคือ 80 / 80

6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2.1 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้ (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ์. 2543 : 351 - 352)

การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย			
	สูตร	\bar{X}	= $\frac{\Sigma X}{N}$
	เมื่อ	\bar{X}	แทน
		ΣX	แทน
ทั้งหมด		N	แทน
			คะแนนเฉลี่ย
			ผลรวมของคะแนน
			จำนวนข้อมูล

2. หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สูตร	S.D.	=	$\sqrt{\frac{N(\Sigma X) - (\Sigma X^2)}{N(N-1)}}$
เมื่อ	S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	ΣX	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	ΣX^2	แทน	ผลรวมของกำลังสองของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนข้อมูล

6.2.1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างคะแนนผลการทดสอบหลังเรียนกับคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน โดยใช้ t-test คำนวนโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียนด้วย t-test dependent samples พัฒนาโดยปรกรณ์ ประจัญบาน อาจารย์ สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พิษณุโลก (<https://www.spm38.go.th/home/attachments/article/526/t-test%20dependent.xls>)

การวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

1. กลุ่มเป้าหมาย
2. ตัวแปรที่ศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูผู้สอนปฐมวัย จำนวน 1 คน นักเรียนจำนวน 12 คน โรงเรียนบ้านสันมะเกลือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ
ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ผลการนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ
2. ระดับความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู
3. ระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 3.1 แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย
 - 1) แบบประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
 - 2) แบบสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
 - 3) แบบประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
- 3.2 แบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

4.1 แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ การนิเทศการศึกษาปฐมวัย (เยาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 120) เทคนิคและเครื่องมือการนิเทศ วชิรา เครือคำอ้าย(2558 : 157, 193) (สุวรรณา โชติสุกานต์, 2547 : 161 – 200) เทคนิคการนิเทศการศึกษา (ชาญชัย อาจิมสมาจาร, มปป. : 22 - 26) ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Need Hierarchy Theory) (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2542 : 23 - 25) ทฤษฎี 2 ปัจจัยของเฟรดริก เฮอร์ซเบิร์ก (Federick Herzberg) (กมลพร กัลยาณมิตร, 2559 : 179 - 182) มาสร้างแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการนิเทศการศึกษา
2. กำหนดกรอบแนวคิดของการสร้าง แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
3. ดำเนินการสร้างแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย

1) กระบวนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประกอบด้วยการดำเนินงาน 2 ระดับ คือ

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ
- 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่
- 1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

- 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน
- 2.3 นิเทศตามแผน

ชั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

- 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

- 4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)
- 4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)
- 4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)
- 4.4 รายงานผล

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 1.2 วางแผนการนิเทศ
- 1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

- 2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน
- 2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

- 3.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 ประเมินผล

- 4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน
- 4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

- 2) แบบประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 3) แบบสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
- 4) แบบประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
4. นำแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ให้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับข้อคำถามและตัวเลือก โดยผู้เชี่ยวชาญประเมิน 3 ระดับ คือสอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจ (0) และไม่สอดคล้อง (-1) จากนั้นนำผลการประเมินมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00

5. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ

6. จัดทำแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ฉบับสมบูรณ์

4.2 การสร้างแบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการสร้างแบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
2. เลือกรูปแบบของแบบประเมินเป็นแบบทดสอบอัตนัย
3. กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยกำหนดเนื้อหา เรื่อง การคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ และกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการคิดวิเคราะห์
4. สร้างแบบทดสอบแบบอัตนัย ตามพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยให้ครอบคลุมมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 จำนวน 2 ข้อ
5. นำแบบสอบทั้ง 2 ข้อ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ให้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับข้อคำถามและตัวเลือก โดยผู้เชี่ยวชาญประเมิน 3 ระดับ คือ สอดคล้อง (+1) ไม่น่าใจ (0) และไม่สอดคล้อง (-1) จากนั้นนำผลการประเมินมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00
6. นำแบบแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นอนุบาลปีที่ 2 และอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จำนวน 30 คน โดยแยกเป็นกลุ่มเก่ง จำนวน 8 คน กลุ่มปานกลาง จำนวน 1 คน และกลุ่มอ่อน จำนวน 8 คน
7. นำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อหาระดับความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วนำข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป จำนวน 2 ข้อ สำหรับใช้เป็นแบบทดสอบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของเด็ก

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินการตามแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

1.1 จัดทำแผนการนิเทศ

การจัดทำแผนการนิเทศ กำหนดหัวข้อดังนี้ เรื่องที่นิเทศ เป้าหมายการนิเทศ วัตถุประสงค์ของการนิเทศ รูปแบบ/ขั้นตอน/กิจกรรมการนิเทศ สื่อและเครื่องมือนิเทศ ระยะเวลา ดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ

1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ

ประสานโรงเรียนกำหนดปฏิทินในการดำเนินงานตามรูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 3

1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่

ประสานโรงเรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายใน และครูผู้สอนระดับปฐมวัย

1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

สร้างแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย

- 1) กระบวนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
- 2) แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
- 3) ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 4) สังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
- 5) ประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
- 6) ประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ

ผู้วิจัยทำหน้าที่ผู้นิเทศภายนอกจากสำนักงานเขตพื้นที่เขตที่เชิญผู้นิเทศภายในสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา และครูผู้สอนในการดำเนินการตามรูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย

2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน

ผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยวางแผนการนิเทศร่วมกัน กำหนดปฏิทินการดำเนินการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การสอนแบบโครงการ การตรวจแผนการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ และการสังเกตการสอนแบบมีส่วนร่วม

2.3 นิเทศตามแผน

ผู้นิเทศภายนอกและผู้นิเทศภายในสถานศึกษาดำเนินการนิเทศตามแผน

ขั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน

ประสานความร่วมมือกับโรงเรียนให้ดำเนินการนิเทศตามปฏิทินที่กำหนด

3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

นิเทศ ติดตาม การนิเทศภายในสถานศึกษา และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครู ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)

4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)

4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)

ผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยร่วมกันประเมินผลกระบวนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ด้านปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output) โดยใช้แบบประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย ที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน

4.4 รายงานผล

จัดทำรายงานผลการการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยความร่วมมือของครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์ผู้นิเทศภายนอก

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

เผยแพร่ผลการนิเทศการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 3

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ

1.2 วางแผนการนิเทศ

1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ได้รับมอบหมายดำเนินการประชุมวางแผนการนิเทศ และร่วมกันออกแบบการสอนแบบโครงการ ตลอดจนจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนแบบโครงการ

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน

ครูปฏิบัติการสอนตามแผนการสอนที่ได้ออกแบบไว้ โดยกระตุ้นให้เด็กสนใจอยากเรียนรู้และค้นหาคำตอบ

2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

นำข้อเสนอแนะของผู้นิเทศมาปรับปรุงพัฒนาแผนการสอน และปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

3.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ

ผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยร่วมกัน ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ ครุ่นำไปปรับปรุงก่อนปฏิบัติการสอน

3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายในสถานศึกษานิเทศการสอนแบบโครงการโดยใช้แบบสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย

ขั้นที่ 4 ประเมินผล

4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน

ครูผู้สอนประเมินคุณลักษณะผู้เรียนตามที่ได้ร่วมกันออกแบบไว้

4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

โรงเรียนประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการสอนแบบโครงการ

2. วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ความเหมาะสมของการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
3. ปรับปรุงแผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

6.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

6.1.1 สถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโดยใช้สูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้
	R	แทน	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อสอบอัตนัย (<http://www.geocities.ws/nincoo/mainb7.3.htm>)

การวิเคราะห์ข้อสอบอัตนัยจะต้องทำการแบ่งกลุ่มนักเรียนที่เข้าสอบออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่ง (กลุ่มสูง) และกลุ่มอ่อน (กลุ่มต่ำ) โดยใช้เทคนิค 25 % ของจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบ วิธีการคำนวณจะต้องใช้สูตรของ D.R.Sabers (1970) ดังนี้

ดัชนีค่าความยาก (P_E) มีสูตร ดังนี้

$$P_E = \frac{SU + SL - (2NX_{\min})}{2N(X_{\max} - X_{\min})}$$

ดัชนีค่าอำนาจจำแนก (D) มีสูตร ดังนี้

$$D = \frac{S_U - S_L}{N(X_{\max} - X_{\min})}$$

เมื่อ P_E แทน ดัชนีค่าความยาก

S_U แทน ผลรวมของคะแนนกลุ่มเก่ง

S_L แทน ผลรวมของคะแนนกลุ่มอ่อน

N แทน จำนวนผู้เข้าสอบของกลุ่มเก่ง หรือกลุ่มอ่อน (เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง)

X_{\max} แทน คะแนนที่นักเรียนทำได้สูงสุด

X_{\min} แทน คะแนนที่นักเรียนทำได้ต่ำสุด

D แทน ดัชนีค่าอำนาจจำแนก

6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2.1 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2541 : 55-56)

การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย

$$\mu = \frac{\sum X}{N}$$

μ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประชากร

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียน

1.2 การวิเคราะห์หาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum(X-\mu)^2}{N}}$$

เมื่อ	σ	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มประชากร
X	แทน	คะแนนแต่ละตัว	
μ	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มประชากร	
$\sum(X-\mu)$	แทน	ผลรวมของค่าเบี่ยงเบนของคะแนนแต่ละตัวจากค่าเฉลี่ย	
	N	แทน	จำนวนนักเรียน

6.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลแบบตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากการการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 3

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ และศึกษาผลการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามระยะของการวิจัยดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ผลการวิจัยการสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมของผู้เข้าอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ (n=40)

คะแนน	ระหว่างเรียน (50)	หลังเรียน (20)
รวม	1,165	630
เฉลี่ย	41.63	16.23
ร้อยละ	83.25	81.13

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่องการสอนแบบโครงการ คะแนนระหว่างอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 83.25 คะแนนหลังอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.13 มีประสิทธิภาพเท่ากับ $83.25 / 81.13$ มีค่าตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ $80 / 80$

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมของผู้เข้าอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมของผู้เข้าอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังเรียนของนักเรียน (n=40)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	\bar{D}	S.D. _D	t	Sig.(1-tailed)
ก่อนอบรม	20	11.50	1.80	4.73	2.84	10.53*	0.0000
หลังอบรม	20	16.23	2.19				

จากตารางที่ 2 พบว่า การทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรมของผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 11.50 คะแนน และ 16.23 คะแนน ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังอบรม พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของผู้อบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

ผลการวิจัยการนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ
- ตอนที่ 2 ความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู
- ตอนที่ 3 ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน

ตอนที่ 1 ผลการนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือวิเคราะห์ผลการนิเทศ ดังนี้

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ
- 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่
- 1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

จากการดำเนินการขั้นที่ 1 พบว่า ข้อ 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ ควรดำเนินการพร้อมกับ ข้อ 1.4 การจัดทำเครื่องมือนิเทศ ดังนั้น จึงปรับปรุงแก้ไข ขั้นที่ 1 การวางแผน ดังนี้ 1.1 จัดทำแผนการนิเทศและจัดทำเครื่องมือนิเทศ 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่

ขั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

- 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน
- 2.3 นิเทศตามแผน

จากการดำเนินการขั้นที่ 2 พบว่า 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ ควรดำเนินการพร้อมกับ 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน ดังนั้น จึงปรับปรุงแก้ไข ขั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศแผน ดังนี้ 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจและวางแผนการนิเทศร่วมกัน 2.2 นิเทศตามแผน

ขั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

- 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

จากการดำเนินการขั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

- 4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)
- 4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)
- 4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)
- 4.4 รายงานผล

จากการดำเนินการขั้นที่ 4 พบว่า ประเมินผลด้านปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output) ควรดำเนินการพร้อมกัน จึงปรับปรุงขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล ดังนี้ 4.1 การประเมินผลประเมินผลด้านปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output) 4.2 รายงานผลการประเมิน และ เพิ่ม 4.3 การปรับปรุงพัฒนาแผนการนิเทศ

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

การดำเนินการในขั้นที่ 5 ดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 1.2 วางแผนการนิเทศ

1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

การดำเนินการในขั้นที่ 1 ดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน

2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

3.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ

3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

จากการดำเนินงานในขั้นที่ 2 และ 3 ควรจัดลำดับขั้นใหม่โดยปรับขั้นที่ 2 เป็นขั้นที่ 3 และขั้นที่ 3 เป็นขั้นที่ 2 เพื่อให้เป็นไปตามลำดับระยะเวลาในการดำเนินงาน

ขั้นที่ 4 ประเมินผล

4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน

4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

การดำเนินการในขั้นที่ 4 ดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

การดำเนินการในขั้นที่ 5 ดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด

ตอนที่ 2 ความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู

การประเมินความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู ผู้วิจัยดำเนินการประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ และสังเกตการสอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	ชื่อหน่วยการสอนถูกต้อง เหมาะสม	3		
2	หน่วยการสอนมีความถูกต้อง สมบูรณ์	3		
3	มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	3		
4	มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	3		
5	หน่วยการสอนมีกิจกรรมประจำวันครบทุกกิจกรรม	3		

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
6	กิจกรรมเสริมประสบการณ์สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	3		
7	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ดำเนินตามขั้นตอนของการสอนแบบโครงการ	3		
8	สื่อการสอนเหมาะสมกับกิจกรรม		2	
9	การวัดและประเมินผลตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้และสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์		2	
10	บันทึกหลังการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์	3		
		24	4	
	รวม		28	

จากตารางที่ 2 พบว่าคะแนนผลประเมินความสามารถในการสอนแบบโครงการของครูมีคะแนนเท่ากับ 28 คะแนน อยู่ในระดับ มาก

การประเมินความสามารถในการสอนแบบโครงการของครูโดยการสังเกตการสอนในชั้นเรียนพบว่าบรรยากาศในชั้นเรียนโดยรวม ครูมีความพร้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบโครงการนักเรียนมีความสนใจ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนของเด็ก ทุกคนตั้งใจและร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี ครูให้เด็กเคลื่อนไหวพื้นฐานอย่างอิสระ ครูเคาะจังหวะให้เด็กเดินเร็วๆ หรือ ข้างตามจังหวะ ครูเคาะ ๒ ครั้ง ให้เด็กหยุดเคลื่อนไหวในท่ายืนทันที แล้วสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าหาพื้นที่ให้กับตัวเองในการเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ แล้วให้เด็กผ่อนคลายโดยการนั่งพัก มีนักเรียนจำนวน 3 คนขออนุญาตไปดื่มน้ำ นักเรียนคนหนึ่งไปนำน้ำดื่มมาบริการเพื่อนในห้อง หลังจากพักสักครู ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กๆ สนใจอยากเรียนรู้ต่อจากเมื่อวานที่ได้เรียนรู้เรื่องประโยชน์ของกล้วย เด็กๆ ต่างแสดงความคิดเห็น เช่น หนูอยากรู้เรื่องใบกล้วย วิธีการปลูกกล้วย การทำความสะอาดคราบสกปรกจากยางของกล้วยเนื่องจากเห็นเสื้อของผู้ปกครองเปื้อนยางกล้วยแล้วซักไม่สะอาด ครูเตรียมสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับกล้วย และช่วยเด็กๆ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต แล้วร่วมกันสรุปบทเรียน

จากการสังเกตการสอนพบว่าครูมีความรู้ความสามารถในการสอนแบบโครงการ ดำเนินการสอนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมตามที่ได้ออกแบบการสอนไว้ทุกประการ

ตอนที่ 3 ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน

การประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน จำนวน 2 ข้อ วิเคราะห์ผลการประเมินได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ผลการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียนชั้นอนุบาล 2

เลขที่	ผลการประเมินข้อ 1			ผลการประเมินข้อ 2			สรุปผลการประเมิน
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1	/			/			ผ่าน
2	/				/		ผ่าน
3	/				/		ผ่าน
4		/		/			ผ่าน
5	/			/			ผ่าน
6		/			/		ผ่าน
7	/				/		ผ่าน
8	/			/			ผ่าน
รวม	6	2		4	4		

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 2 จำนวนทั้งหมด 8 คน ผ่านการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ผลการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของ
นักเรียนชั้นอนุบาล 3

เลขที่	ผลการประเมินข้อ 1			ผลการประเมินข้อ 2			สรุปผลการประเมิน
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1	/				/		ผ่าน
2	/			/			ผ่าน
3	/			/			ผ่าน
4	/				/		ผ่าน
รวม	4			2	2		

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวนทั้งหมด 4 คน
ผ่านการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ และศึกษาผลการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ประกอบด้วย เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย และแบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 การสร้างเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

สรุปผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่องการสอนแบบโครงการ คะแนนระหว่างอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 83.25 คะแนนหลังอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.13 มีประสิทธิภาพเท่ากับ $83.25 / 81.13$ มีค่าสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ $80 / 80$

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมของผู้เข้าอบรมโดยใช้เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ

การทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรมของผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ย คะแนนเท่ากับ 11.50 คะแนน และ 16.23 คะแนน ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังอบรมพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของผู้อบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิจัยระยะที่ 2 การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

สรุปผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ

การนิเทศการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือมีกระบวนการดังนี้

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศและเครื่องมือนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ
- 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่

ขั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

- 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจและวางแผนการนิเทศร่วมกัน
- 2.3 นิเทศตามแผน

ขั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

- 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

- 4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)
- 4.2 รายงานผล
- 4.3 การปรับปรุงพัฒนาแผนการนิเทศ

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 1.2 วางแผนการนิเทศ
- 1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

การดำเนินการในขั้นที่ 1 ดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่กำหนด

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

- 2.1 ประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 2.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการสอน

- 3.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ขั้นที่ 4 ประเมินผล

- 4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน
- 4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

2. ความสามารถในการสอนแบบโครงการของครู

คะแนนผลประเมินความสามารถในการสอนแบบโครงการของครูมีคะแนนอยู่ในระดับ มาก

3. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน

นักเรียนชั้นอนุบาล 2 จำนวนทั้งหมด 8 คน ผ่านการประเมิน ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 100

นักเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวนทั้งหมด 4 คน ผ่านการประเมิน ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100

5.2 อภิปรายผล

อภิปรายผลได้ดังนี้

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ ผู้วิจัยได้สร้างเอกสารเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่อง การสอนแบบโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่องการสอนแบบโครงการ คะแนนระหว่างอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 83.25 คะแนนหลังอบรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.13 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.25 / 81.13 มีค่าสูงเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80 / 80 ผลคะแนนสอบหลังเรียนของผู้อบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของอรรถัย เลาอลงกรณ์ จากการศึกษาการพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย สำหรับผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดลำปาง ที่พบว่า 1) ชุดฝึกอบรมเรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย มีประสิทธิภาพ เท่ากับ

80.00/83.88 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 และผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรม

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการสอนแบบโครงการของครูปฐมวัยโดยใช้การนิเทศแบบร่วมมือ สรุปได้ว่า การนิเทศแบบร่วมมือ ประกอบด้วย การดำเนินงาน 2 ระดับ คือ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การวางแผน ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ ชั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ ชั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล ชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล และระดับ สถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การวางแผน ชั้นที่ 2 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก ชั้นที่ 3 ปฏิบัติการสอน ชั้นที่ 4 ประเมินผล และชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล สอดคล้องกับนโยบาย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 คือ สร้างความร่วมมือในการนิเทศ การศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา สร้างความเข้มแข็งในการนิเทศในสถานศึกษา และครู ได้รับการนิเทศในชั้นเรียน และ สอดคล้องกับกระบวนการนิเทศการศึกษาของนักการศึกษา ดังนี้ กระบวนการนิเทศการศึกษาของ กระบวนการนิเทศการศึกษาของ Harris ขึ้นวางแผน (Planning) ขั้นการนำเข้าสู่การปฏิบัติ (Leading) ขั้นการควบคุม (Controlling) และขั้นประเมินผล (Appraising) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของนันทนัฐ น้อยเหลือ (2549 : 34 -36) ได้วิจัยเรื่อง การติดตามการใช้รูปแบบการนิเทศ แบบร่วมมือประสานใจสำหรับครูระดับปฐมวัย ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการจำเป็น 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติการพัฒนา 4) การประเมินผลและปรับปรุง 5) การเผยแพร่ ผลงานผลการวิจัยของอดุลย์ วงศ์ก้อม (2552 : บทคัดย่อ) สรุปองค์ประกอบของรูปแบบ การนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การ วางแผน 2) ดำเนินการนิเทศ 3) สื่อและเทคโนโลยี 4) ประเมินผล 5) การมีส่วนร่วม และ 6) ปรับปรุง และพัฒนา ผลการวิจัยของชมพูช โยธี (2558 : 111 – 113) เรื่อง รูปแบบการนิเทศภายในแบบมี ส่วนร่วมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุดรธานี เขต 3 ประเด็นที่ สอดคล้องกัน ได้แก่ ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านการพัฒนาหลักสูตรมีการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และด้านการประเมินการสอน และผลการวิจัยของ อุดมสิน คันธภูมิ (2558 : 111 – 113) เรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างเครือข่าย องค์ประกอบที่ 3 ความร่วมมือ องค์ประกอบที่ 4 องค์ประกอบสำคัญของเครือข่าย องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากแนวคิดของการศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาอื่น คือ กำหนดความร่วมมือในการดำเนินงานระดับระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษาไว้ชัดเจน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอนในแต่ละระดับ ส่งผลให้ผู้นิเทศภายนอก ผู้นิเทศภายใน และครูผู้สอนสามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างชัดเจน ถูกต้องและครอบคลุม

ผลจากการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัยสามารถพัฒนาความสามารถในการสอนแบบโครงการของครูให้มีประสิทธิภาพได้จริง ดังปรากฏคะแนนผลประเมินความสามารถในการสอนแบบโครงการของครูมีคะแนนอยู่ในระดับ มาก และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 จำนวนทั้งหมด 8 คน ผ่านการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และนักเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวนทั้งหมด 4 คน ผ่านการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับ การวิจัยของปิยะนันท์ หิรัณขโลทร ที่ศึกษาการพัฒนาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับเด็กอายุ 3 - 4 ปี โดยดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พบว่า ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะการคิดของเด็กอายุ 3 - 4 ปี มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และพิกุล เกิดปลั่ง ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย พบว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยมีประสิทธิภาพ 81.99/83.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ได้การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ที่โรงเรียนที่สอนแบบโครงการในระดับปฐมวัยสามารถนำไปใช้ได้ โดยดำเนินการดังนี้

1. นำการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ที่ค้นพบไปใช้อย่างเต็มรูปแบบ
2. ควรเผยแพร่ผลการดำเนินงานแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
3. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดนำไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายกลุ่มเป้าหมายในการใช้การนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 และทำวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อตรวจสอบ ยืนยันผลการวิจัยอีกครั้ง โดยนำชั้นของการนิเทศทั้งสองระดับมาเป็นข้อคำถาม เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น อันจะทำให้งานวิจัยในครั้งนี้มีที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น และพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2560. **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2561ก. **กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561**.
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135, ตอนที่ 11 ก วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561. หน้า 3 – 5.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2561ข. **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาพิเศษ**.
กมลพร กัลยาณมิตร. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2559
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551. **รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟิค จำกัด.
- คณะกรรมการคุรุสภา. 2556. **ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556**.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. 2556. **การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซารี มณีศรี. 2538. **การนิเทศการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : บริษัทบูรพาสาส์น จำกัด.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (มปป.) **การนิเทศการศึกษา (Educational Supervision)**. ปัตตานี : สถาบันเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ.
- นันทนภรณ์ น้อยเหลือ. 2549. **การติดตามการใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือประสานใจสำหรับครูระดับปฐมวัย ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี**. “วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. 2543. **การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2543.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543. **การบริหารงานวิชาการ Academic Administration**.
กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546. **การนิเทศการสอน**. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2542. **การนิเทศการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ (Education : theory**

and Practice). กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วัฒนา มัคคสมัน. 2544. รูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการสำหรับเด็ก. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

เยาวพา เดชะคุปต์. 2542. การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์จำกัด (มหาชน).

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. 2550. การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. 2557. การนิเทศการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา : บริษัท นำศิลป์โฆษณา.

วชิรา เครือคำอ้าย 2558. การนิเทศการศึกษา(Eduational Supervision). เชียงใหม่ : ส.การพิมพ์

วัชรา เล่าเรียนดี. 2556. ศาสตร์การนิเทศการสอน และการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ :

ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2553. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.ปีที่ 2 ฉบับที่ 4: กรกฎาคม – ธันวาคม 2553.

สังต์ อุทรานันท์. 2530. การนิเทศการศึกษา หลักการทฤษฎี และการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.

สฎายุ อธิระวณิชตระกูล. 2556. การบริหารงานบุคคลทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กราฟิกันตี.

สุวรรณา โชติสุกานต์. 2547. การนิเทศการศึกษา. ปทุมธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2561. แนวทาง

การประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

อดุลย์ วงศ์ก้อม. 2552. รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.

“ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์หาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร”

อนันต์ชัย คงจันทร์. 2557. Human Resource Management การจัดการทรัพยากรมนุษย์.

กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์.

- อุดมสิน คันธภูมิ. 2558. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. “ปริญญา การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา”
- “โครงการ/ การสอนแบบโครงการ (Project Approach)” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก <http://taamkru.com/th/%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99/#article102>
- “การเรียนรู้ Project Approach ระดับชั้นเตรียมอนุบาลและอนุบาล” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก https://kukai.ac.th/Thai/Project_Approach.php
- “การวิเคราะห์ข้อสอบอัตนัย” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.geocities.ws/nincoo/mainb7.3.htm>
- ปกรณ ประจัญบาน. t-test dependent.xls [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก <https://www.spm38.go.th/home/attachments/article/526/t-test%20dependent.xls>
- ปิยะนันท์ หิรัณชโลทร. การพัฒนาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด สำหรับเด็กอายุ 3 - 4 ปี. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2561 จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/sueduresearchjournal/article/download/137776/123190/>
- พิกุล เกิดปลั่ง. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของเด็กปฐมวัย. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/bitstream/handle/123456789/813/Binder1.pdf?sequence=3>
- อรัญญ์ เลาอกลงกรณ์. การพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย สำหรับ ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดลำปาง. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2561 จาก https://edu.msu.ac.th/journal/home/journal_file/370.pdf

ภาคผนวก

แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
การการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ประกอบด้วยการดำเนินงาน 2 ระดับ คือ
ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ
- 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ
- 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่
- 1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ

ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ

- 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน
- 2.3 นิเทศตามแผน

ชั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

- 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน
- 3.2 ปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ

ชั้นที่ 4 การประเมินผลและรายงานผล

- 4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)
- 4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)
- 4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)
- 4.4 รายงานผล

ชั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวางแผน

- 1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ
- 1.2 วางแผนการนิเทศ
- 1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน

ชั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน

- 2.1 ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอน
- 2.2 ปรับปรุง พัฒนาแผนการสอน

ชั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายในและภายนอก

- 3.1 นิเทศและประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
- 3.2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 ประเมินผล

4.1 ประเมินคุณลักษณะผู้เรียน

4.2 ประเมินการจัดประสบการณ์ของครู

ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย

แผนการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

เรื่องที่นิเทศ	เป้าหมายการนิเทศ	วัตถุประสงค์ของการนิเทศ	ขั้นตอน/กิจกรรมการนิเทศ	สื่อและเครื่องมือนิเทศ	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
การสอนแบบโครงการ	ครูผู้สอนปฐมวัย	1. ครูผู้สอนสามารถจัดการสอนแบบโครงการได้ 2. เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร 3. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของนักเรียน	ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การวางแผน 1.1 จัดทำแผนการนิเทศ 1.2 จัดทำปฏิทินนิเทศ 1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่ 1.4 จัดทำเครื่องมือนิเทศ ชั้นที่ 2 ดำเนินการนิเทศ 2.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ 2.2 วางแผนการนิเทศร่วมกัน 2.3 นิเทศตามแผน ชั้นที่ 3 การควบคุม ปรับปรุงพัฒนาการนิเทศ 3.1 ควบคุมการนิเทศตามปฏิทิน	1) แบบประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ 2) แบบสังเกตการสอนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมการสอนแบบโครงการ ระดับปฐมวัย 3) แบบประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ	มีนาคม 2562	ศึกษานิเทศก์

เรื่องที่นิเทศ	เป้าหมาย การนิเทศ	วัตถุประสงค์ ของการนิเทศ	ขั้นตอน/กิจกรรม การนิเทศ	สื่อและเครื่องมือ นิเทศ	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
			<p>3.2 ปรับปรุง พัฒนาการ นิเทศ</p> <p>ขั้นที่ 4 การประเมินผล และรายงานผล</p> <p>4.1 ปัจจัยป้อนเข้า (Input)</p> <p>4.2 กระบวนการดำเนินงาน (Process)</p> <p>4.3 ผลผลิตที่ได้จากการนิเทศ (Output)</p> <p>4.4 รายงานผล</p> <p>ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ใน รูปแบบที่หลากหลาย</p> <p>ระดับสถานศึกษา มี 5 ชั้น ได้แก่</p> <p>ขั้นที่ 1 การวางแผน</p> <p>1.1 ประชุมสร้างความเข้าใจ</p> <p>1.2 วางแผนการนิเทศ</p> <p>1.3 ออกแบบการสอนร่วมกัน</p>	<p>ระดับปฐมวัย</p> <p>4) แบบประเมิน ความสามารถใน การคิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ</p>		

เรื่องที่นิเทศ	เป้าหมาย การนิเทศ	วัตถุประสงค์ ของการนิเทศ	ขั้นตอน/กิจกรรม การนิเทศ	สื่อและเครื่องมือ นิเทศ	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
			<p>ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการสอน</p> <p>2.1 ปฏิบัติการสอนตาม แผนการสอน</p> <p>2.2 ปรับปรุง พัฒนา แผนการสอน</p> <p>ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศจากภายใน และภายนอก</p> <p>3.1 นิเทศและประเมินการ ออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอน แบบโครงการ</p> <p>3.2 การสังเกตการสอนในชั้น เรียนแบบมีส่วนร่วม</p> <p>ขั้นที่ 4 ประเมินผล</p> <p>4.1 ประเมินคุณลักษณะ ผู้เรียน</p> <p>4.2 ประเมินการจัด ประสบการณ์ของครู</p> <p>ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล ในรูปแบบที่หลากหลาย</p>			

**แบบประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการ
ระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3**

.....

คำชี้แจง

1. แบบประเมินการออกแบบหน่วยการสอน/แผนการสอนแบบโครงการฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ניתได้พิจารณาความเหมาะสมของหน่วยการสอนและแผนการสอนแบบโครงการตามระดับคุณภาพ
2. โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และเขียนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนต่อไป

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	ชื่อหน่วยการสอนถูกต้อง เหมาะสม			
2	หน่วยการสอนมีความถูกต้อง สมบูรณ์			
3	มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้			
4	มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้			
5	หน่วยการสอนมีกิจกรรมประจำวันครบทุกกิจกรรม			
6	กิจกรรมเสริมประสบการณ์สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้			
7	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ดำเนินตามขั้นตอนของการสอนแบบโครงการ			
8	สื่อการสอนเหมาะสมกับกิจกรรม			
9	การวัดและประเมินผลตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์			
10	บันทึกหลังการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมินและการให้คะแนน

มาก	หมายถึง ถูกต้อง สมบูรณ์ เหมาะสมมาก	ได้ 3 คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง ถูกต้อง เหมาะสม	ได้ 2 คะแนน
น้อย	หมายถึง ไม่เหมาะสม	ได้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

24 – 30 คะแนน	ระดับ มาก
18 – 23 คะแนน	ระดับ ปานกลาง
น้อยกว่า 18 คะแนน	ระดับ น้อย

**แบบประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการ
ระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3**

.....

คำชี้แจง

1. แบบประเมินการนิเทศแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการสอนแบบโครงการฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นิเทศและครูผู้สอนได้พิจารณาความเหมาะสมของแผนการนิเทศตามระดับคุณภาพ
2. โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และเขียนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแผนการนิเทศต่อไป

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	ผู้นิเทศ			
2	ครูผู้สอน			
3	นักเรียน			
4	รูปแบบการนิเทศชัดเจน นำสู่การปฏิบัติได้			
5	เป้าหมายและวัตถุประสงค์การนิเทศ			
6	รูปแบบ/ขั้นตอน/กิจกรรมการนิเทศ			
7	สื่อและเครื่องมือนิเทศ			
8	ระยะเวลาดำเนินการ			
9	ผู้รับผิดชอบ			
10	สามารถดำเนินการนิเทศได้ตามขั้นตอนที่กำหนด			
11	ครูสามารถจัดการสอนแบบโครงการได้			
12	การประเมินการนิเทศ			
13	การนิเทศระดับเขตพื้นที่การศึกษา			
14	การนิเทศระดับสถานศึกษา			
15	แผนการนิเทศโดยรวม			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

เกณฑ์การประเมินและการให้คะแนน

มาก	หมายถึง	ถูกต้อง สมบูรณ์ เหมาะสมมาก	ได้ 3 คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง	ถูกต้อง เหมาะสม	ได้ 2 คะแนน
น้อย	หมายถึง	ไม่เหมาะสม	ได้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

36 – 45 คะแนน	ระดับ มาก
27 – 23 คะแนน	ระดับ ปานกลาง
น้อยกว่า 27 คะแนน	ระดับ น้อย

แบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
ชั้นอนุบาลปีที่ 2

คำชี้แจง ให้ครูผู้สอนดำเนินการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของเด็ก โดยให้นักเรียนดูภาพสถานการณ์ปัญหา ครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ และบันทึกคำตอบนักเรียน ดังนี้

1. จากภาพสถานการณ์ ปัญหาคืออะไร
2. ให้บอกวิธีแก้ปัญหามา 3 วิธี
3. จะเลือกวิธีการใดในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนน

สถานการณ์ที่	ปัญหา	ระดับคุณภาพ		
		ดี	พอใช้	ควรพัฒนา
1	ลูกฟุตบอลติดอยู่บนต้นไม้	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 3 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 2 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 1 - 3 หรือระบุปัญหาไม่ได้ หรือเลือกวิธีการแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง หรือบอกวิธีแก้ปัญหามาไม่ได้
2	รองเท้าหาย 1 ซ้าง	ลูกฟุตบอลติดอยู่บนต้นไม้	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 3 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 2 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เหมาะสม

เกณฑ์การประเมิน

นักเรียนที่ผ่านการประเมินต้องได้ระดับพอใช้ขึ้นไปทั้ง 2 ข้อ

แบบบันทึกการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
ชั้นอนุบาลปีที่ 2

ชื่อ - สกุล.....โรงเรียน.....เลขที่.....

สถานการณ์ที่ 1 ลูกฟุตบอลติดอยู่บนต้นไม้

ที่	คำถาม	บันทึกคำตอบเด็ก
1	จากภาพสถานการณ์ ปัญหาคืออะไร	
2	ให้บอกวิธีแก้ปัญหามา 3 วิธี	1. 2. 3.
3	จะเลือกวิธีการใดในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด	

สถานการณ์ที่ 2 รองเท้าหาย

ที่	คำถาม	บันทึกคำตอบเด็ก
1	จากภาพสถานการณ์ ปัญหาคืออะไร	
2	ให้บอกวิธีแก้ปัญหามา 3 วิธี	1. 2. 3.
3	จะเลือกวิธีการใดในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด	

แบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
ชั้นอนุบาลปีที่ 3

คำชี้แจง ให้ครูผู้สอนดำเนินการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจของเด็ก โดยให้นักเรียนดูภาพสถานการณ์ปัญหา ครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ และบันทึกคำตอบนักเรียน ดังนี้

1. จากภาพสถานการณ์ ปัญหาคืออะไร
2. ให้บอกวิธีแก้ปัญหามา 3 วิธี
3. จะเลือกวิธีการใดในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด เพราะเหตุใดจึงเลือกวิธีนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

สถานการณ์ที่	ปัญหา	ระดับคุณภาพ		
		ดี	พอใช้	ควรพัฒนา
1	ลูกฟุตบอลติดอยู่บนต้นไม้	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 3 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหา บอกเหตุผลได้ถูกต้องเหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 2 - 3 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้หรือเหตุผลไม่เหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 1 วิธี หรือระบุปัญหาไม่ได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาไม่ได้
2	รองเท้าหาย 1 ซ้าง	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 3 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหา บอกเหตุผลได้ถูกต้องเหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 2 - 3 วิธี และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้หรือเหตุผลไม่เหมาะสม	ระบุปัญหาได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาได้ 1 วิธี หรือระบุปัญหาไม่ได้ บอกวิธีแก้ปัญหามาไม่ได้

เกณฑ์การประเมิน

นักเรียนที่ผ่านการประเมินต้องได้ระดับพอใช้ขึ้นไปทั้ง 2 ข้อ

แบบบันทึกการประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
ชั้นอนุบาลปีที่ 3

ชื่อ - สกุล.....โรงเรียน.....เลขที่.....

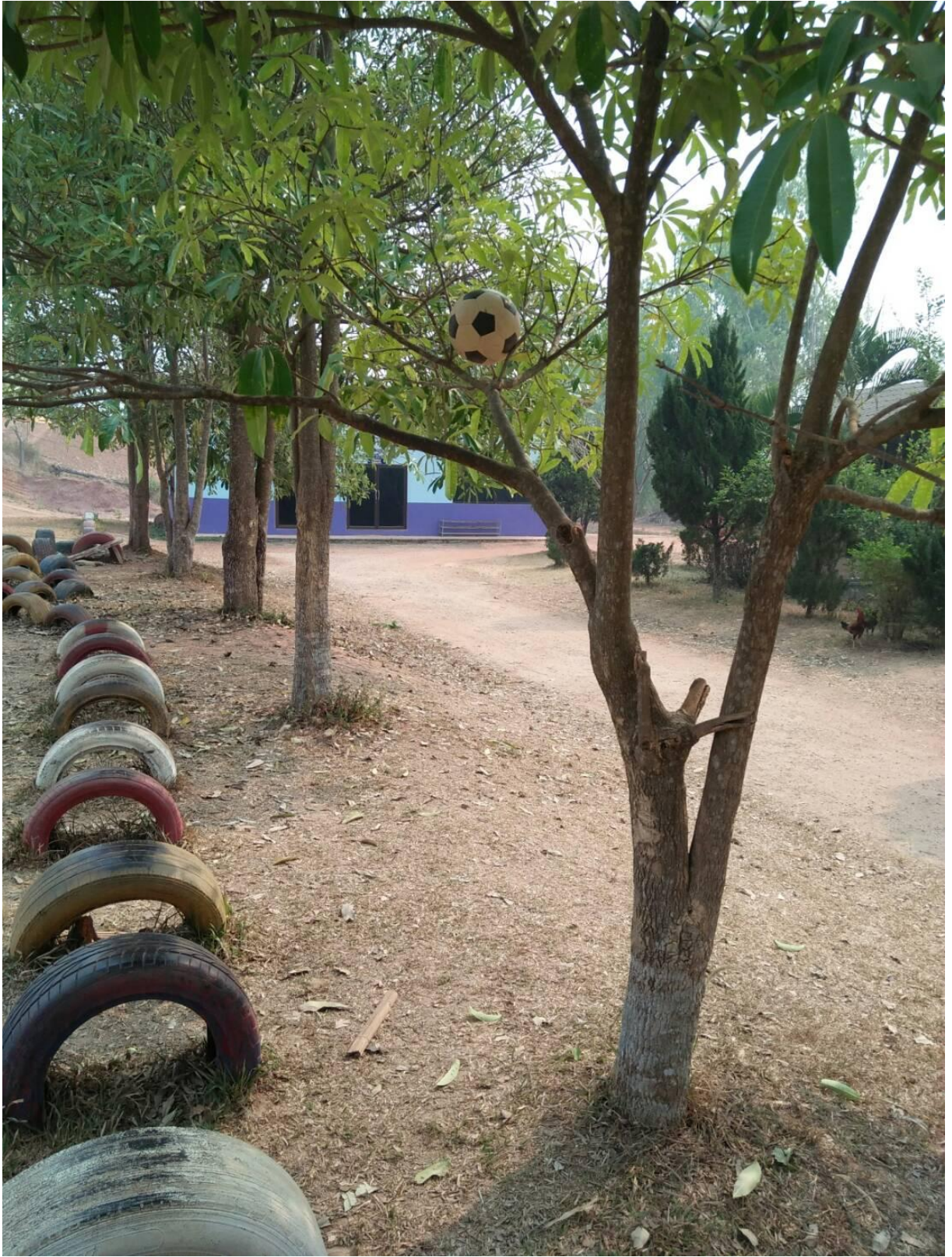
สถานการณ์ที่ 1 ลูกฟุตบอลติดอยู่บนต้นไม้

ที่	คำถาม	บันทึกคำตอบเด็ก
1	จากภาพสถานการณ์ ปัญหาคืออะไร	
2	ให้บอกวิธีแก้ปัญหามา 3 วิธี	1. 2. 3.
3	จะเลือกวิธีการใดในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด เพราะอะไรจึงเลือกวิธีนี้	

สถานการณ์ที่ 2 รองเท้าหาย

ที่	คำถาม	บันทึกคำตอบเด็ก
1	จากภาพสถานการณ์ ปัญหาคืออะไร	
2	ให้บอกวิธีแก้ปัญหามา 3 วิธี	1. 2. 3.
3	จะเลือกวิธีการใดในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด เพราะอะไรจึงเลือกวิธีนี้	

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางกนิษฐา สวยสด
วัน เดือน ปีเกิด	17 มีนาคม 2515
ที่อยู่ปัจจุบัน	109/1 หมู่ที่ 9 ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง รหัสไปรษณีย์ 52140
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2533	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
พ.ศ.2537	สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา (เกียรตินิยมอันดับสอง) วิทยาลัยครูลำปาง
พ.ศ.2555	สำเร็จการศึกษาปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวัด ประเมิน และวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ประวัติการทำงาน	
ปัจจุบัน	ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สังกัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. นายชุมพร สวยสด	ผู้อำนวยการโรงเรียนวังทรายคำวิทยา
สพป.ลำปาง เขต 3
2. นางปานิษา คมนัย	ศึกษานิเทศก์ สพป.ลำปาง เขต 2
3. นางสาวปิยะรัตน์ มังศรีเสถียร	ศึกษานิเทศก์ สพป.ลำปาง เขต 2
4. นางนิตยา วังเร็ว	ครูโรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม
5. นางสาวกัญญา คนเที่ยง	ครูโรงเรียนทุ่งฮั้ววิทยา